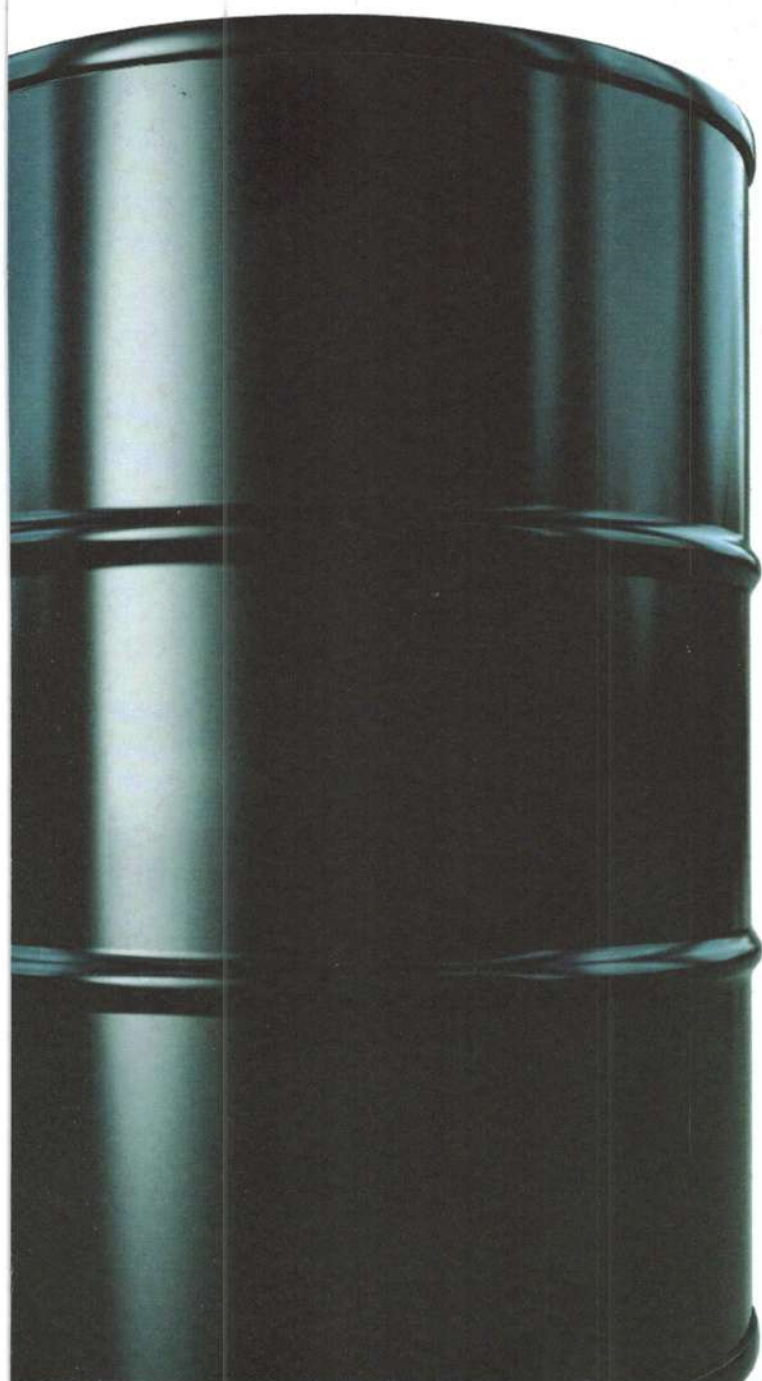

DET NY Clarté #16

ANNE GRETHE HOLMSGÅRD—JESPER JESPERSEN—KAREN HELVEG PETERSEN—BJØRN ELMQUIST
JØRGEN HENNINGSEN—PETER BONFILS—PATRICK MAC MANUS—MATTIAS TESFAYE

TEMA: ENERGI

Læs også:

JERUSALEM

FORKLÆDT SOM NAZIST

INTERVIEW MED OLE JORN

MED FORTIDEN I BAGGAGEN

MYTER I VELFÆRDSDEBATTEN

VI ER IKKE DYR, MEN VI ER TYSKERE

AN INTELLECTUAL HISTORY OF TERROR

DANMARK—PÅ VEJ MOD DEMOKRATURET

UDGIVES AF Foreningen Det Ny Clarté
WEBSITE: www.clarte.dk

HENVENDELSE: kontakt@clarte.dk

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR
Christian Borum
redaktoer@clarte.dk

ØVRIG REDAKTION
Flemming Larsen
Kjeld Ammundsen
Inge-Merete Hougaard
Jeppe Klok Due
Troels Riis Larsen
Karen Helveg Petersen
Stine Jensen

Stefan Godau

WEBREDAKTION
Bertil Suadicani (redaktør)
webeditor@clarte.dk

WEBMASTER: Tobias Clausen

LAYOUT: Andreas Blinkenberg

FORSIDE: Andreas Blinkenberg

ADRESSE
Det Ny Clarté
C/O Mediesyndikatet Monsun
Nørrebrogade 5c, 1. tv.
2200 København N.

SKRIBENTER
Jon Rostgaard Boiesen
Gerd Callesen
Lasse Bo Christensen
Staffan Dahllöf
Søren Engelsen
Marc Grönlund
Michael Hunnicke
Jørgen Knudsen
Carsten Kofoed
Holger Ross Lauritsen

Patrick Mac Manus
Andreas Mulvad
Mikael Nyberg
Ron Ridenour
Klaus Riis
Morten Riis
Sara Maria Sörensson
Mattias Tesfaye
Christian Braad Thomsen
Mikkel Thorup

GÆSTESKRIBENTER
Björn Elmquist
Nathalie Rigall
Jørgen Henningsen
Anne Grethe Holmsgaard
Jesper Jespersen

Jørgen Arbo Bæhr
Peter Hegner Bonfills
Pernille Vigsø Bagge
Laura Tedesco

REDAKTIONEN AFSLUTTET 25. MARTS 2011

TRYK: Elite Tryk A/s

OPLAG: 500

ISSN: 1902-0333

ABONNEMENT
Mail: abonnement@clarte.dk

Privat

1 år (4 numre) 200 kr.

Opgiv: navn, adresse, tlf. og email

Institutioner

1 år (4 numre) 325 kr.

Opgiv: Navn, adresse, tlf., email og faktureringsadresse

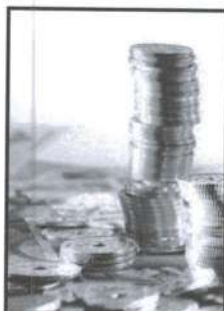
GIRO: 10189178

NETBANK: 1551-10189179

CVR/SE: 3009 2805

ANNONCER: annonce@clarte.dk

Det Ny Clarté har fået støtte fra Kulturministeriet

Aktuelt & baggrund

- ANALYSE** 4 Myter i Velfærdsdebatten—Har vi råd til velfærdsstaten i fremtiden?—*Jesper Jespersen*
- ANALYSE** 8 Med fortiden i bagagen—*af Inge Merete Hougaard*
- ANALYSE** 13 Danmark—På vej mod demokratiet—*af Bjørn Elmquist*
- ANALYSE** 19 Jerusalem—Den evige og udelte hovedstad—*af Nathalie Rigall*

Opinion

- LEDER** 24 Grøn diskurs—*af Stine Jensen*
- SYNSPUNKT** 25 Skammens årti—*af Patrick Mac Manus*
- KOMMENTAR** 26 Lige på og hårdt:
Wikileaks
Københavnerskolen
Things fall apart...

Tema: Energi

- ANALYSE** 32 Energiresourcer—*af Jørgen Henningsen*
- UDREGNING** 38 Omkostninger og profit i en tønde olie—*af Karen Helveg Petersen*
- ANALYSE** 39 Energidebatten og den postkoloniale uenighed—*af Eva J.R. Waldorff*
- VISION** 43 Energipolitiken—*af Anne Grethe Holmsgaard*

Kultur & anmeldelser

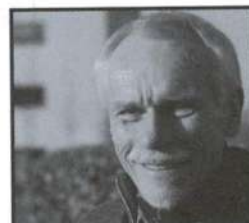
- INTERVIEW** 46 INTERVIEW MED OLE JORN
- BOG** 53 JORN I HAVANNA
- BOG** 56 VI ER IKKE DYR, MEN TYSKERE
- BOG** 58 FORKLÆDT SOM NAZIST—EN ÅRHUSHISTORIE
- BOG** 60 MØGKÆLLINGER
- BOG** 62 AN INTELLEKTUEL HISTORY OF TERROR—WAR, VIOLENCE AND THE STATE

Myter i velfærdsdebatten

Har vi råd til velfærdstaten i fremtiden?

FREMTIDENS VELFÆRD. *Fremtidens velfærd er på den politiske dagsorden, men ifølge professor i økonomi Jesper Jespersen er det en ensidig debat. De økonomiske vismænd fravælger væsentlige variable i deres beregninger af fremtidens velfærdskalkuler, og fremlægger regnestykker, der støtter en bestemt politisk og ideologisk dagsorden.*

af Jesper Jespersen

'HVORDAN SKAL VI FÅ RÅD TIL VELFÆRDEN I FREMTIDEN?' Sådan lyder det tilbagevendende spørgsmål i den økonomisk-politiske debat. Et spørgsmål, der bl.a. baserer sig på en overdreven forestilling om, 'at der vil mangle arbejdskraft i fremtiden'. Der har i den offentlige debat dannet sig et billede af, at meget små ungdomsårgange nu træder ind på arbejdsmarkedet og her skal erstatte nogle omvendt meget store efterkrigstidsårgange. En ubalance, der sammenfattes under betegnelsen 'forsørgelsesbyrden', der, hvis den var rigtig, ville stille krav om både en øget arbejdsindsats, samt om en betydelig tilbageholdenhed i det offentlige forbrug, da det stigende antal pensionister vil belaste de offentlige budgetter i fremtiden.

Men skulle vi ikke lige se på tallene, inden vi drager forhastede konklusioner. Antallet af personer i alderen fra 18-64 år falder ganske rigtigt i fremtiden; men faldet vil på intet tidspunkt overstige 3 pct.¹ Set i lyset af, at arbejdsløsheden i dag ifølge Eurostat er opgjort til ca. 7 pct., er det næppe mangel på arbejdskraft, der truer dansk økonomi de første mange år.

Derimod er det rigtigt, at antallet af personer over 65 år vil stige ganske betydeligt. Det er ikke mindst en forlænget levealder—og tak for den!—der medvirker hertil. Det er derfor helt naturligt at påbegynde en langsom hævnning af efterløns- og pensionsalderen fra 2020. Den vil sikre, at der om 10 år, når konjunkturerne forhåbentligt har normaliseret sig, vil være et incitament til at trække sig senere tilbage fra arbejdsmarkedet, for derigennem at ska-

be en bedre balance mellem arbejdsliv og den øgede samlede levealder.

Det er således en myte, at vi står over for en akut mangel på arbejdskraft i Danmark eller i de lande, der omgiver os. Tværtimod vil arbejdsløsheden fortsat være en del af den europæiske hverdag.

Tilbage står diskussionen, om det stigende antal personer over 65 år og det i øjeblikket betydelige underskud på de offentlige finanser tilsammen gør det nødvendigt at spare i den offentlige sektor. De Økonomiske Vismænd anbefaler i deres seneste redegørelser, at der gennemføres betydelige besparelser på de offentlige budgetter allerede fra næste år for derigennem at sikre, at 'finanspolitikken bliver holdbar'.

Men denne konklusion bør tages med det betydelige forbehold, at 'vismændene' i selv samme rapport skriver, at:

*"Den øjeblikkelige økonomiske krise og forskydningerne i befolkningen ændrer ikke ved, at den materielle velstand forventes at vokse kraftigt i løbet af århundredet. Det antages i fremskrivningen, at timeproduktiviteten stiger med 2 pct. om året. Det medfører, at BNP pr. indbygger omtrent fordobles i løbet af de kommende 40 år."*²

I ovenstående citat afliver 'vismændene' i en vis forstand selv myten om, at vi ikke har råd til øget velfærd. De anser det for overordentlig sandsynligt, at væksten vil fortsætte. I deres fremskrivning lader de dog hele væksten foregå i den private sektor, hvilket fører til intet mindre end en fordobling af

¹ Det Økonomiske Råd (DØR), Formandskabet, 2010: Dansk Økonomi, s.185, eget forlag, København

² Ibid s. 187

det private forbrug. På den helt specielle præmis, at al vækst skal foregå i den private sektor, er det derimod ikke overraskende, at det offentlige forbrug må holde for allerede til næste år, hvis der skal blive plads på de offentlige budgetter til det større antal pensionister.

Men det er jo den ekstreme forudsætning, at hele væksten skal foregå i den private sektor, som skaber myten om nødvendigheden af de offentlige besparelser. Her må det være rimeligt at spørge, hvorfor 'vismændene' undlader at diskutere en mere ligelig fordeling af væksten mellem den private og den offentlige sektor?

Kilden til øget velstand er produktivitetstigninger

Kaster vi et blik på den historiske udvikling i dansk økonomi, så ses det, at produktionen pr. arbejdstime, produktiviteten, er, som 'vismændene' skriver, øget i gennemsnit med ca. 2 pct. om året. Den væsentligste årsag til velstands- og velfærdstigningen i efterkrigstiden skal søges i den stigende produktivitet. Det forhold, at der pr. arbejdstime kan produceres flere varer (og tjenester) er afgørende for den historiske vækst; men også for væksten i fremtiden.

En af de andre myter omkring dansk økonomi er, at efterkrigstidens vækst bygger på en større arbejdsindsats målt i antal timer. Det er ikke tilfældet. For uanset at kvindernes arbejdsmarkedsdeltagelse er vokset ganske betydeligt i denne periode, så har den generelle reduktion af arbejdstiden fra 48 timer til 37 timer pr. uge og 6 ugers ferie betydet, at antallet af arbejdstimer, der samlet set bliver præsteret i dansk økonomi, ikke er vokset nævneværdigt siden krigens afslutning. Det er de årlige produktivitetstigninger, der har muliggjort den firedobling af

nationalproduktet, som på trods af det uændrede antal arbejdstimer har fundet sted siden krigens afslutning. Har det så også indebåret, at det private forbrug er blevet firedoblet? Nej, det er kun blevet ca. tredoblet; for i den samme periode er det offentlige forbrug også steget. Velfærdstaten blev opbygget i perioden fra 1950-1985. Den blev finansieret gennem en forøgelse af indkomst- og forbrugsskatter; for øget velfærd skal der naturligvis betales for—den beslaglægger arbejdskraft, der ikke samtidig kan producere til privat forbrug (eller eksport).

Fra midten af 1980erne blev væksten i det offentlige forbrug dog reduceret ganske betragteligt, hvilket indebar, at skattetrykket forblev stort set uændret. Denne tilbageholdenhed i den økonomiske politik var en medvirkende faktor bag stigningen i arbejdsløsheden frem til 1994. Kartoffelkuren rettede op på betalingsbalancen, men skabte et forsørgelsesproblem i form af et stigende antal personer i den arbejdsdygtige alder uden job. Den registrerede arbejdsløshed nåede op på 350.000 personer, hvilket uden sammenligning skabte efterkrigstidens største misforhold mellem beskæftigede og ubeskæftigede personer i dansk økonomi. Det blev der delvist rettet op på igennem 1990erne, hvor væksten gik 'på to ben' i form af både øget privat og offentligt forbrug. Finansieringen af det offentlige forbrug kom helt overvejende fra den stigende beskæftigelse og de deraf mindskede udgifter til dagpenge og kontanthjælp i kombination med en stigning i indkomstskatteprovenuet. En udvikling der fortsatte ind i det 21. århundrede, hvor det navnlig var de stigende olieindtægter, der muliggjorde både sækning af indkomstskatten og en fortsat udbygning af den offentlige sektor. I lyset af denne historiske udvikling, der helt overvejende har gået på to ben er det mildt sagt paradoksalt, at

'vismændene'—uden nærmere diskussion—antager, at væksten i fremtiden udelukkende skal foregå i den private sektor. Denne antagelse begrundes heller ikke fagøkonomisk. Der henvises blot til, at regeringen har den målsætning, at skattestoppet fortsat skal gælde, hvilket indebærer, at det vil være vanskeligt at øge velfærden i en situation, hvor beskæftigelsen holdes uændret.

Ved således uden nærmere diskussion at lægge regeringens antagelse om uændret (i praksis svagt faldende) skattetryk til grund for fremskrivningen af dansk økonomi, er det ikke overraskende, at hele tilvæksten til produktionen vil tage form af et øget privat forbrug. Det følger af de beregningsmæssige forudsætninger og er ikke et udtryk for en økonomisk nødvendighed, men derimod en politisk prioritering til fordel for privat forbrug.

Det er skuffende, at 'vismændene' ikke diskuterer implikationerne af en så ensidig prioritering af det private forbrug. Hvilke konsekvenser vil det have, hvis befolkningen rent faktisk ønskede en anden sammensætning af deres forbrug: færre flæskestege, fladskærme, samtalekøkkener og udlandsrejser til fordel for mere omsorg og velfærd. Under forudsætning af, at skattestoppet opretholdes, så kan en sådan forbrugssammensætning kun opfyldes ved etablering af (flere) privathospitaler, privatskoler, private plejehjem og privat hjemmeservice. Regeringens politik vil i den situation føre til en opblomstring af private udbydere af velfærdsydelser, hvilket ikke diskuteres af vismændene. Her vil fordelingen i forbruget af disse velfærdsydelser blive bestemt af indkomstudviklingen—således som det allerede i dag kendes fra private sundhedsforsikringer.

Finansiering af fremtidens velfærdsydelser: Skat eller brugerbetaling?

Vismændene forsøger at komme regeringen i møde, idet de fremfører, at øgede skatter vil reducere arbejdsudbuddet og dermed beskæftigelsen i fremtiden. Det er en teoretisk begrundet påstand, hvis empiriske grundlag 'vismændene' desværre ikke har undersøgt grundigere. Det ville have været ønskeligt, idet der ikke umiddelbart er belæg for denne konklusion. Det kan således konstateres, at erhvervsfrekvensen i Danmark—uanset det høje skattetryk—ligger i den absolutte øvre ende blandt EU-landene. De teoretiske argumenter er heller ikke overbevisende, idet skat jo er betaling for velfærdsydelser, som befolkningen ønsker, fordi alle har brug for dem—ikke mindst sundhedsydelserne. Hvorfor skulle en højere sundhedsskat mindske arbejdsudbuddet, hvis den afspejler befolkningens prioritering mellem privat og offentligt forbrug?

Der er ingen, der forestiller sig, at sundhedsydelser er gratis. Selvfølgelig skal der betales for anvendelsen af flere ressourcer i sundheds- og omsorgssektoren. Men da alle har brug for disse ydelser, er det både billigere, mere effektivt og retfærdigt at basere det på et kollektivt forsikringsprincip. Alle har en risiko for at få kræft. Det er umuligt på forhånd at afgøre, hvem der (ikke) får kræft. Det betyder at alle har en interesse i at få behandlingen gjort effektiv og at få udgiften fordelt på en for alle borgere retfærdig måde—det vil sige efter betalingsevne. Her er en skattefinansieret kollektiv forsikring det mest rationelle—ikke mindst hvis skatten betales efter evne, dvs. efter en skala med en vis progression—jo højere indkomst, desto større betalingsevne vil der være. Selvfølgelig er der råd til en bedre kræftbehandling, hvis befolkningen ønsker det. Den skal i så fald betales gennem en mindre vækst i det pri-

vate forbrug. Dette sikres gennem øget beskatning. Så enkelt er det.

Hvis skat—af ideologiske grunde—afvises som en mulig finansieringskilde af velfærd, kunne brugerbetaling i stedet bringes i forslag. Et sådant forslag vil ofte støde på en betydelig ideologisk modstand. Det omtales i den politiske debat, som f.eks. en 'skat på sygdom', hvilket det også er, hvis kun sygdomsramte skal betale. Men hvis en sådan 'skat' derimod fik en socialt afbalanceret profil, ville det minde om tidligere tiders sygekasser.

Brugerbetalning vil naturligvis ikke omfatte alvorlige sygdomstilfælde, ulykker, medfødte handicaps, osv., der primært rammer tilfældigt, og hvor der ikke er noget valg. Men på en række sygdomsområder er behovene og ønskerne derimod (delvist) individuelt bestemt. Der bliver allerede nu indført en vis egenbetaling på fertilitetsklinikker, hvilket er en politisk beslutning. Her ville det være mere retfærdigt, hvis egenbetalingen (og dermed også tilskudet fra det offentlige) varierede med indkomsten.

En indkomstgraderet brugerbetalning har den egenskab, at den indeholder et vist element af retfærdighed—ud fra den simple betragtning, at jo større den personlige indkomst er, desto mindre vejer én krone i udgiftsbudgettet. For snart 30 år siden blev begrebet 'socialindkomst' en kort overgang benyttet ved fastsættelsen af bl.a. egenbetaling i daginstitutioner og ved modtagelsen af visse tilskud til offentlige velfærdsydelser. Socialindkomsten afspejlede personens (og i nogle sammenhænge familiens) økonomiske formåen, som så blev bestemmende for egenbetalingens størrelse. Det ville være oplagt at diskutere en re-introduktion af socialindkomsten som grundlag for fastsættelsen af egenbetalingens størrelse i forbindelse med ikke-essentielle offentlige velfærdsydelser—det kunne bl.a. være tandlægebesøg, fertilitetsbehandling, adoption, skolemad, hjemmehjælp etc.

Bag om myterne

Hensigten med denne korte præsentation af myter i velfærdsdebatten har primært været at vise, hvor afhængige konklusionerne er af de valgte forudsæt-

ninger. 'Vismændene'—som burde være objektive i deres valg af forudsætninger—har været overraskende ensidige i deres valg. Og nok så alvorligt har de undladt at diskutere, i hvilken grad deres konklusioner er afhængige af disse valg. Det er således svært at se, hvorledes der i den aktuelle situation med betydelig arbejdsløshed skulle opstå mangel på arbejdskraft i en overskuelig fremtid, hvilket helt ændrer begrundelserne for de, af vismændene foreslåede, offentlige besparelser.

Tilsvarende bygger konklusionen om nødvendigheden af at reducere den offentlige sektors andel i samfundsøkonomien på en anden også ganske ensidig forudsætning: at hele tilvæksten i økonomien skal foregå i den private sektor. 'Vismændene' benytter den beregningsmæssige forudsætning, at produktiviteten fortsat vil vokse med 2 pct. om året; dette kan naturligvis diskuteres, men Velfærdskommissionen 2006 benyttede en tilsvarende forudsætning. En produktivitetsvækst på 2 pct. om året indebærer i sig selv, at produktionen—med en uændret arbejdsindsats—kan fordobles over en 35 års periode. Her virker det ekstremt at forudsætte, at hele denne stigning skal foregå i den private sektor—med den konsekvens, at det private forbrug (opgjort i mængder) fordobles. Her burde 'vismændene' have været mere nuancerede i deres valg af forudsætning; en ligelig fordeling af væksten mellem privat og offentligt forbrug ville også være en mulighed. En sådan fordeling ville have rejst spørgsmålet om, hvorledes det øgede offentlige forbrug skulle finansieres. Her kunne 'vismændene' have bidraget konstruktivt til den økonomisk politiske forståelse gennem en kvalificeret analyse af de samfundsøkonomiske—herunder de fordelingsmæssige—konsekvenser af en skattemæssig finansiering (der kan sammensættes på mange forskellige måder) og/eller en introduktion af en socialt afbalanceret egenbetaling (såkaldt brugerbetalning) for visse offentlige ydelser.

Et mere nuanceret valg af forudsætninger bag velfærdsanalyserne ville have bidraget til at afvise nogle af myterne i velfærdsdebatten, hvilket ville have kvalificeret den samfundsøkonomiske forståelse og dermed den politiske debat. ■

Jesper Jespersen er professor i økonomi på Institut for Samfund og Globalisering på Roskilde Universitet.

LITTERATUR:

Andersen, Bent Rold og Jespersen, Jesper, 2006: VELFÆRDS-DEBAT PÅ VILDSPOR, Tiderne Skifter, København.

Det Økonomiske Råd (DØR), Formandskabet, 2010: DANSK ØKONOMI, s. eget forlag, København.

Velfærdskommissionen, 2006: FREMTIDENS VELFÆRD VORES VALG, eget forlag, København.

Med fortiden i bagagen

CHILE. Chile rundede dette efterår de 200 år som selvstændig nation, og det blev fejret under stor festivitas. Kun 20 år efter demokratiets genindførsel skulle man tro, at tiden under militærdiktaturet stadig spiller en stor rolle i befolkningens bevidsthed. Men det er som om, befolkningen lider af kollektiv glemsomhed. Umærket af fortiden suser Santiago derudad, og de yngre generationer, der ikke har oplevet militærdiktaturet, lever i et andet Chile, hvor de 17 års diktatur står som et ulæst kapitel i historiebøgerne. Ifølge Andrés Tapia Reyes, tidligere guvernør under Allende-regeringen, er chilenerne et glemsomt folk. Efter 20 års eksil i Danmark vendte han i 1994 tilbage til Chile og blev overrasket over hvilke forandringer landet havde gennemgået—og stadig gennemgår. Forandringer, der i dag har manifesteret sig i den første demokratisk valgte højrefløj-regering i over 50 år. For at forstå disse forandringer skal vi 37 år tilbage i tiden.

af Inge-Merete Hougaard

JEG ER DEN SIDSTE, der får en siddeplads i den sidste af de to daglige busser til Las Palmas de Ibañache; de sidste passagerer må stå op. Som vi begiver os ud i den chilenske landidyl bliver bussen langsomt tømt for passagerer, og snart er jeg den eneste tilbage. Chaufføren ved, hvor jeg skal af; når der er udlændinge med bussen, skal Don Andrés have besøg.

Det er ikke uden grund, at Andrés Tapia Reyes' hus bliver kaldt Danmarks Anden Ambassade. Siden Andrés for over 15 år siden vendte tilbage til Chile, har huset med jævne mellemrum været besøgt af journalister, studerende, læger og fagforeningsfolk fra Danmark. Andrés står i indkørslen og tager imod, da jeg bliver sat af bussen. Efter en varm velkomst til et hjem, der med skagensmalerier og en bogreol fyldt med bøger på dansk, tydeligvis bærer præg af 20 års liv i Danmark, tager Andrés mig med på en lille tur. Han viser mig byens medborgerhus, kirke, en sundhedsklinik og et klubhus for byens fodboldhold; alle projekter han har været med til at stable på benene i lokalsamfundet. Han fortæller, hvordan han i sin tid blev udpeget som guvernør. Og han fortæller om den morgen for 37 år siden, da han blev vækket af det lokale politi med besked om, at militære tropper havde indtaget byen Valparaíso.

Kuppet

Den 11. september 1973 kl. 6.00 om morgenen kom de første forlydender om, at militære tropper havde indtaget Chiles vigtigste havneby Valparaíso. Et par timer senere blev også hovedstaden Santiago indtaget, og præsidentpaladset La Moneda, hvor præsident Salvador Allende befandt sig, blev bombarderet. Kort før kl. 9.00 om morgenen gik præsidenten på landsdækkende radio og holdte sin berømte afskedstale til folket.

"Allende var en meget speciel person. Han var altid herre over situationen og blev aldrig nervøs. Derfor kunne han holde sådan en flot tale til sit folk, selvom han nærmest havde en pistol for tindingen," fortæller Andrés. Det var sidste gang man hørte Allendes stemme. Selvom det officielt hedder, at Allende begik selvmord, er den gængse opfattelse på venstrefløj i Chile, at Allende blev skudt. Kort efter hans død annoncerede fire militærfolk, heriblandt Augusto Pinochet, at militæret havde overtaget magten i landet.

"Kuppet kom som en stor overraskelse. Der skulle have været en folkeafstemning den dag, om hvorvidt den siddende regering med Allende i spidsen skulle fortsætte," fortæller Andrés videre. Militæret i Chile havde en stolt tradition for at forholde sig neutralt i politik, og i Chile havde man aldrig troet at militæret ville gribe ind i politik, som man havde set i de andre lande i regionen. "Dagen forinden havde der været samtaler med militæret, og alt forløb roligt. Alle vidste, at regeringen ville vinde afstemningen," fortæller Andrés. "Derfor var de politiske modstandere nødt til at foretage et militærkup."

Fange i eget hus

Andrés selv befandt sig i provinsen Nuble i det sydlige Chile, hvor han var udnævnt som guvernør. Efter at han var blevet vækket kl. 6.00 om morgenen af det lokale politi med beskeden om urolighederne i Valparaíso, havde han afventet instrukser fra Allende i Santiago. Men ordrene kom aldrig. I stedet blev Andrés sat i husarrest, og han sendte resten af familien hen til en ven.

"Jeg ville ikke have at mine fire små børn skulle være til stede, når militæret kom for at hente mig, for det vidste jeg, at de ville gøre."

Andrés opholdt sig den første uge i sit eget hjem under fængselslignende tilstande. Efter en uge blev Andrés, der havde været meget politisk aktiv, sammen med en masse andre "farlige personer" ført til et lokalt fængsel. Før kuppet havde de haft et godt forhold til militæret og det lokale politi, så de blev behandlet forholdsvis ordentligt den første tid.

Torturen

En aften i slutningen af september hentede militæret og politiet nogle af de mest indflydelsesrige fanger, heriblandt Andrés. De blev smidt på en lastbil og kørte til byen Chillán, som er hovedbyen i provinsen Nuble. Byens fængsel var blevet omdannet til en lejr, hvor politiske modstandere blev tilbageholdt.

"Fængslet var beregnet til 12 indsatte, og vi var på det tidspunkt over 700 personer. Hver aften blev tre, fire, fem mennesker afhentet og tortureret. Nogle vendte tilbage hårdt sårede. Andre kom aldrig tilbage. I dette fængsel så jeg seks personer dø som følge af deres kvæstelser efter torturen."

På dette tidspunkt var Andrés endnu blevet skånet fra torturkamrene. Men i januar blev det også hans tur.

"Det var meget brutal tortur. Det varede i 48 timer med slag og spark, elektriske stød. Jeg mistede bevidstheden flere gange. Herefter vækkede de mig ved at holde noget syre op for næsen på mig, hvorefter torturen fortsatte. De spurgte aldrig om noget. I løbet af de første 24 timer var der øjeblikke, hvor jeg ønskede det hele ville slutte—jeg ønskede ikke at leve mere. Jeg husker, at jeg blev undersøgt med stetoskop, og at de måtte stoppe torturen. Jeg fik derefter lov at hvile et par timer,

hvorefter de genoptog torturen. Men de spurgte aldrig om noget."

14 dage senere blev Andrés hentet ind til afhøring. De ville have ham til at erklære at Prat, Allendes udenrigsminister, havde givet ordrer til at forbedre militærkuppet. Da Andrés nægtede, blev han slået så voldsomt i ryggen, at han de næste 25 dage var lam fra halsen og ned. Nogle af de indsatte i lejren var læger, og de hjalp med at genoptræne ham.

Imens fortsatte torturen for de andre fanger. Hver dag blev 5-6 personer hentet og bragt til torturkamrene. Andrés var i alt gennem fire omgange brutal tortur. Den sidste gang tvang de ham til at underskrive et eller andet dokument. Med dette stoppede den fysiske tortur. I stedet startede den psykologiske tortur, hvilket om muligt var langt værre end den fysiske.

"Det var frygteligt," fortæller Andrés. "Jeg blev eksempelvis lukket inde i et lokale, hvorfra jeg kunne høre, at de torturerede børn om natten. De fik børnene til at skrike, så jeg kunne høre det."

Sådan forløb de første ni måneder af fængslingen. Herefter blev de farligste fanger sendt til salpeterminerne i Atacama-ørkenen, og til Andrés' store held, lykkedes det ham at blive i Chillán (i katedralen). Efter endnu fem måneders fangeskab fik han tilfældigt kontakt til den danske ambassade, hvorefter han fik eksil i Danmark. Det var meningen han bare skulle være der i seks måneder. Der gik 20 år, før han vendte hjem til Chile.

International sympati

På spørgsmålet om, hvordan det kunne gå så vidt i Chile, nævner Andrés den økonomiske situation og

udenlandsk indflydelse.

"Under Allendes regeringstid i årene 1970-1973 blev kobberindustrien, som var og er Chiles største industri- og eksportvarer, nationaliseret. Tidligere havde kobberindustrien været under USA's kontrol, så nationaliseringen førte til en alvorlig boykot af Chile. Blandt andet blev Panamakanalen spærret for gennemfart af chilenske fragtskibe og alle andre skibe, der fragtede chilensk kobber. Ligeledes blev lufthavne lukket for amerikansk eksport til Chile. Selvom Chiles økonomi led hårdt under denne boykot, oplevede man stor sympati og solidaritet fra omverdenen. Eksempelvis blokerede arbejderne i Panamakanalen for, at alle andre skibe kunne komme igennem, indtil chilenske skibe og chilensk gods igen blev tilladt. I Frankrig arrangerede fagforeningerne generalstrejke imod en lov, der forbød aflastning af chilensk kobber. Mexicanerne arrangerede handel med amerikanske varer til Chile, indtil også de blev boykottet. Generelt oplevede vi stor sympati fra omverdenen."

Imens kæmpede befolkningen i Chile videre. De forstod, at der var opbakning til deres kamp, og det betød ikke noget, at der ikke var mad. De forsvarede sig og fortsatte med at bakke op om regeringen. Stemmerne strømmede ind til venstrefløjen, og højrefløjen forstod, at de aldrig kunne vinde magten demokratisk. De så derfor et militærkup som eneste vej til magten.

En befolkning i frygt

Som eksilchilener gennemgik Andrés endnu en omgang psykisk tortur. Mens hans kammerater kæmpede videre som en terroriseret befolkning i Chile, levede Andrés under forholdsvis luksuriøse forhold i Danmark. Han ville hellere være i Chile og kæm-

pe side om side med sine kammerater, og selvom han sammen med andre eksilchilenerne forsøgte at hjælpe kammeraterne i hjemlandet ved at samle penge og tøj sammen, var det svært at holde kontakten med kammeraterne i Chile. Den væbnede modstandskamp blev ført af en gruppe kaldet MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionario), men de blev hurtigt nedkæmpet af militæret. Allerede fra de første dage af militærdiktaturet var der skabt en stemning i landet af frygt og terror.

"Militærregimet førte statsterrorisme," fortæller Andrés. "Folk blev hentet i deres huse og ført bort, folk blev tortureret, piger blev voldtaget. Mange døde af tortur, i fængslerne, eller af sult på gaden. Frygten bredte sig i befolkningen, så man til sidst ikke kunne vide sig sikker på sin egen familie. Ingen turde sige noget imod regimet, i frygt for at der sad en stikker og lyttede med. Den dag i dag, er der stadig folk, der er bange."

Chile havde udviklet sig til en terrorstat. Selvom USA, som fra starten havde bakket op om Pinochet, begyndte at trække i land, var den internationale opmærksomhed begrænset. Chile var det glemte land ved verdens ende.

"Der var ingen væbnet modstand—den var meget skjult, meget passiv. Det var hovedsaglig unge mennesker der stod bag. De samlede sig under påskud af forskellige aktiviteter for at dække over, hvad de i virkeligheden lavede, hvis nu militæret kom forbi. Der blev arrangeret danseskole, fodboldkampe, rodeoer—alle mulige ting. I virkeligheden forberedte de sig på modstanden; de fortalte befolkningen, at de ikke skulle være bange, men at de skulle kæmpe imod," beretter Andrés.

Presset på Pinochet fra det internationale samfund var ligeledes vokset, og han var nødt til at afholde folkeafstemning om den forfatningsændring, der skulle gøre ham til præsident for livstid. Han var sikker på, at befolkningen efter mange års terrorisering ikke turde stemme imod. Det var i 1988. Befolkningen greb muligheden og stemte nej, og to år senere gik Pinochet af som præsident.

Et forandret Chile

Efter 20 år uden for Chile vendte Andrés i 1994 tilbage til sit hjemland. Han havde mange ideer og planer om projekter, han ville sætte i søen. Men det viste sig at være lettere sagt end gjort.

"Det var meget ændret. Jeg blev skuffet, fordi tingene havde ændret sig meget. Det første spørgsmål jeg blev mødt med var: 'Hvor mange penge har du med? Hvis ikke du har penge, kan det ikke lade sig gøre.' Det var et chok for mig. Før var det ikke nødvendigt med penge, da arbejdede vi alle sammen og opnåede ting sammen. Men nu var der ikke længere denne kampånd; de unge der tidligere var gået på gaden for at sige at folk ikke skulle være bange, den ånd var væk, da jeg kom tilbage til Chile. Folk tænkte på en anden måde—nu var der kreditkort og forbrugslån. Folk havde ikke tid til at arbejde for samfundet, der var ikke tid til solidaritet. Chile var blevet amerikaniseret og folk, der havde læst i USA under Pinochet, tænkte på andre måder."

Også på det politiske plan var Chile forandret. *"Regeringen havde det også svært. Vi var på vej ud af den alvorlige økonomiske krise, som ramte landet i 1980'erne, og regeringen bestod af folk, som vidste meget lidt om politik—og endnu mindre om at regere et land. De startede fra bunden, med en befolkning, der stadig var terroriseret og som ikke længere kæmpede. Regeringen havde mange ting at ændre, men de måtte altid forhandle med militæret. Selvom regeringen havde den formelle magt, sad militæret på den egentlige magt. Det var et pseudo-demokrati."*

Biografi: Andrés Tapia Reyes.

- Født 15. maj 1941 i provinsen Valparaíso.
- Uddannet tømrer.
- Arbejdede på et vingods, hvor han var med til at organisere de lokale landarbejdere. Organisationen bredte sig til hele landet og tog navnet Unidad Obrero Campesino (UOC).
- Præsident for UOC i 1966.
- Var i 1967 med til at arrangere den første 24-timers generalstrejke blandt landarbejderne, hvilket førte til en større landreform.
- Kandidat for det kristendemokratiske parti Partido Demócrata Cristiano (PDC), senere for Movimiento Acción Popular Unitaria (MAPU).
- Guvernør for provinsen Nuble i 1970-1973.
- Fængslet 1973-1974.
- Eksileret til Danmark i 1974.
- Vendte tilbage til Chile i 1994.

Pinochet havde i sin regeringstid sørget for at ingen efterfølgende kunne blive retsforfulgt for de forbrydelser, der blev begået 1973-1978. Ingen turde tage opgøret med militærdiktaturet, før Pinochet blev anholdt i London og krævet sat for den internationale straffedomstol; da begyndte der for alvor at rulle hoveder.

"Det ændrede totalt holdningen i befolkningen," fortæller Andrés. "Der blev skabt en stemning for at 'ja, det kan lade sig gøre!' Højesteret begyndte derefter at tage beslutninger og retsforfølge militærfolkene. Men de rørte aldrig Pinochet."

Chile 200 år

I dag, 20 år efter militærdiktaturets ophør, har befolkningen for første gang i over 50 år valgt en højrefløjsregering. Men ifølge Andrés er det også den sidste.

"Jeg er sikker på at venstrefløjen vil vinde det næste valg; højrefløjen kan ikke vinde igen, selv om de har mange penge. Folk har fundet ud af, at det var en fejl at stemme på Piñera (præsidenten, red.) Folk i Latinamerika glemmer meget hurtigt

– vi har en dårlig hukommelse. Jeg havde aldrig troet, at højrefløjen nogensinde kunne

vinde en folkeafstemning eller et valg igen i Chile. Men jeg hører rundt omkring, at

folk er utilfredse med regeringen og indser, at den tidligere regering

var meget bedre end denne. Nu skærer de i de sociale ydel-

ser. Folk fortryder, at de stemte på dette parti."

Chile, der i efteråret var centrum for hele verdenspressen i forbindelse med en storstilet redningsaktion af 33 minearbejdere, har netop rundet de 200 år som selvstændig nation. Det blev fejret med stor pomp og pragt, men samtidig blev der malet graffiti og hængt plakater op med budskabet: "No hay nada que celebrar"—"der er ikke noget at fejre". Andrés er enig i dette budskab.

"Man fejrer noget, når man har opnået noget vigtigt. Der er stadig tre millioner, der lever i fattigdom i Chile—det er ikke noget at fejre. I det offentlige system bliver man behandlet dårligt—det er ikke noget at fejre. Vi har 38 mapuchefolk (oprindelige folk, red.) i sultestrejke, fordi vi aldrig har anerkendt dem som mennesker—det er ikke noget at fejre. Piñera kører medieshow og propaganda på minefolkene i Atacama-ørkenen—det er ikke noget at fejre. Hvis vi opnåede et minimum af stabilitet, ville der måske være noget at fejre. Chile er et meget rigt land; hvorfor er der stadig fattige? Hvis vi formår at konstruere et godt sundhedsvæsen, gode skoler, gode hospitaler, den slags ting, så er der noget at fejre. Men nu er der ikke noget at fejre."

Inge-Merete Hougaard er bachelor i Internationale Udviklingsstudier og Offentlig Administration fra Roskilde Universitet.

Se- gura- mente esta es la última oportunidad en que me pueda dirigir a ustedes. La Fuerza Armada ha bombardeado las torres de Radio Portales y Radio Corporación. Mis palabras no tienen amargura, sino decepción, y serán ellas el castigo moral para los que han traicionado nada el juramento que hicierón... soldados de Chile, comandantes en jefe titulares, el almirante Merino que se ha auto designado, más el señor Mendoza, general rastreador, que sólo ayer manifestaba su fidelidad y lealtad al gobierno, también se ha nominado director general de Carabineros. Ante estos hechos, sólo cabe decir a los trabajadores: Yo no voy a renunciar. Colocado en un tránsito histórico, pagaré con mi vida la lealtad del pueblo. Y les digo que tengo la certeza de que la familia que entregáramos a la conciencia digna de miles y miles de chilenos, no podrá ser sagrada definitivamente. Tienen la fuerza, podrán avasallarnos, pero no se detienen los procesos sociales ni con el crimen... ni con la fuerza. La historia es nuestra y la hacen los pueblos. Trabajadores de mi patria: Quiera oír decir la lealtad que siempre tuvieron, la confianza que depositaron en un hombre que sólo fue intérprete de grandes anhelos de justicia, que empujó su palabra en que respetaría la Constitución y la ley y así lo hizo. En este momento definitivo, el último en que yo pueda dirigirme a ustedes, quiera que aprovechen la lección. El capital foráneo, el imperialismo unido a la reacción, creó el clima para que las Fuerzas Armadas

Última alocución de Salvador Allende en "Radio Magallanes"

rom- plieran su tradición, la que les ense- ñara Schneider y que reafirmara el comandante va, víctimas del sector social que en sus corazones, esperan ajena, reconquistar el defendiendo sus granjerías, dirijo sobre todo, a la modesta la campesina que creyó en nosotros por los niños. Me dirijo a los profesionales de la patria, a los profesionales patriotas, a los que hace días estuvieron trabajando contra la sedición, auxiliada por los Colegios profesionales, colegios de clara para defender y su espíritu de lucha. Me dirijo al hombre de Chile, al obrero, al campesino, al intelectual, a aquellos que serán perseguidos, porque en nuestro país el fascismo ya estuvo hace muchas horas presente en los atentados terroristas, volando las puentes, cortando la línea férrea, destruyendo los oleoductos y los gasoductos, frente al silencio de los que tenían la obligación de proceder: estaban comprometidos. La Historia los juzgará seguramente. Radio Magallanes será escuchada y el metal tranquilo de mi voz no llegará a ustedes, he importado, lo seguirán oyendo. Siempre estaré junto a ustedes. Por lo menos, mi recuerdo será el de un hombre digno que fue leal a la lealtad de los trabajadores. El pueblo debe defenderse, pero no sacrificarse. El pueblo no debe dejarse arrasar ni arrullar, pero tampoco puede humillarse.

Tre- bajadores de mi patria, tengo fe en Chile y su destino. Superarán otros hombres, astutamente y amara- go, donde la traición pretende imponerse. Siguan ustedes sabien- do, que mucho más temprano que tarde, de nuevo, abrirán las grandes alamedas por donde pase el hombre libre, para construir una sociedad mejor. ¡Viva Chile! ¡Viva el pueblo! ¡Vivan los trabajadores! Estos son mis últi- mas palabras y tengo la certeza, de que mi sacrificio no será en vano. Tengo la certeza de que, por lo menos, habrá una lección moral que castigará la felonía, la cobardía y la traición. Santiago de Chile, 11 Seti- embre, 1973.

Danmark

—på vej mod demokratiet

NÅR MAN HER EFTER DET FØRSTE ÅRTI i det nye århundrede—og årtusind—analyserer samfundsudviklingen, kan man fristes til at gribe tilbage til den tyske filosof Hegels lære om tese/antitese/syntese: Når en udvikling er slået igennem og har rodfæstet sig, afføder den en modsatrettet bevægelse, som, når den er blevet den gældende, afføder og afløses af endnu en modbevægelse, dog ikke helt tilbage til den oprindelige situation. Og sådan går det videre og videre... Hegel mente også, at vi—samfundet—bliver stedse fornuftigere.

af Bjørn Elmquist

TANKEN OM større fornuft er sympatisk, men her i de sidste år har min optimisme lidt et alvorligt knæk. Ved to store klumper af terrorlove (i 2002 og 2006) og ved mange mellemliggende og efterfølgende lovindgreb er der sket en voldsom udhuling af retsstaten og af udtrykket „vestlige værdier“, som Danmark og andre offensive, læs aggressive, stater med en jævnthen militaristisk politik rundt om i verden påstår at ville forsvare.

Men de værdier, som med det rette indhold for mig at se er og bør være universelle og ikke bare et vestligt (dansk!) begreb, er i realiteten under størst pres af vores egne indgreb de senere år.

Sikkerhed, retssikkerhed

Nogle politikere og myndigheder samt store dele af pressen opererer med sikkerhed og retssikkerhed som modstående hensyn, hvor sikkerhed betyder „lov og orden“ samt bekæmpelse af kriminalitet, så „gamle damer kan færdes i fred, og vi ikke skal gå og være bange for at blive overfaldet derhjemme...“. Det betyder også vide beføjelser til myndighederne, herunder de hemmelige tjenester, PET og FE, så alle med planer om terror i tide kan afsløres og uskadeliggøres. Det, man siger, der ønskes og tilstræbes, er tryghed.

Men sikkerhed og retssikkerhed må ikke gøres til modsætninger. Tværtimod vil den indsats mod overfald, terror etc., der består i eller medfører udhuling af retssikkerheden (forstået som de retsgarantier og alle de andre menneskerettigheder, som udgør en central del af demokratiet), kun skabe en falsk og farlig (pseudo)tryghed. Farlig både for den enkelte, som umiddelbart forledes til at tro på øget personlig tryghed, og for hele det demokratiske

samfund, hvis grundlag svækkes.

Hvad er demokrati?

Kravet om flertalsstyre er så at sige indgangen til det hele. Hvis mindretal har magten som under enevælden i Danmark, som før den franske revolution eller som under apartheidregimet i Sydafrika, er der ikke demokrati.

Men hvis man bliver stående på det udviklingstrin, degenerer demokratiet til den afart, man betegner som demokratur.

Derfor er den næste betingelse, at der hersker udbredt beskyttelse af både mindretal og det enkelte individ. Menneskerettigheder skal respekteres, dvs. ytrings-, forenings- og forsamlingsfriheden, trosfriheden, retten til livet og til privatlivets fred, forbud mod tortur, retten til retfærdig rettergang osv. Endelig er et afgørende, overordnet princip for den demokratiske struktur statsmagtens tredeling (i den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt).

Modsætningen til det her skitserede demokrati-begreb er diktatur og som anført demokratur. Her taler man også om politistaten, forstået som et samfund, hvor indbegrebet af den udøvende magt, politiet, der jo i fredstid har monopol på at bruge fysisk magt, har vide beføjelser og kun er underlagt sparsom og ineffektiv kontrol.

Gennembrud for menneskerettighederne

I mange år, især gennem sidste halvdel af det tyvende århundrede, vandt hensynet til beskyttelse af menneskerettighederne frem. Helt afgørende herfor var 2. verdenskrig og opgøret med nazisterne, hvis chokerende menneskeforagt førte til dan-

” Men de værdier, som med det rette indhold for mig at se er og bør være universelle og ikke bare et vestligt (dansk!) begreb, er i realiteten under størst pres af vores egne indgreb de senere år

nelsen af FN og Europarådet med tilhørende menneskerettighedserklæringer.

Senere hen bidrog den kolde krigs kritik af undertrykkelse og mangel på humanisme i Østblokken til, at der også her i Danmark blev gjort yderligere væsentlige og konkrete fremskridt for sikring af retsstaten og beskyttelse af borgerne mod myndighedsovergreb.

Men nogle kredse syntes jo, at dette bl.a. i Danmark slog over i pladderhumanisme, og ventede med stigende utålmodighed på bedre tider.

Efter 11. september 2001 betød war on terror legitimering af selv de mest reaktionære synspunkter, så både den offentlige mening og et bastant flertal i folketinget kunne indlede og gennemføre deres lemmingagtige amokløb mod den 'misforståede og helt overdrevne tolerance'.

Faktisk var modbevægelsen (antitesen) herhjemme ved at slå igennem allerede i slutningen af 1990'erne, og ved folketingsvalget i 2001 indtraf "systemskiftet". Dansk Folkeparti blev stuerent og sikrede ikke bare flertallet, men fik hånds- og halsret over VK-regeringen.

Menneskerettighedernes deroute

Blandt mange eksempler (på menneskerettighedernes tilbagetog, red.) vil jeg først fremdrage den indførelse af særdomstolsprocedure, som folketinget vedtog i 2009 for sager om administrativ udvisning og frihedsberøvelse af udlændinge mistænkt, men ikke dømt, for terrorisme. Her tvangsbeskikker retten for den pågældende person en særlig, af PET sikkerhedsgodkendt, hemmelig forsvarer, som ikke må drøfte de hemmelige akter, der udgør sa-

gens bilag, med klienten, og som uden sin klients viden og tilstedeværelse på dennes vegne deltager i hemmelige retsmøder for lukkede døre i én bestemt afdeling af Københavns Byret, hvor personalet også er PET-sikkerhedsgodkendt.

Fra Retspolitisk Forenings side foreslog vi i vores høringssvar til særdomstolsproceduren, at man i stedet holdt sig til den ordning, der ifølge retsplejeloven gør det muligt for anklagemyndigheden, under godkendelse af domstolene som en undtagelse fra princippet om aktindsigt, at udstyre sådanne fortrolige sagsakter med et såkaldt forsvarerpålæg. Det betyder, at forsvareren ikke må vise bilaget til sin klient eller på nogen anden måde oplyse, hvad det indeholder.

Vi argumenterede, at hvis der ikke kan næres tillid til, at en advokat overholder sådanne pålæg, bør den pågældende overhovedet ikke være forsvarer.

Det nyttede dog ikke. Nyordningen blev gennemført med det argument, at det kun drejer sig om ganske få sager og personer, som i øvrigt jo „bare“ er udlændinge.

Men når først der er taget hul på den slags særdomstolsprocedurer, er der risiko for, at de i al deres effektivitet bliver udbredt til også andre sagstyper (som f.eks. vedrørende terror samt bande- og narkokriminalitet), så der vises politisk handlekraft. Og hvis „bare man har rent mel i posen, er der jo ikke noget at frygte...“

Det almindelige domstolssystem med uafhængige dommere og advokater sættes hermed under mas-sivt pres.

” den herskende tilstand i Danmark udviser markante træk af demokratur med ineffektiv kontrol af den udøvende magt, herunder politiet.

Andre eksempler er den udvanding af betingelserne for telefonaftlytning og registrering af teletrafik, placering af IT-sniifferprogrammer på PC'er og anden overvågning bl.a. på offentlige og private steder ved hjælp af kameraer, der bl.a. er en (tilsigtet) følge af de ustandselige forhøjelser af strafferammer. Med højere strafferammer er det nemmere for politiet at få godkendt processuelle indgreb for selv banale forbrydelser. Det rammer også en masse mennesker, der slet ikke er nogen mistanke, end-sige sigtelse mod.

Jeg vil videre pege på den beskæring af ytrings-, demonstrations- og forsamlingsfriheden, som har fundet sted ved indførelsen af „lømmelpakken“. Den tillader præventive anholdelser, uden at der skal foreligge nogen mistanke om, at de pågældende personer har begået eller agter at begå forbrydelser. Endvidere skal hærværk og hindring af politiets arbejde i et område med „grov forstyrrelse af ro og orden“ straffes hårdere end ellers.

„Lømmelpakken“ blev lynvedtaget med henblik på klimatopmødet i København i december 2009, men alligevel ikke gjort midlertidig. Den er derfor nu en fast bestanddel af den i almindelighed gældende regulering af disse centrale frihedsrettigheder.

Og så er der visitationszonerne. Ved politiloven er der skabt hjemmel for politiet til at udpege geografiske områder, hvor politiet uden nogen konkret mistanke eller anden begrundelse kan stoppe hvem som helst og foretage visitation af deres person, tøj mv.

Da forslaget blev fremsat, kritiserede Retspolitisk Forening og flere andre det for at indebære en krænkelse af Den europæiske Menneskerettigheds-

konventions (EMRK) artikel 8, stk. 1 om privatlivets fred, herunder den fysiske integritet. Sådanne indgreb må alene foretages, hvis det bl.a. er nødvendigt for at forebygge uro eller forbrydelser.

Ej heller her fik kritikken folketingsflertallet på andre tanker, men den 12. januar 2010 underkendte Den europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) i Strasbourg et tilsvarende britisk regelsæt. I begrundelsen hedder det bl.a., at der består risiko for vilkårlighed—og dermed også for diskriminering.

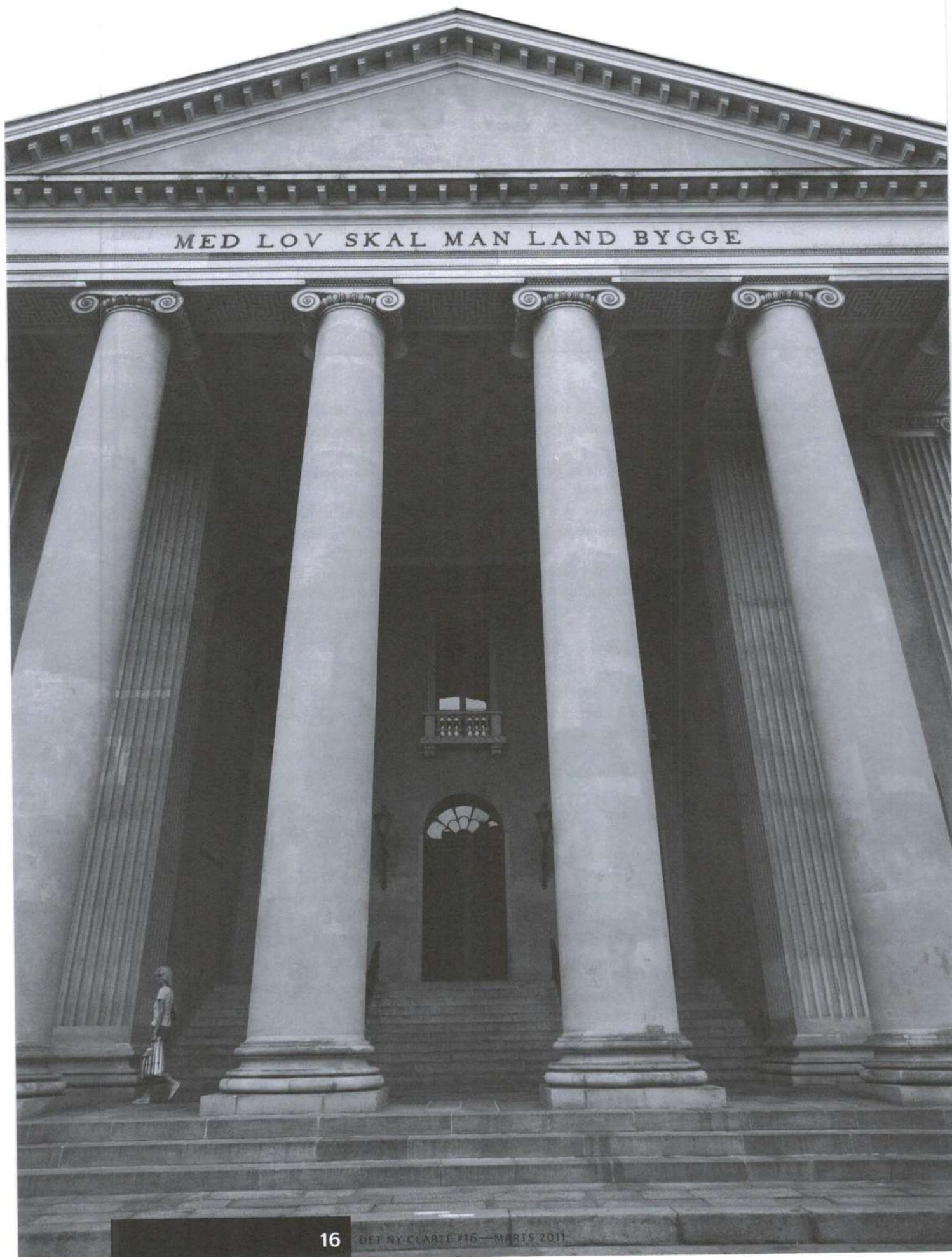
Dommen bekræfter, at også de danske regler bør ændres for at være i overensstemmelse med de internationale forpligtelser. Justitsministeriets hidtil eneste reaktion har imidlertid været at påpege over for landets politikredse, at den tidsmæssige og geografiske udstrækning „altid skal være reel“, hvad der vel trods alt må udlægges som en erkendelse af, at anvendelsen af visitationszoner har været for vidtgående.

Disse eksempler turde være tilstrækkeligt grundlag for at fastslå rigtigheden af mit udsagn om, at den herskende tilstand i Danmark udviser markante træk af demokratur med ineffektiv kontrol af den udøvende magt, herunder politiet.

Domstolskontrol med folketingets overholdelse af grundloven

Magtadskillelsesprincippet er hjemlet i grundlovens § 3:

„Den lovgivende magt er hos kongen og folketin-get i forening. Den udøvende magt er hos kon-gen. Den dømmende magt er hos domstolene.“

Allerede formuleringen er jo forvirrende, selv om de fleste nok ved, at den ikke skal tages bogstaveligt. Danmark har slet ingen konge i disse år, men en dronning—og monarkens politiske beføjelser er jo under alle omstændigheder for længst afskaffet. Så „kongen“ betyder her „regeringen“.

Hvad substansen i § 3 angår, er det endnu værre. Regeringen dannes jo ud fra, hvem der har flertal i folketinget, så kontrollen disse to instanser imellem er af noget særegen karakter. Oftest er statsministeren og alle de andre ministre selv medlemmer af folketinget, og helt uholdbart ville det naturligvis være, hvis ét eneste parti helt alene havde flertal i folketinget! Det forholder grundloven sig slet ikke til, og det har da heller ikke tilnærmelsesvist været tilfældet i al den tid, lovgiver har bestået af kun ét kammer og ikke to.

Man kan roligt sige, at her mangler vores danske model stringens og klar logik. [Det er ikke klart, hvordan det sikres, at grundloven overholdes, red]. Der var i masser af år praksis for, at domstolene—højesteret—ikke ønskede at pådømme lovgivers og regeringens overholdelse af grundloven og altså på den måde at leve op til princippet om magtdeling. Højesteret ønskede ikke at fungere som forfatningsdomstol.

Men så kom i 1996 Maastricht-dommens udtrykkelige tilkendegivelse om, at der godt kunne tænkes at opstå en situation, hvor højesteret ville pådømme, om en given overførsel af national suverænitet ville overskride grænserne i grundlovens § 20. Senere gav højesterets underkendelse af Tvindloven som grundlovsstridig yderligere næring til opfattelsen af, at nye tider var på vej. Endvidere hæftede man sig ved, at der med domstolsreformen i slutningen af 1990'erne blev gjort andre konkrete fremskridt i retning af en større—egentlig—uafhængighed af denne statsmagt i forhold til de to andre statsmagter.

Her i foråret 2010 led disse spirende tegn imidlertid et voldsomt tilbageslag. Den 17. marts 2010 afsagde Højesteret dom om afvisning af sagen mod statsministeren for i 2003 at have fået et flertal i folketinget til at stemme for krig mod Irak. Beslutningen af 21. marts 2003 blev truffet i medfør af grundlovens § 19, stk. 2 om, at bortset fra angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden

folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat.

Bestemmelsen stammer fra den seneste grundlovsændring (1953), hvorved „Kongens“ ret til at erklære krig blev fjernet og erstattet af en umisforståeligt klar intention om at bringe vor forfatning i overensstemmelse med international lov og ret som udtrykt af FN-pagten.

Grundlovsforslaget var forberedt af en forfatningskommission (politikere og fagkyndige professorer), der var usædvanligt klare i mælet. Det samme var alle politiske partier, samtlige juridiske lærebøger siden 1953 og hele retsvidenskaben. Alt udtryktes i en note i Karnovs Lovsamling:

„Efter at Danmark gennem internationale aftaler har afstået fra krig som middel for sin udenrigspolitik, kan anvendelsen af militære magtmidler mod andre stater kun forekomme som forsvar mod angreb eller som deltagelse i sanktioner i overensstemmelse med FN-pagten“.

Dette var således en enig opfattelse, da Irakkrigen blev iværksat, da grundlovssagen i 2005 på vegne af „bekymrede borgere“ blev anlagt af min kollega, advokat Christian Harlang og mig selv, og da sagen blev pådømt af landsretten i 2007, ja faktisk lige indtil 2008, hvor noten i Karnov blev ændret af en ny redaktør baseret på en ny ”opfattelse” kreeret i 2007.

Afvisningsdommen fra Højesteret er nu af Harlang og mig indklaget for EMD i Strasbourg ud fra det synspunkt, at grundloven er gældende for forholdet mellem stat og borger, og at adgangen i EMRK artikel 6 til rettergang må indebære en ret for borgerne til at få afgjort, om en regeringsleder i en given situation har brudt grundloven.

Klagens kerne er således, at det i en moderne retsstat fører til magtarrogance, hvis et sådant spørgsmål ikke kan afgøres ved domstolene.

Spørgsmålet er også, om Danmark skal vedkende sig at være en del af den internationale retsorden, der blev etableret efter 2. verdenskrigs Holocaust og andre rædsler. Dette er fastslået i vores omliggende lande: grundlovene i Norge og Sverige adskiller sig ikke væsentligt fra den danske på dette

punkt, og de statslige rådgivere fastslog i 2003 i begge lande, at et angreb på Irak ville være i strid med folkeretten og dermed nationalt grundlovsstridigt. Det samme er fastslået af den tyske højesteret (Bundesverwaltungsgericht).

Højesteret afviste i dommen, at Danmark i 1953 skulle have overladt det til FN's Sikkerhedsråd—med vetoret for de permanente medlemmer—at afgøre, om Danmark uden for folkeretligt anerkendte situationer ville kunne anvende militære magtmidler.

Men var det ikke netop det, som var kernen i de dyrekøbte erfaringer fra mellemkrigstiden og opgøret med nazismen? At krig aldrig igen måtte være et nationalt anliggende, men alene en sanktion i den internationale retsorden?

Forhåbninger for fremtiden

Det påtrængende spørgsmål er, om der tegner sig nogen vej ud af mistrøstigheden? Desværre ser det ikke umiddelbart sådan ud. Folketingsflertallet bag udviklingen er muligvis under svækkelse. Men spindoktorer med managementsyndrom styrer det ene oppositionsparti efter det andet i „sikker havn“. Og når disse med offentlige midler overbetalte spinkarrierer fører videre til kommentatorfunktion i pressen, fastholdes spinvurderingen af, hvornår „man“ er regeringsduelig: de rets,- og udlændinge-

samt værdipolitiske holdninger skal svare til Dansk Folkepartis...!

Håbet om ændring af denne tingenes tilstand må baseres på en forventning om, at pressens nyhedskriterium en skønne dag lever op til sit indhold i bogstavelig forstand. Det vil sige, at pressen begynder at berette om de usædvanlige tilfælde, hvor der i modsætning til de gængse historier gøres op med de sidste 10 års strammerholdninger—og samtidig giver kritikken langt bedre muligheder for at dokumentere behovet for at lægge kursen om, så det går op også for vælgerne. Og endelig er der jo Hegels teori om, at før eller senere vil en modbevægelse altid slå igennem. ■

Bjørn Elmquist er forsvarsadvokat og formand for Retspolitisk Forening, han har lagt sag an mod regeringen for at bryde grundloven, da den besluttede at deltage i Irakkrigen og er kendt for at føre kontroversielle sager f.eks. terrrorsagen fra Volmose.

Jerusalem

Den evige og udelte hovedstad

KONFLIKT. ISRAEL HAR I DE SENESTE år intensiveret kampen mod realiseringen af et Østjerusalem som fremtidig palæstinensisk hovedstad. Under mit seks måneders ophold i de besatte palæstinensiske områder, bosat i Sheikh Jarrah i Østjerusalem, oplevede jeg på egen krop, hvordan frustrationer og magtesløshed væltede op i mig for hver en krænkelse af mine naboers rettigheder. Med vores fortsatte, uforpligtende støtte og samarbejde med den israelske stat er vi med til at mindske ethvert håb om et palæstinensisk Østjerusalem. Vi danskere har, sammen med især resten af europæerne, medmenneskelig pligt til at endegyldigt påtage os vores ansvar i konflikten. Dermed én gang for alle stoppe den langsomme, men forfærdeligt effektive, udrensning af palæstinenserne.

af Nathalie Rigall

SOM LED I GENOPTAGELSEN af fredsforhandlingerne og efter internationalt krav indførte den israelske premierminister Netanyahu i november 2009 et 10-måneders bosættelsesstop, der ikke omfattede Østjerusalem. Østjerusalem har siden Oslo-aftalen i 1993 været det punkt på dagsordenen man aldrig nåede til. Med det internationale samfunds manglende handling har israelerne grønt lys til at virkeliggøre drømmen om en samlet hovedstad. De seneste års udvikling viser en intensivering af staten Israels ageren mod en deling af Jerusalem, i samarbejde med bosættelse, kommunen, politiet og domstolene.

I marts 2010 blev opførelsen af 1.600 nye huse i Ramat Sholomo, en ultraortodoks ulovlig bosættelse i Østjerusalem, godkendt af det israelske indenrigsministerium. USA's vicepræsident Joe Biden havde ikke opholdt sig i Israel meget længere end et par timer, før nyheden nåede ham. Biden fordømte øjeblikkeligt bygningsplanen, ligesom han understregede, at det var direkte imod de konstruktive fredsforhandlinger, man havde haft i Israel hidtil.

På trods af at Østjerusalem ikke var inkluderet i det officielle bosættelsesstop, viser tallene fra nedrivningsrapporter, at der har været et fald både i nedrivninger af palæstinensiske bebyggelser såvel som i godkendelser af nye israelske bygningsplaner i samme periode. Godkendelsen af bygningsplanen i Ramat Sholomo førte til en større international bevågenhed, der gav endnu to og en halv måneds pause fra nedrivninger af palæstinensiske jersalemitters hjem, kvægstalde, lege- og parkeringspladser samt lignende konstruktioner.

De tidlige sommermåneder blev de travleste måneder i hele året for de israelske myndigheder: Al-

lerede fra midten af juni frem til den 13. juli blev 50 palæstinensiske bygninger¹ revet ned i Østjerusalem, sammenlignet med 168 konstruktioner i hele forrige år. På få uger blev 133 palæstinenserers levevilkår ændret (OCHA)

Staten Israels ageren i Østjerusalem er ikke enestående, tværtimod er der flere metoder der går igen ved håndteringen af Gaza såvel som Vestbredden. Der er dog ét punkt, hvor Østjerusalem skiller sig ud—siden 1967 har de israelske myndigheder haft en åben strategi for Østjerusalem: at tage den under deres vinge og "samle" Jerusalem. Realiseringen af et samlet Jerusalem rummer en stor kompleksitet, og de palæstinensiske jersalemmitter bliver presset på flere fronter samtidig. Med den vestlige verdens hang til monitorering og rapportering er besættelsen og annekteringen af Østjerusalem registreret og arkiveret, men handlinger imod de daglige krænkelse, ydmygelser og forringede levevilkår ventes der stadig på.

Intet er så permanent som det midlertidige

Oslo-aftalen skal tillægges særlig værdi i Palæstina-Israel-konflikten. De midlertidige zoner, som Palæstina blev opdelt i for ca. 17 år siden, udgør det Palæstina, vi ser i dag. Under Oslo-forhandlingerne var det udelukkende kontrollen over Vestbredden der blev truffet beslutning om, mens både Gaza og Østjerusalem først skulle komme på forhandlingsbordet senere hen. Med den anden intifadas udbrud i 2000 blev fremtidige forhandlinger om netop Gaza og Østjerusalem skudt i sænk. Med Østjersalems senere annektering og et Hamas-ledet isoleret

¹ Konstruktioner som bygninger, vandtanke, kvægstalde, osv., benyttet af palæstinensere enten fra Østjerusalem, Vestbredden eller Gaza.

Gaza, ser vi reelt et Palæstina der kun indbefatter Vestbredden. Selv her er det kun dele af de 22 procents Vestbred, der hører under Den palæstinensiske Autoritets kontrol.

Oslo-aftalen gik kort sagt ud på, at inden for en tidsramme på fem år skulle jurisdiktionen over de israelsk kontrollerede og delvist palæstinensisk kontrollerede zoner af Vestbredden overdrages til de palæstinensiske myndigheder. Dette er aldrig sket. Tværtimod begyndte Israel allerede under Oslo-aftalen at udvide og udbygge de ulovlige bosættelser i de israelsk kontrollerede områder og satte en kæp i hjulet for en fremtidig overdragelse af både land og jurisdiktion. I stedet ser vi i dag en Vestbred splittet af muren, med over 100 af midlertidige checkpoints, vejspærringer og et stadig ekspanderende netværk af bosætter-veje udelukkende til brug for israelsk registrerede køretøjer. Palæstinenserne er efterladt med et stykke land, der er fuldstændig opbrudt og usammenhængende, med parolen hængende over hovedet fra israelsk side: det hele er midlertidigt, til vi forhandler os frem til en løsning.

Med Hamas' overtagelse af Gaza i 2007 og Israels isolering af sriben siden da er forestillingen om et samlet Palæstina for alvor blevet udfordret. Siden 9/11 har terror-diskursen floreret og er på sit højeste i dag i den vestlige verden, som dermed også har vanskeliggjort donorernes arbejde i Gaza. Med EU's og USA's terrorlister er de vestlige donorer med til at understøtte en endelig opdeling af Palæstina. Endvidere vanskeliggøres deres arbejde i Østjerusalem, idet området er under israelsk jurisdiktion. Her rangerer styrkelse af palæstinensisk tilstedeværelse ikke som topprioritet.

Kontrollen over Jerusalem

Nedrivninger af palæstinensiske hjem, vandtanke og lignende konstruktioner er ikke noget nyt. Tværtimod er metoden blevet brugt siden 1967, og siden da er over 24.000 hjem blevet jævnet med jorden. For ikke at forglemme den systematiske ødelæggelse af flere end 500 palæstinensiske landsbyer, byer og nabolag, der er blevet jævnet med jorden siden 1948 med flere tusinde af fordrevne palæstinensere som følge. Nedrivningerne er et politisk værktøj, der bruges til at forfølge målet om at kvæle ethvert håb om en levedygtig palæstinensisk stat ved enten at samle palæstinensere fra Vestbredden,

” De seneste års udvikling viser en intensivering af staten Israels ageren imod en deling af Jerusalem, i samarbejde med bosættere, kommunen, politiet og domstolene

Østjerusalem og Gaza i små, overbefolkede, økonomisk isolerede og usammenhængende enklaver eller drive dem helt ud af deres land.

Den overordnede strategi har, siden besættelsen af Østjerusalem i 1967, været at opretholde kontrollen via et demografisk overtal, med en befolkning bestående af 70 procent israelere og 30 procent palæstinensere. I 1980 annekterede Israel Østjerusalem, dvs. israelsk lovgivning er gældende for både Øst- og Vestjerusalem, på trods af at annekteringen af Østjerusalem hverken anerkendes af palæstinenserne eller det internationale samfund. Officielt hedder det sig, at palæstinensere bosat i Jerusalem, indehavere af såkaldt blåt id-kort, anses for at være indbyggere og ikke statsborgere. De palæstinensiske jerusalemitter kan stemme ved kommunevalg, tilbydes sygesikring, betaler skatter og afgifter, hvilket giver dem krav på basale kommunale ydelser. I praksis nyder palæstinenserne meget få af disse ydelser.

Opretholdelsen af det demografiske overtal har været udgangspunkt for de israelske myndigheders forskellige metoder, alt fra diskriminering med byggetilladelser, mangel på skoler og klasseværelser og

husnedrivninger til begrænset bevægelsesfrihed. Gennem forskellige restriktioner og begrænsninger presses palæstinenserne til at søge mod Vestbredden eller udlandet, således at en befolkningsratio på 70/30 procent opretholdes.

Al Quds, det palæstinensiske Østjerusalem, anno 2010

Efter 1967 valgte Israel ulovligt at besætte det 6,5 km² jordske Østjerusalem samt yderligere 64 km² af Vestbredden. I den periode lå det palæstinensiske land øde og var derfor ideelt til opførelsen af bosættelser.

De sidste tre år har Israel ført en hidsig kamp for at skabe en endegyldig israelsk dominans i Østjerusalem og underminere palæstinensiske jerusalemitters rettigheder. Kampen har flere facetter; her nævnes nogle af de større trusler mod et palæstinensisk Østjerusalem:

Jerusalems kommune og Jerusalem Master Plan 2000

Den førømtalte demografiske strategi er i dag nedfældet sort på hvidt i den nyeste, endnu ikke godkendte Jerusalem Master Plan 2000, der blev of-

fentliggjort under stor debat i 2004. Den er hidtil blevet bremsset af indenrigsministeren under pres fra bosættere, der har ment, at planen giver palæstinenserne i Østjerusalem for lang en line.

Det interessante i master planen er, at der er langt flere områder i de palæstinensiske nabolag, som overgives til udvikling og bebyggelse. Hidtil ville mange palæstinensiske nabolag som f.eks. Silwan syd for den Gamle By blive gjort til et grønt område, dvs. et område uden bebyggelse uden. Med andre ord skulle bygninger i dette område blive revet ned, da de ansås for at være "ulovlige". Går man den nye plan nærmere igennem, stilles der forskellige krav til de nye områder, der kan bygges på. F.eks. har palæstinensiske jerusalemmitter indtil nu kun måttet bygge i to-etagers højde, men siden den nye plan er op til seks-etager højde tilladt, hvis der er en 12 meter bred vej og kældergerage. Disse krav er ikke meget anderledes fra almindelig byplanlægning. Tager man en gåtur i et af de palæstinensiske nabolag som Silwan, forstår man hurtigt, at denne plan ikke tager højde for realiteterne: mange af de palæstinensiske nabolag har snævre, tæt bebyggede gader og kravene om 12 meter brede veje er tæt på umulige at realisere. Hele gader ville blive revet ned, hvis en enkelt familie ønskede at bygge højere. Den israelske organisation Bimkom (for planlæggere og arkitekter) understreger, at hovedproblemet derudover ligger i implementeringen: der kræves så mange tilladelser, der både tager tid og koster penge, at de nye retningslinjer ikke kan realiseres i de palæstinensiske nabolag. Derfor er mange af de palæstinensiske konstruktioner i dag bygget uden tilladelse og anses som værende "ulovlige". Det er de israelske myndigheders pligt at nedrive ulovlige konstruktioner. Siden 1967 er mindst 2.000 palæstinensiske huse i Østjerusalem blevet revet ned af israelske myndigheder på grund af manglende byggetilladelser og beviser på ejerskab.

Udvidelser af byens bosættelser

Numerisk er bosætterne ikke flere end palæstinenserne, men den magt, de med tidens løb har opnået, er en udfordring mod en fredelig løsning. I 1990'erne ansås bosættere som en forstyrrende faktor mod den offentlige ro og orden. Dette er fuldstændig vendt i dag: bosætterne i Østjerusalem får ikke kun støtte fra Jerusalems kommune, hvor borgmesteren så sent som sidste år åbenlyst arbejdede sammen med dem om at starte en ny plan for det palæstinensiske nabolag Silwan, men også tilskud fra regeringen til deres private vagtværn, samt støtte fra politiet og domstolene. Som den israelske Jerusalemekspert, Danny Seidemann, formulerer det: *"The settlers control the state, it is no longer the state who controls the settlers."*²

2 Danny Seidemann, Americans for Peace Now, oktober 2010.

Bosætter-organisationer går i dag rettens vej for at få anerkendt deres ejerskab til beboede ejendomme, som de derefter kan flytte direkte ind i. I september 2010 blev yderligere fem palæstinensiske familiers ejerskab over ejendommene i Sheikh Jarrah underkendt. Sheikh Jarrah er en særlig historie, da mange af palæstinenserne er 1948-flygtninge fra byer som Haifa, der i 1956 fik tildelt deres ejendomme af det jordanske styre og UNRWA; dette ejerskab underkendes nu. Generelt har palæstinensere svært ved at bevise deres ejerskab, da registrering af skøder ikke har været systematiseret.

Konstruktion af muren

Jerusalems kommunegrænse blev i 1967 tegnet med to mål for øje: israelsk overtagelse af så meget ubebygget palæstinensisk land som muligt samt eksklusion af så stor en del af den palæstinensiske befolkning som muligt. Denne udvikling er blevet endnu mere grotesk med opførelsen af den israelske "sikkerhedsmur". Mange steder annekterer muren yderligere land fra Vestbredden. I Al Walaja omkranses den palæstinensiske by fuldstændigt af muren og efterlader størstedelen af landbrugsjorden uden for byen. Endvidere udgrænser muren større grupper af palæstinensiske jerusalemmitter, blandt andet ved at flygtningelejren Shuafat og forstaden Kafr Aqab er skubbet uden for murens grænse. Hele tre forstæder i området blev ekskluderet fra Østjerusalem, på trods af at mere end 75 procent af beboerne havde Jerusalem-id. I 2004 var en palæstinensisk familievidne til, hvordan der i løbet af et år blev opstillet en mur på 9 meter omkring forstaden Eizarya en. Inden for en kort periode blev det klart for familien, at de nu ansås som Vestbredspalæstinensere, og faderen fik besked på, at hans kone, to døtre (der endnu stod i hans navn, da de var under 17 år) og han selv ville få frataget deres sygesikring. Samtlige fædre i de forskellige forstæder fik samme besked. Fra tidligere at kunne komme til Østjerusalem på under et kvarter, var transporttiden nu forøget til næsten en time, og familien kunne kun gøre brug af de hospitaler i Østjerusalem, der var under Vestbredsautoritet, og som havde meget lave standarder. De to ældste børn i familien har ikke fået frataget deres sygesikring, men de mener begge det kun er et spørgsmål om tid før både deres Jerusalem-id og sygesikring konfiskeres.

” ...presses palæstinenserne
til at søge mod
Vestbredden eller
udlandet og ideelt set opretholdes en
befolkningsratio på 70/30 procent

” Palæstina lider ikke under en
udviklingsproblematik, der skal
eller kan løses af donationer og
aflad. Her er tale om en politisk konflikt,
betalt ud af vores egen lomme

Donoransvarlighed i de besatte palæstinensiske områder

Danmark regnes i dag for at være den største donor blandt "ligesindede" europæiske donorer. Samlet set gives der US\$ 850 pr. indbygger med EU som den største donor. Til sammenligning modtager et af verdens fattigste lande, DR Congo, ca. US\$ 31 pr. indbygger³. Man må stille sig selv to spørgsmål: hvorfor så mange penge fortsat pumpes ind i Palæstina, og hvordan det kan være, at disse ikke ændrer noget- uden at finde noget entydigt svar. Dog kan det siges, at de besatte palæstinensiske områder ikke bare mangler ressourcer, men også mulighed for udvikling.

De europæiske lande lider stadig af dårlig samvittighed efter 2. verdenskrigs jødeforfølgelser. En ny dårlig samvittighed har de seneste år meldt sig på banen: Med den stadigt voksende monitorering og dokumentering af en besættelse, der har varet i mere end 45 år, kan Europa ikke længere lukke øjnene for de uretfærdigheder, der finder sted i Østjerusalem, Gaza og på Vestbredden. Den dårlige samvittighed over at lade stå til, mens palæstinensere bliver undertrykt og får krænket samtlige deres rettigheder, forklarer på sin vis den fortsatte ekstremt høje donorfinansiering.

Mens donorer dokumenterer den effektive etniske udrensning af palæstinensere og ellers fortsætter med et uforpligtet forhold til Israel, er der sket et ryk især hos civilbefolkninger verden over. Boycott, Sanctions, Divestment-kampagnen er for alvor begyndt at tage fat. Israels bombardementer af Gaza i januar 2009, uden nogen internationale retslige repressalier til følge, fik mange op af stolene. Ni

hundrededrabte civile, de fleste kvinder og børn, og ni dræbte fredsaktivister på den internationale flotilla i maj 2010 har medført stor harme over den fortsatte internationale passivitet på regeringsniveau.

I Frankrig er der på initiativ af en fransk organisation påbegyndt en retssag mod infratstrukturgiganten Veolia, der investerede i en letbane, der knyttede de ulovlige bosættelser tættere sammen med Vestjerusalem. Også hjemme i Danmark blev der for nylig rejst kritik af Københavns Kommunes investeringer hvoraf "12,9 mio. kroner [er investeret] i tretten virksomheder, som enten har deres produktion fysisk placeret i bosættelserne eller producerer materiale og udstyr til bosættelserne"⁴. Danske Bank trak i januar 2010 sine investeringer tilbage fra to israelske selskaber—Africa Israel Investments og Elbit Systems—med henvisning til deres aktiviteter i bosættelserne og i forb. med muren.

Palæstina lider ikke under en udviklingsproblematik, der skal eller kan løses af gavebistand og aflad. Her er tale om en politisk konflikt, betalt ud af vores egen lomme. De mange penge, der pumpes ind i de besatte palæstinensiske områder, er på mange måder med til at betale for besættelsen. Kombineret med mangel på politisk handling fra donorlandenes side efterlader det et Israel der i bedste velgående kan fortsætte sin praksis. Spørgsmålet er, hvor langt vi vil tillade det at gå. ■

Nathalie Rigall er bachelor i Internationale Udviklingsstudier og Offentlig Administration fra Roskilde Universitet.

3 Tal fra Udenrigsministeriet.

4 Politiken, Kronikken 16.08.10

Bæredygtig Grøn Diskurs?

af Stine Vejlbj

I GENNEM DE SENESTE 10 ÅR er den grønne politiske diskurs opblomstret. 'Energi', 'klima', 'CO₂' og 'bæredygtig udvikling' er nogle af de buzzwords som flittigt bliver brugt og som nok mest af alt kan betragtes som gratis point på den politiske feel good konto.

Forskellige klima- og energidiskurser hersker landene imellem. Divergensen indikerer altså, at landene har forskellige interesser hvad angår miljø og klima.

Danmarks Interne Klimastrategier

Virksomheder booster deres image og markedsfører deres produkter med en 'grøn' diskurs. Denne sektor ydes også offentlig statsstøtte, hvis virksomhederne optimerer og effektiviserer deres produktion. Klima og Energiministeriets program GREEN LABS DK stillede 60 mio kr. til rådighed for uddeling i 2010.

Novo Nordisk er blandt de virksomheder som har udviklet en klimastrategi siden 2003. I 2010 skrev Novo, at den havde mindsket sit CO₂ udslip og tjent millioner af kroner. Selvfølgelig er optimeringer en måde at spare penge på, og bevarer, hvis det hjælper miljøet, er det jo kun en bonus, men om optimeringer og effektiviseringer er signifikante drivkræfter bag sådanne strategier er tvivlsomt. Mon ikke klimastrategierne i stedet er et dække til at erhverve sig statsstøtte på?

Det Internationale Puslespil om Energien

Internationalt er debatten anderledes. Her omhandler det energiresourcer så som olie, gas og elektricitet som skal holde landenes befolkninger i live og vigtigst af alt, eliten ved magten. Denne kamp bliver lejlighedsvist udkæmpet med våben så som 'menneskerettigheder', 'demokrati' og 'fundamentale friheder'.

I en af ressourcekampene kæmper bl.a. EU, Hviderusland, Rusland og Tyrkiet. EU importerer ca. 40% af sin gas fra Rusland, en sats der vil stige til ca. 60% over de næste 10-15 år hvis ikke andre tiltag bliver taget. Hviderusland er gennemløbsland og prøver at udnytte sin placering for at få billigere olie, mens EU, som modtagerland, beskylder det for at være en diktatorstat, der krænker menneskerettigheder. Selvom forholdene i Hviderusland utvivlsomt kan kritiseres, ytrer Polen, at lignende krænkelser foregår i Rusland, som EU er mere positivt indstillet overfor. Så fordi Rusland har gassen bliver landet

derfor ikke underlagt samme hårde tone fra EU.

Over de senere år er Hvideruslands og Ruslands venskab begyndt at vakle. Samtidig, og måske for at styre uden om en fremtidig konflikt, har EU gjort kur til Tyrkiet som fremtidig energiforsyner. Tyrkiets langhårede optagelsesproces i EU hjælper dog ikke på denne mulighed. Desuden vil EU's stormagter; Frankrig, Storbritannien, Tyskland, Italien, Spanien og Polen trues hvad angår magtbalancen samt disse landes produktioner, da Tyrkiet kan konkurrere, måske endda udkonkurrere, EU's nuværende landbrugsstater og tekstilfabrikanter. Den tiltagende europæiske islamofobiske diskurs har selvfølgelig heller ikke hjulpet på optagelsesprocessen. Derimod er handelsrelationerne mellem Hviderusland og Tyrkiet samt Tyrkiets relationer til Mellemøsten, deriblandt landets relationer med Iran, blevet forstærket. Det kunne tyde på en begyndende samlet front, som bliver sværere for EU og Rusland at hamle op med.

COP 16

En anden international kamp var COP16 afholdt i slutningen af året i Cancún, Mexico. Konferencen blev omtalt som en succes i de vestlige massemedier, hvilket vidnede om at udviklingslandenes protester atter blev overhørt. Klimaregningen blev nemlig sendt videre til udviklingslandene med mulighed for lidt fondsstøtte fra den nyoprettede Klima Fond som Verdensbanken blev inviteret til at administrere.

Hvad virker paradoksalt er, at oppositionen i tilfældet af klimaforhandlingerne, som udgør de fattigere udviklingslande, bliver omtalt som de kompromisløse eller som dem, der prøver at 'vride armene om' på de rige udviklingslande. Verdensmagterne giver altså udtryk for, at det er de fattige (med deres ringe gennemslagskraft), der laver løjer med de tunge verdensmagter. Sådant repræsentation af situationen minder mest af alt om en handling af trasformismo, hvor eliten stjæler oppositionens kritik og vender den mod den og som resultat opløser den brede opposition til fordel for dens egne interesser. Interessen for klima og bæredygtig udvikling tager derfor forskellige former lande og regioner imellem. ■

Stine Vejlbj er Kandidatstuderende og snart færdiguddannet på The American Graduate School of International Relations and Diplomacy in Paris, France

Skammens Årti

DAGE, ÅR OG ÅRTIER er ofte tildelt navn i historien. Navnet på det årti, vi forlader er: **SKAMMENS ÅRTI**.

af Patrick Mac Manus

SKAMMENS ÅRTI drives af en national 'kulturel' identitet, der afgrænser og udelukker, af fremmedhad. Det fordriver ikke blot mennesker, men også virkeligheden.

SKAMMENS ÅRTI er magtens mur og hav. Tusinder af flygtninge drukner i et hav vi kalder Middelhavet, et armeret hav, der vil standse historien. De er kun mennesker, der i håb forsøger at nå et bedre liv.

SKAMMENS ÅRTI er dannelsen af en 'europæisk fæstning' mod verden. En neofascistisk dimension træder frem i disse år, i sin tid var reaktionen for opdelt og for sent.

SKAMMENS ÅRTI er krigen i Afghanistan, magtens projekt sammen med korrupte krigsherrer. Levealden for befolkningen i Afghanistan er nu 43 år, 25 % af befolkningen lider af sult, 69 % har ikke adgang til rent vand og børnedødeligheden er blandt de højeste i verden.

SKAMMENS ÅRTI er besættelsen og ødelæggelsen af landet Irak og dens befolkning. En krig uden legitimitet, begrundet i forfalskninger. Mennesker har 'ingen personlig eller retslig interesse i en sådan sag' erklærer landets højeste domstol om folketingets overtrædelse af landets grundlov.

SKAMMENS ÅRTI er angrebet på en fængslet befolkning, en ødelæggelse der stadig er uheldt i Gaza. Koncentrationslejren, hegnet og overvågningen, en administration eller 'selvstyre', der overlades til de indespærrede: det er fortiden. Det var vilkårene i Warszawa og andre steder i sin tid. I dag er det i Gaza.

SKAMMENS ÅRTI er en stigende global ulighed, hvor fattige bliver mere fattige og de sultne endnu flere. De rigeste to procent af verdens voksne befolkning ejer mere end halvdelen af den globale rigdom. Globale uligheder fremdriver flugten mellem verdensdelene.

SKAMMENS ÅRTI er internationalt opkøb af massive arealer i de fattiges lande til forsyning af de rige med fødevarer og biobrændsel. Flere og flere fattige fordrives fra jorden og sulter under magtens menu.

SKAMMENS ÅRTI er en fortsat udbytning af jorden. En mislykket klimaaftale, hvor øerne, mennesker og mere forsvinder, er magtens nye geografi.

SKAMMENS ÅRTI er nedbrydningen af sociale hjælpeforanstaltninger skabt af arbejdende befolkninger gennem generationer. I indfrielsen af kapitalismens drømmeøkonomi, købes og sælges livet og døden på markedet.

SKAMMENS ÅRTI er forbud, forfølgelse og straf, der rammer dem, der kæmper for bedre vilkår. En ophævelse af terrorlovgivningen ville være at vende tilbage til virkelighedens historien. Folkeligt, væbnet oprør er i visse tilfælde en nødvendighed.

I SKAMMENS ÅRTI er det en ironisk stolthed at blive idømt fængselsstraf: For solidaritet med befolkninger i kampen for retfærdighed.

Nu også det...

LIGE PÅ OG HÅRDT

WIKILEAKS OG YTRINGSFRIHEDEN

Da millioner af mennesker verden over i begyndelsen af 2003 demonstrerede mod den nært forstående krig i Irak blev det beskrevet, som om verden havde to supermagter: USA og befolkningen. Krigens kom og det viste sig, at USA var den suveræne supermagt, der til trods for massiv modstand tromlede befolkningen og verdenssamfundet ned. Det er en realitet, at krigsansvarlige ledere fra hele verden løj, manipulerede, truede og bestak i deres forsøg på at overbevise lande og befolkninger om rigtigheden i at gå i krig. De grove løgne og manipulationer har ført til, at en lang række modige mennesker verden over har offentliggjort fortrolige beviser på, at statsoverhoveder ikke fortæller sandheden til befolkningen. I Danmark har vi haft sagen om Frank Grevil, der offentliggjorte efterretningsrapporter, som viste, at Danmarks efterretningsvæsen ikke mente der var beviser for, at Irak besad masseødelæggelsesvåben. Klokkeklart i modstrid med hvordan daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen udtalte på sit pressemøde den 21. marts 2003: *"Irak har masseødelæggelsesvåben, det er ikke noget vi tror, det er noget vi ved."* Det var en løgn! Det er rigtigt, at Irak havde haft masseødelæggelsesvåben, men som det efterfølgende stod klart for alle, fandtes der ingen aktive masseødelæggelsesvåben i Irak i 2003.

Frank Grevil og andre whistleblowers (den efterhånden internationalt anerkendte betegnelse for ansatte, der offentliggør staters og firmaers beskidte hemmeligheder) rundt om i verden oplevede på egen krop, hvordan statsmagten var parat til at bekæmpe dem, der viste kejseren uden klæder. I 2006 blev Wikileaks så stiftet som en modreaktion til løgnene og manipulationerne—ikke blot fra staters

side—men også mod private virksomheders løgne, der kostede (og stadig koster) befolkningerne verden over milliarder af kroner. Tanken var, at man kunne sikre anonymitet for de modige mennesker, der var klar til at skaffe adgang til de dokumenter, der viste de løgne og hemmeligheder, som den anden supermagt—befolkningen—ikke måtte få kendskab til. At sikre anonymiteten har ikke været så nem i alle tilfælde, men det er lykkedes Wikileaks at få fat i en imponerende mængde dokumenter. Dokumenter bl.a. om krigene i Irak og Afghanistan og senest dem fra det amerikanske diplomati. Dokumenter der endnu engang viser, at løgnene over for befolkningen verden over er reglen snarere end undtagelsen. Blandt dokumenterne finder vi også flere belastende beviser på, at Danmarks tidligere statsminister og nuværende Nato generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen, var klar til at vælge hykleriet og manipulationerne i sit forsøg på at få top-posten i NATO. Retsfølgelsen af det danske ROJ tv blev til en forhandlingsbrik for at få Tyrkiet til at acceptere Anders Fogh Rasmussen. Uanset hvordan det helt præcist er foregået, er der ingen tvivl om, at Anders Fogh Rasmussen, der få år forinden ivrigt forsvarede ytringsfriheden, i sin jagt efter Natoposten ikke klart og utvetydigt afviste kravene som værende i modstrid med danske værdier. I 2006, hvor han lancerede sin principielle diskussion om ytringsfriheden, var han ikke bleg for offentligt at fastholde, at han som statsminister ikke *"redigerer aviserne."* Men den principfaste holdning til ytringsfrihed er tydeligvis ikke lige principfast i alle tilfælde—for nogle gange vil regeringen åbenbart godt være med til at redigere medierne—endog

1 (Ritzau 28.02.06)

helt lukke dem ned der ikke passer til det rigtige selskab.

Både Anders Fogh Rasmussen og andre tidligere og nuværende regeringsledere i Danmark og resten af verden har utvetydigt kritiseret Wikileaks—en kritik man nægtede at fremkomme med overfor Jyllandsposten. Vi kan altså endnu engang slå fast, at ytringsfrihed hverken er konstant eller absolut.

"Retten til at ytre sig er derimod en konstant kamp mellem forskellige samfundskræfter." (Fra mit indlæg i Det Ny Clarté nummer 1 om Muhammedkrisen). Og denne gang må venstrefløjen stå sammen med verdens anden supermagt om at forsvare Wikileaks imod angrebene fra USA og dens allierede. Vi må ikke tøve med at stå sammen mod statsmagten i Danmark og mod supermagten USA uanset hvilke anklager der bliver brugt mod Wikileaks grundlægger for at få organisationen ned med nakken. Selvfølgelig skal vi ha' retten til at kigge kapitalisterne i kortene—om de har regeringsmagten eller sidder ved direktørbordet. Vi må kæmpe for ytringsfriheden, som lige nu er truet og under angreb fra de selvsamme mennesker, der for kort tid siden råbte op om ytringsfrihedens ukrænkelighed. Hykleriet bliver udstillet, men de kan stadig nå at vinde kampen, der ikke kun drejer sig om Wikileaks. Den handler også om dem, der frembringer informationen. Det gælder ikke mindst om at kæmpe for alle de andre gode kræfter, der risikerer at blive ramt af censuren. ■

af Troels Riis Larsen

KØBENHAVNERSKOLEN

Københavns Universitet har fået et trumfkort: Københavnerskolen. Det fortæller universitetets rektor stolt i Politiken d. 28. nov. Skolen beskæftiger sig med sikkerhedspolitik, undskyld sikkerhedsgørelse, på engelsk 'securitization' (ligesom ordet for det banker og kreditforeninger f.eks. gjorde med subprime lån, når de pakkede dem sammen til værdipapirer). Den har en teori, der giver redskaber til at analysere dagens sikkerhedspolitiske udfordringer, siges det (hvad skulle den ellers?). Dens verdensberømmelse skyldes, at den har indkogt lidt fransk socialkonstruktivismen og hældt den hen over den sædvanlige statsapparatssnak og tælleriet af fremføringsraketter og atomsprænghoveder. Og så vel også noget om terror. Snedigt har den gennemskuet, at terrortruslen til dels er konstrueret, italesat. Mener den, at der slet ingen 'trussel' er, eller at den bevidst skabes, eller—som en anden én—at den ikke mindst skabes af reelle krigsaktioner eller stigende ubalancer? De føler sig i pagt med de kritiske intellektuelle, københavnerskolelærerne. Hvad med god gammeldags geopolitik? Eller er verden slet og ret for diffus til at forstå sin egen grundlogik? En eftersøgning burde gå ud efter nogle rigtig kritiske intellektuelle, der ikke starter med at acceptere præmisserne for 'sikkerhed', men tværtimod ser usikkerhedsgørelse som verdens problem. For 'faren' er verdens store nationer, der er sammenflettede med kapitalistiske interesser, som de enten er følgagtige eller impotente overfor, når de endelig tager sig sammen til lidt opposition. Som så malende illustreret ved alverdens COP'er. Miljøet er i parentes bemærket også en del af de nye sikkerhedsproblemer, mener Københavnerskolen. Den er klart i verdensklasse. ■

af Karen Helveg Petersen

THINGS FALL APART...

Hvis man synes verden er af lave, så har man noget at have sine fornemmelser i. Der er ikke den bastion, der ikke falder, ikke den offentlige person og institution, hvis hulhed ikke afsløres.

Vi behøver ikke engang tale om Wikileaks' afsløringer af løgnen bag krigen i Irak og Afghanistan, fra begyndelsen til enden, inkl. af hvordan krigen går, fangetilbageholdelse- og overgivelse til de 'rette' myndigheder, forbrydelser mod menneskeheden, bevidst overtrædelse af Genève-konventionen. Fulgt op af ambassadeindberetningsskandalen.

Smilende venlige ambassadører skriver giftige kommentarer og vælter sig endog i kendt stof. Ind imellem kan man glæde sig over nogle karakteristikker. De stakkels ambassadører skal jo levere, om ikke andet så det enhver avislæser ved i forvejen. Løkke ville nok holde en lav profil efter COP15, mente den nye amerikanske ambassadør. Gid det var så vel. Mellem forbløffende banaliteter og afsløringer af regulær krigsliderlighed à la den udvist af den saudiske konge over for Iran kan man kun sige, at verdens koryfæer befinder sig på en skala mellem det uimponerende til det særdeles utiltalende.

Filosofien i diplomatiet er måske heller ikke for snedig, personfikseret som den er. Med fingrene stift om glasset kigger diplomaterne de udkårne lokalpolitikere i øjnene, joker høfligt-venligt med dem (ih, hvor er de gode venner og hvor er de flinke, ambassadørerne), hvorefter de så sandelig rapporterer, at samme lokalpolitikere lader en del tilbage at ønske. Og det over for venligtsindede nationer i pax americanas tid. Med diplomater som disse hvad kan man så vente sig af politikken andet end at den raver rundt i ukendt territorium og hele tiden bliver forbløffet over alt det diplomaterne ikke har indberettet om. For det gælder jo også her, at man skriver om det man tror at vide, ikke om det man ikke ved eller ikke søger oplysninger om. Og sociale eksplosioner er jo ikke et ex ante faktum. Jo, der er da efterretningstjenesterne, endog de ekstraterritoriale, der vogter på, om mistænkelige personer kommer for nær på deres hjemlands (USA's) ambassade.

Det blev så alligevel Wikileaks, men det fylder meget i skrivende stund. Virksomhedernes usociale vogten af deres sociale ansvar, bl.a. i den omvendte form, at de prøver at hægte korruptionssager på udvalgte i ulande for at undgå at komme under anklage. A la Pfizer, der har lavet uetiske medicinforsøg i Nigeria, og som så skynder sig at prøve at kaste noget snavs på den nigerianske statsanklager.

Europa står i en fatal kreditkrise, hvor de eneste der klarer sig er verdens mest sikre bastioner: bankerne. Dem skal vi nok få reddet. Og de skal have lov til at fortsætte med at forlange en ordentlig overrente på udkantslandes obligationer. Men i den almindelige økonomopfattelse er det stadig staten i udkantseuropa, der bruger for mange penge. Uden at se sammenhængen, at lande, der er økonomisk svage, naturligvis også er ineffektive og prøver at skjule det.

Den danske regering er i frit fald. Dens inkompetence, selvmodsigelser, brud på anstændighed, kammeratlige forfremmelser og vennessele privatiseringer og udliciteringer er i top. Jeg nævner i flæng: pointsystem, privathospitalskandalen, regeringsmedlemmers accept af gaver, misbrug af offentlige midler, Kommunekemi-tilladelsen til at destruere HCB-affald fra Australien med en kluntet midlertidig tilbagekaldelse, reformer, der kun gør det sværere for de dårligtstillede, nedskæring på universiteter, privatisering af og svindel i forskningen, kommunernes skjulte skattestigninger under dække af afgifter og gebyrer, TDCs og bankernes pengemaskine og dyre bonusser, den faldende retssikkerhed. Det uendelige udlændingspørgsmål.

Den danske regering er ved at blive en aktiv hindring for Danmarks fremskridt ved at stå for regulær fordummelse. Det var så herhjemme. Obama

The background of the page is a solid black field. Overlaid on this are numerous thin, white, curved lines that sweep across the page from the top and right sides, creating a sense of movement and depth. Interspersed among these lines are many small, white, circular dots of varying sizes, some appearing as isolated specks and others as small clusters. The overall effect is reminiscent of a starry night sky or a microscopic view of a complex material.

er faldet som en sten, den engelske regering sørger for, at kun de rigeste forældre kan putte deres børn på universiteter. Sarkozy spinner rundt om sig selv. Ja selv Muhammed Yunnus har fået hak i den dydige lak. For slet ikke at tale om kirkesexskandaler og økonomiske ditto.

Så er der finanskrisen og arbejdsløshed. Hvad med at sige klassesamfund? Eller kapitalismens krise? Hvad med at erklære, at vi ikke tror på en dyt af det, der siges. Må vi ikke bare slippe for at høre på vores såkaldte politikere, der lader som om de er noget. Janteloven er den lov, der skal dømme dem. ■

af Karen Helveg Petersen

Der er stor uklarhed om størrelsen af verdens olie- og gasressourcer, og om hvor meget det koster at udvinde dem. Dels er vanskelighederne af teknisk art, dels er der aftaler mellem ejer (staten) og de selskaber, der udnytter ressourcerne, og disse er ikke altid offentligt tilgængelige. Vi er alle klar over, at ressourcerne er begrænsede, men i mindre grad over nuanceringerne i det forhold. Jørgen Henningsen viser, at der er store usikkerheder om fremtidens olieforsyning. Nok rækker ressourcerne til mange års forbrug på det nuværende niveau, men produktionen fra de felter, der i dag sikrer vores forsyning, vil i de kommende år falde drastisk. Fremtidens olieproduktion bliver dyrere. Igen i forhold til det nuværende forbrug er der naturgas til flere år, end der er olie til, men også gassen kan meget vel stige i pris. Derfor går klimaagendaen og forsyningssikkerheden hånd i hånd, også mht. ønsket om afdæmpede priser på konventionel energi.

Endvidere er der et spørgsmål om suverænitæt over ressourcerne. Grønland er et muligt nyt olieland, et potentiale, der er ved at modnes netop nu, hvor Grønland har opnået selvstyre og kan stå for sit eget olieeventyr. Eva Waldorff viser imidlertid, at der fra dansk side stadig synes at være interesse i at påpege alle de farer, der lurar på ubefæstede udviklingslande, der bliver olielande uden at få noget ud af det. Har Danmark svært ved at slippe Grønland, og ligger der en postkolonial tankegang bag den overdrevne bekymring?

Anne Grete Holmsgaard skriver om den danske energipolitik, der for længe har været for lidt proaktiv, så meget at den førende position, som Danmark har haft, er ved at være en illusion. Hun nævner de initiativer, der bør sættes på, vind og sol og 2. generations biobrændsler samt forskellige teknologier, og ikke mindst at transportsektoren bør lægges om, så den i højere grad drives af elektricitet, batteri- eller ledningsbaseret med brug af smart-grid teknologi. Dette skal ske i et samspil med erhvervspolitikken.

Endelig har Karen Helveg Petersen regnet på omkostninger og profitter i forbindelse med produktionen af olie og gas i den danske del af Nordsøen. Dette originale stykke regnearbejde er os bekendt ikke blevet foretaget tidligere.

Energiressourcer

ENERGIMARKEDER. I denne artikel gennemgår Jørgen Henningsen, hvad videnskaben på nuværende tidspunkt ved om verdens energireserver, især hvad angår olie og naturgas. Han kommer desuden ind på sandsynlige markeds- og prisudviklinger samt på, hvad en klimainsats kan betyde for energisituationen. Endelig afslutter Jørgen Henningsen med nogle betragtninger om Grønland og energiressourcer.

af Jørgen Henningsen

VERDENS ENERGIRESSOURCER dukker med mellemrum op på den offentlige dagsorden, i Danmark senest med regeringens udmelding om målsætningen om, at Danmark på sigt bør gøre sig fri af fossile brændsler. Debatten er sjældent præget af megen dybde, endsige detaljer. I forlængelse af Klimakommissionens afrapportering i september 2010 skal jeg forsøge at sætte nogle nøgleparametre om fremtidens energiforsyningsmuligheder i perspektiv.

Danmarks energisituation er i øvrigt enestående i international sammenhæng. Ved "udbruddet" af den første oliekrise i 1973 var vi suverænt verdens mest energiimportafhængige (og olieimportafhængige) land. I en række år, siden midten af 1990'erne, har Danmark været EU's eneste nettoeksportør af energi, samtidig med at vi har været det land i verden, der har øget andelen af vedvarende energi mest. Men det er vist efterhånden gået op for de fleste, at denne ideelle situation snart vil være forbi. Vores olieproduktion toppede i 2004 og har allerede tabt en tredjedel af pusten, og selv om forbruget også er faldende, må vi forberede os på at vende tilbage til olieimportørrollen i løbet af det kommende årti. Med hensyn til naturgassen har produktionen også toppet, men faldet er indtil videre mindre, og der er bedre udsigter for at fastholde en produktion på niveau med forbruget i en længere periode, uanset hvad der har været skrevet i pressen i de seneste år.

Det er imidlertid vigtigt at holde fast i, at Danmark er en del af større energimarkeder. For oliens vedkommende af et globalt marked og for naturgassens af et europæisk marked, der i øvrigt, i takt med at der produceres stigende mængder flydende naturgas, også er ved at blive delvist globalt. Den danske

produktion af olie og gas er derfor i højere grad af interesse for nationens økonomiske velvære end for energiforsynings sikkerheden som sådan.

Den politiske, og i et vist omfang også den almindelige offentlige, diskussion af energiressourcer har en tilbøjelighed til at sammenfatte kul, olie og gas i overbegrebet "fossile brændsler". Geologisk set er dette korrekt, men fra et samfundsøkonomisk, klimapolitisk eller forsynings sikkerhedsmæssigt synspunkt giver det ikke megen mening. Rent økonomisk repræsenterer verdens gasproduktion mindre end halvdelen af olieproduktionens værdi (se box), og kulproduktionen kun godt ti procent. Til gengæld giver kulanvendelse anledning til væsentlig højere CO₂-udslip end olie og især end gas, mens forsynings sikkerhedsproblemet er langt mere akut for olie end for gas og stort set ikke-eksisterende for kul. Lad os fokusere på forsynings sikkerhedsaspektet mht. olie og gas.

Forsynings sikkerhed: Olie

Verdens officielt rapporterede, kendte økonomisk udvindelige oliereserver beløber sig til godt 1300 milliarder tønder.¹ Dette svarer til ca. 45 gange det globale årlige forbrug. Begge tal har vist stigende tendens de seneste år, ikke just en udvikling der peger på en nært forestående forsyningskrise. Reservetallene bør imidlertid tages med stort forbehold. Langt de fleste lande med betydelige olieresourcer betragter deres opgørelser som "statshemmeligheder", ikke noget der er genstand for uvildig revision eller indblanding udefra. I øvrigt opgiver de fleste OPEC-lande uændrede reserver år efter år, trods betydelig produktion uden at der gøres nye fund. Det er også påfaldende, at da OPEC i midten af 1980'erne

¹ BP, Statistical Review of World Energy, 2010.

” Frygten for afhængighed af russisk gas er stærkt overdrevet

besluttede at lade produktionskvoterne afhænge af de enkelte medlemmers reserver, fordobledes de officielle reserver over et par år. Og her på det seneste (2010) har først Irak og dernæst—som et modtræk—Iran forøget deres reserveopgørelser betragteligt. Der er således al mulig grund til skepsis over for disse reserveopgørelser, men desværre er det vanskeligt at få en sikrere bedømmelse af, hvor meget olie der rent faktisk skjuler sig i sandet.

På den anden side er det også vigtigt at være opmærksom på betydningen af økonomisk udvindelige ressourcer. Højere oliepriser og ny teknologi betyder, at en større del af olien i et givet felt vil blive produceret, men den fysiske ressource sætter selvfølgelig en øvre grænse for, hvor langt dette kan drives.

US Geological Survey har i 2000 foretaget et skøn over de sandsynlige (udvindelige) globale reserver af konventionel olie, og deres, ganske vist usikre, bud er på ca. 3000 milliarder tønder, inkl. de ca. 1100 milliarder tønder der allerede er produceret og brændt af. Det betyder, at vi ud over de officielt rapporterede reserver på 1300 milliarder tønder skulle kunne forvente at finde yderligere ca. 600 milliarder tønder, ikke meget, hvis foreliggende prognoser om fortsat stigende olieforbrug virkelig gøres. Men

meget godt i overensstemmelse med, at det i de sidste 20 år, trods store investeringer i efterforskning, generelt har været umuligt at finde nye oliefelter svarende til mere end ca. en tredjedel (10 milliarder tønder) af den årlige produktion (ca. 31 milliarder tønder). Det skal dog ikke overses, at mange af de mest lovende områder, specielt Mellemøsten, ikke er tilgængelige for efterforskning.

Billedet "sløres" herudover af, at "olie er ikke bare olie". Tjæresand i Alberta, Canada, "heavy oil" i Orinoco-deltaet, Venezuela samt olieskifer adskillige steder i verden vil i stigende grad kunne bidrage til den globale forsyning, imidlertid ofte med stærkt forøgede CO₂-udslip og andre miljøproblemer i forbindelse med udvindingen. Hvis det globale samfund tager klimatruslen alvorligt, f.eks. gennem en halvering af de globale drivhusgasudslip i 2050, vil klimaproblemet snarere end ressourcebegrænsningen lægge en dæmper på olieforbruget på kort og mellemlangt sigt, noget der fra et forbrugersynspunkt vil være gunstigt for prisudviklingen.

Selv om der således er betydelig usikkerhed omkring, hvor meget olie vi endnu globalt kan regne med at disponere over, er der intet belæg for at hævde, at vi "løber tør" for olie inden for de næste årtier. Der er snarere grund til at forvente, at olie

GAS- VS. OLIEPRISER:

Værdien af den globale olieproduktion er relativt let at opgøre: Årlig produktion (pt. ca. 31 milliarder tønder) gange verdensmarkedsprisen (pt. ca. 85 \$ pr. tønde) andrager godt 2600 milliarder \$. Værdien af den globale gasproduktion er langt mere kompliceret. På energi-

basis udgør gasproduktionen ca. 70 % af olieproduktionen, og de steder i verden, hvor gasprisen er højest (Japan, Europa), ligger den på ca. 70 % af olieprisen. På globalt plan ville dette svare til ca. det halve af olieværdien. Imidlertid handles meget store dele af den globale gaspro-

duktion (Rusland, Nordamerika, Mellemøsten m.v.) til langt lavere priser, og selv om større mængder flydende naturgas vil bidrage til udjævning af gaspriserne globalt set, er der grund til at tro, at det gældende mønster vil fortsætte i et vist omfang mange år frem i tiden.

”

En ambitiøs global klimapolitik vil derimod, især hvis den gennemføres intelligent, kunne lægge en dæmper på olieefterspørgslen, der ud over begrænset CO₂-udslip også vil holde oliepriserne på et, set fra et forbrugersynspunkt, mere komfortabelt niveau

i et eller andet, sandsynligvis beskedent, omfang stadig vil være disponibel ved århundredets slutning. Der er derimod meget, der taler for, at verdenssamfundet inden længe vil nå det punkt, hvor en permanent knaphedssituation, af en helt anden karakter end noget vi hidtil har oplevet, vil karakterisere det globale oliemarked. På produktionssiden lever vi stadig højt på de store oliefelter, der blev fundet i 1960'erne og '70'erne, mens antallet af nye store fund siden 1980 er til at overse. Det Internationale Energiagentur (IEA) har i sit 2008 World Energy Outlook vurderet, at de oliefelter, der i dag er hovedkilden til en produktion på ca. 85 millioner tønder pr dag (bpd), svarende til de omtalte 31 milliarder tønder pr. år, i løbet af de næste 20 år vil opleve et samlet produktionsfald på væsentlig mere end 50%. Når man samtidig tager i betragtning, at flere store udviklingslande i stigende grad vil se en stærk vækst i transportsektoren, ikke mindst privatbilisme, og at der derfor kan forventes fortsat stigning i efterspørgslen (IEA skønner til ca. 105 millioner bpd i 2030), kan man hurtigt se, at der bliver behov for ny produktion i størrelsesordenen 60 millioner bpd i løbet af de næste 20 år. Det er ikke let at se, hvor de skal komme fra, og det kan kun blive vanskeligere, når vi bevæger os ud over 2030-perspektivet. Det er også værd at bemærke, at hvor toppen af oliebranchen traditionelt har afvist bekymringer over den fremtidige olieforsyning (så længe de blot blev sikret et tilstrækkeligt overskud til at kunne investere i efterforskning og ny produktion), er der i de seneste år opstået professionel tvivl, om det overhovedet er realistisk at forestille sig en global olieproduktion på mere end 100 millioner bpd.

Alt i alt kan man således konkludere, at hvis det ikke lykkes at reducere forbruget af olie (og andre

fossile brændsler) som led i en global indsats inden for klimabeskyttelsen, er der grund til at forvente en kritisk forsyningssituation inden for en tidshorisont, der måske nok kan synes lang i et politisk perspektiv, men som er kort, hvis det drejer sig om at omlægge transportsektoren til brug af andre energikilder end olieprodukter.

Forsyningssikkerhed: Naturgas

I den offentlige debat er det almindeligt at omtale olie- og gasressourceproblemet som én og samme sag. Det er ikke berettiget, og det er uheldigt for den politiske beslutningsproces. Set i et perspektiv på hundrede år eller mere er der selvfølgelig grund til at antage, at tilgængeligheden af alle fossile brændsler vil være i det mindste stærkt reduceret i forhold til, hvad vi oplever i dag. Men hvis tidsperspektivet er 50 år eller mindre, ser det ganske anderledes ud.

For det første svarer de rapporterede kendte naturgasreserver til ca. 63 gange årsproduktionen mod ca. 45 gange for olien. Det giver i sig selv en bredere margin, og det modsvarer da også af, at der rundt omkring i verden ligger store mere eller mindre uudnyttede naturgasfelter, der blot venter på, at der skal dukke en køber op. For det andet er der langt mindre grund til at frygte, at de officielle reservetal — som på olieområdet — kan være overvurderede. Der har aldrig været fastsat reserveafhængige gasproduktionskvoter som på olieområdet. For det tredje er der grund til at forvente en betydelig opskrivning af udnyttelige gasressourcer over store dele af verden, efter at det er blevet muligt at udnytte den såkaldte skifer-gas (eller tight gas). Dette har i de seneste år vendt det nordamerikanske gasmarked på hovedet, så priserne er faldet betydeligt, og de leverancer af flydende naturgas (LNG), der var tiltænkt det amerikanske marked, må sælges i

et generelt overforsynet marked til priser, der ofte end ikke dækker de betydelige kapitalomkostninger i infrastrukturen.

Selv om man skal være forsigtig med at drage langsigtede konklusioner på basis af kortsigtede begivenheder, er der all mulig grund til at tro, at vi i en længere årrække fremover vil se olie- og naturgasmarkederne udvikle sig meget forskelligt, i den forbindelse også med en sandsynlig afkobling af gasprisen fra olieprisen, en afgørende ændring i det europæiske gasmarked fra hvad der har været gældende i 30 år. Da naturgas efter 1970ernes oliekrise kom ind på det europæiske (og japanske) energimarked, var det helt overvejende som erstatning for olieprodukter såsom gasolie til boligopvarmning og tung brændselsolie i industrien og el-produktionen. Det var derfor naturligt, at de langtidskontrakter, der lagde grunden for investeringer i produktions- og transmissionsanlæg, relaterede gasprisen til olieprisen: det skulle være billigere end olie, men for producenterne helst så dyrt som muligt. Den model har i de seneste fem år givet høje naturgaspriser, så høje at kul i mange tilfælde har været økonomisk mere attraktivt end gas i el-produktionen. På det nordamerikanske marked, hvor naturgas allerede var vidt udbredt før oliekriseerne, har der aldrig eksisteret en tilsvarende prisrelation, hvorfor naturgas på det seneste har været betydeligt billigere i USA end i Europa.

Også på efterspørgselssiden er der stor forskel på olie og naturgas. Hvor olie i stadig stigende grad anvendes i transportsektoren, med begrænsede muligheder for substitution, anvendes naturgas i vid udstrækning til opvarmning, el-produktion og som energikilde i industrien, områder hvor substitution, direkte eller via el, er langt lettere (vind, sol, kernekraft). De ressourcemæssige bekymringer fra olieområdet kan således på ingen måde overføres til naturgasområdet.

En anden væsentlig forskel på olie og naturgas ligger i selv markedsstrukturen. Hvor oliemarkedet er helt globalt, handles naturgas, først og fremmest på grund af bundetheden til gasledninger, helt overvejende i regionale markeder. Den ofte anførte europæiske afhængighed af russiske gasleverancer hører hjemme her. Frygten for afhængighed af russisk gas er imidlertid stærkt overdrevet. For det første udgør gasimporten fra Rusland "kun" ca. en fjerdedel af det samlede EU-forbrug. For det andet vil faldende egenproduktion af naturgas inden for EU kunne erstattes af import fra et betydeligt antal kilder: Norge, Nordafrika, Det kaspiske område samt LNG fra Vestafrika, Mellemøsten mv. EU har i løbet af de seneste år fået bygget et betydeligt antal LNG-terminaler, der i dag gør det muligt at dække 20-25 % af det samlede naturgasforbrug med LNG.

”

det betyder, at et eventuelt fund af et større oliefelt i Grønland med stor sandsynlighed vil blive udnyttet "så hurtigt som muligt", dvs. inden for en 10-15 års tidshorisont efter fundet

Alt i alt kan man konkludere, at det vil være langt lettere for EU på mellemlang sigt at finde alternative forsyninger til russisk gas, end det vil være for Rusland at finde alternative kunder til den gas, der i dag eksporteres til EU. Og man kan lige så sikkert konkludere, at fortsættelse af samarbejdet mellem Rusland og en række EU gasselskaber vil være i fælles interesse. Det ved de implicerede parter kun alt for godt.

Klimapolitik og energiresourcer

Mulighederne for forsat brug af fossile brændsler vil afhænge meget af, i hvilket omfang der globalt opnås enighed om at begrænse drivhusgasudledningen, hvor CO₂ fra afbrænding af fossile brændsler er klart den største kilde. Uden en ambitiøs klimapolitik vil olie- og naturgasforbruget først og fremmest blive styret af markedet gennem prisme-kanismen, der sikrer balance mellem udbud og efterspørgsel. Her er især olieprisen vigtig. Den vil kunne komme til at stige rigtig meget, også fra det nuværende, historisk set høje, niveau. Det skyldes lige så meget lav priselasticitet som den ovenfor omtalte forventelige stramme forsyningssituation. Som forbrugere begrænser vi kun vores kørsel meget lidt ved stigende benzinpriser, brændstoføkonomien kommer langt nede på prioriteringslisten hos bilkøberen, og alternativerne til olieprodukter i

transportsektoren er dyre og "upraktiske" (el-biler). En oliepris på 200 \$ pr. tønde vil ikke bringe den amerikanske benzinpris meget over, hvad vi for længst har vænnet os til i Europa (p.g.a. den højere beskatning), men den ville få voldsomme økonomiske konsekvenser, ikke mindst i kraft af overførsel af værdier til de olieeksporterende lande.

En ambitiøs global klimapolitik vil derimod, især hvis den gennemføres intelligent, kunne lægge en dæmper på olieefterspørgslen, der ud over begrænset CO₂-udslip også vil holde oliepriserne på et, set fra et forbrugersynspunkt, mere komfortabelt niveau; og de begrænsede ressourcer, uanset deres størrelse, ville være længere med mindre risiko for behov for chokbehandling, når visse sektorer forholdsvis pludseligt stilles over for radikale prisændringer. Der er ingen grund til at frygte, at de 3000 milliarder tønder ikke skal blive brugt hen ad vejen. Det vil bare ske i et tempo, der respekterer f.eks. beslutningen om at holde den globale temperaturstigning inden for 2 grader. Og det vil selvfølgelig betyde, at de, der "sidder på" ressourcerne, får færre penge i kassen—og senere.

Det er der mange, der vil have fordel af.

LNG:

Traditionelt har naturgas været transporteret fra produktion til forbruger i gasledninger ved højt tryk, som vi kender det i det danske system. Dette er den mest økonomiske transportform over afstande op til ca. 4-5000 km. Ved større afstande, eller ved transport over

havet, kan det være fordelagtigt (over havet ofte nødvendigt, f.eks. fra Mellemøsten til Japan) at omdanne naturgasen til en væske ved nedkøling til ca. minus 160 grader og derefter transportere den flydende gas i specialbyggede skibe. Ved ankomst til forbrugsstedet

"regassificeres" produktet i en gasterminal og kan derefter distribueres i lokale gasledninger. Energiforbruget ved nedkøling og regassificering beløber sig til 15-20 % af gassens energiindhold, dvs. samme størrelsesorden som ved ca. 7000 km transport i rørledninger.

Man kan kun håbe på, at de tusinder, der for tiden lader, som om de forsøger at redde det globale klima, vil rette blikket lidt mere mod energiaspektet. Det rummer lige præcist de muligheder, der mangler, og specielt de muligheder, der burde kunne samle USA, EU, Japan, Kina og mange udviklingslande i et klart interessefællesskab.

Grønland

Olie- og gasperspektiverne for Grønland går langt ud over rammerne for dette indlæg, herunder ikke mindst de miljømæssige aspekter ved olie- og gasudvinding i Arktis. Men de ovenfor anførte overvejelser er ikke uden betydning for Grønland.

Der er grund til at tro, at olieprisen fremover vil forblive høj, næppe i længere perioder meget under de nuværende ca. 80 \$ pr. tønde. Det er tilstrækkeligt til i de fleste tilfælde at gøre arktiske oliefund rentable, medmindre der er tale om små eller særligt vanskelige forekomster, og det betyder, at et eventuelt fund af et større oliefelt i Grønland med stor sandsynlighed vil blive udnyttet "så hurtigt som muligt", dvs. inden for en 10-15 års tidshorizont efter fundet. Det er derimod usikkert, hvor store indtægter et sådant fund vil kunne bidrage med til den grønlandske økonomi. Ud over de arbejdspladser, der vil følge i kølvandet af en eventuel olieudvinding, afhænger indtægtsmulighederne (royalties m.v.) jo af forskellen mellem salgspris og produktionsomkostninger. De vil ikke nødvendigvis blive imponerende.

Fremtiden for et større gasfund vil derimod være langt mere usikker. Det forhold, at der rundt om i verden ligger store, relativt lettilgængelige, gasfelter (Rusland, Mellemøsten, Turkmenistan), taler ikke for, at et evt. grønlandsk gasprojekt vil få en—økonomisk set—let gang på jorden. Værdien

af naturgas er meget afhængig af nærheden af et marked, ikke just en faktor på plussiden. Igangsættelsen af Shtokman-feltet 500 km nord for Murmansk er indtil videre udsat i tre år, og naturgasmarkedet har ikke i den mellemliggende tid udviklet sig til fordel for projektet. Mulighederne for at det nordamerikanske "skifer-gas eventyr" og andre former for ukonventionel naturgas vil gentage sig andre steder i verden, gør, at man må regne med betydelig tilbageholdenhed, når det kommer til nye naturgasprojekter med høje investeringer. Grønland kan næppe vriste sig fri af den kategori. Den nuværende (nov. 2010) spotmarkedspris på ca. 100 € pr. 1000 m³ er kun omkring det halve af, hvad der skal til for at gøre udnyttelsen af et arktisk gasfund rentabel.

Man gør, som bekendt, klogt i at vente med at sælge skindet, til bjørnen er skudt. ■

Jørgen Henningsen er energiekspert og medlem af regeringens klimakommission. Han er tidligere direktør for EU-Kommissionens Generaldirektorat for Miljø og var Kommissionens chefforhandler i FN-processen, der førte til Kyoto-aftalen i 1997.

Omkostninger og profit i en tønde olie

NORDSØ-BEREGNINGER. Hvad koster det at producere en tønde olie? Nok sælges olie normalt til verdensmarkedsprisen, men omkostningerne og dermed overskuddet varierer fra felt til felt. Øvelsen med at finde ud af, hvor meget det koster at producere en tønde olie og tilsvarende mål for gas vanskeliggøres af, at olie og gas i et vist omfang produceres sammen, og at olieselskaber er ekstremt hemmelighedsfulde. Men det er et af de emner, der trænger til at blive belyst, og i det følgende fremlægger vi nogle beregninger for den danske del af Nordsøen baseret på Energistyrelsens årsrapporter om olie- og gasproduktionen. Styrelsen er dog mere glad for at bringe tekniske tal end finansielle data, så der skal nogle mellemregninger til. Hvis en læser vil gå os efter i sømmene, er detaljerne fremlagt på www.clarte.dk/portal under overskriften "En tønde olie i Nordsøen".

af Karen Helveg Petersen

DEN STØRSTE KONCESSIONSHAVER i den danske del af Nordsøen er DUC konsortiet, der ejes af A.P. Møller Gruppen (39%), Shell (46%) og Chevron Denmark, tidligere Texaco (15%). I 2006 producerede det 85% af olien, mens Mærsk Olie og Gas var operatør på 15 ud af de dengang 19 felter. Også DONG er operatør.

I 2006 blev der produceret 158,1 millioner tønder olie og gas (omregnet til tønder olie i forhold til pris for samme energiindhold) til en salgsværdi af 60,7 milliarder kroner, heraf 48,4 mia. kr. fra olie og 12,3 mia. kr. fra gas. Olieselskaberne indkasserede 29,2 milliarder kr., hvoraf 10,4 milliarder kr. dækkede omkostningerne til investeringer, løbende udgifter, inkl. transport, og udforskning. Med andre ord var deres ekstraprofit på 18,8 milliarder kr., idet man kan antage, at normale profitter er inkluderet i omkostningerne. Staten fik 31,5 milliarder kr. i royalties og skatter, tariffer på olieledningen osv. Til en dollarkurs på 5,9 kr. og en gennemsnitspris på 65,1 dollar per tønde solgt svarer det til, at det kostede 11,1 dollar at producere en tønde olie, at staten fik 33,8 dollar, og olieselskaberne kunne nyde 20,2 dollar i ekstraprofit per tønde.

I 2009 blev der produceret 129,3 millioner tønder olie og gas omregnet til tønder olie. Omkostningerne var på 12,9 milliarder kr., staten fik 24,3 milliarder kr. og olieselskaberne 5,8 milliarder kr. Til

en gennemsnitlig salgspris på 61,6 dollar og den dollarkurs, der var gældende i 2009 på 5,4 kr., kan omkostningerne beregnes til 18,5 dollar per tønde, staten fik 34,8 dollar per tønde og olieselskaberne 8,3 dollar.

Man bemærker omkostningsstigningen per tønde mellem 2006 og 2009, fordi produktionen faldt, og totalomkostningerne steg 24%. Produktionsprisen udgør 17% af markedsprisen i 2006 men 30% i 2009. Kalkulerne viser dog for begge år, at produktionsomkostningerne kun er en mindre del af salgsprisen. Da omkostningerne ikke varierer meget fra år til år, giver år med høje verdensmarkedspriser ren 'rente', dvs. ekstra indtægt i lommerne på olieselskaberne og staten. Men i de år, hvor verdensmarkedsprisen er relativt lav, vil olieselskabernes ekstraprofit falde. Den danske stat ser således ud til at have fået forhandlet en nogenlunde ordentlig aftale på plads, medmindre omkostningerne er skruet kunstigt i vejret.

Man kan nemt forestille sig, at i 'svage' stater er forholdene ganske anderledes. Her får staterne næsten ingenting, mod at olieselskaberne giver lidt lomme penge til de herskende. ■

Karen Helveg Petersen er Ph.D. i økonomi og konsulent i udviklingsarbejde. Hun har skrevet i de foregående numre af Det Ny Clarté om hhv. økonomi og medier. Hun er medlem af bladets redaktion.

Energidebatten og den postkoloniale ulighed

GRØNLAND. Der opstår et særligt paradoks, når grønlandske forhold debatteres i de danske medier. På den ene side lærer danskere intet om Grønland i hverken folkeskole eller gymnasium.¹ På den anden side står en tilsyneladende gudsvelsignet rettighed til altid at udtale sig om f.eks. grønlandsk energi-, udenrigs- og socialpolitik, så længe man selvfølgelig er dansker. Men hvorfor er Grønland stadig interessant set med danske øjne? Og hvad er det for et syn på den tidligere koloni, som de danske medier fremstiller?

af Eva J. R. Waldorff

Medier og energipolitik

TIDENS HOTTE emne, når danskere debatterer Grønland, er uden tvivl landets energi- og ressourcepolitik. Det er ingen hemmelighed, at det unge selvstyre har olie, og at Danmark ikke har nogen andel i indtjeningen fra denne. Alligevel finder danske medier det usandsynligt interessant at beskæftige sig med, hvem der skal tjene på den grønlandske olie, samt hvornår og hvordan det skal ske. Også andre af Grønlands naturressourcer bliver der fokuseret kraftigt på, såsom mineraludvinning ved minedrift osv. Det er der flere grunde til.

Vigtigt for at forstå denne udtalte interesse er det, at Grønland og Danmark har et specielt forhold, der bunder i den meget langvarige historie mellem landene. Kontakt mellem de to lande kan spores flere hundrede år tilbage, og denne fælles historie har en større betydning for, hvordan danske medier dækker begivenhedernes gang i Grønland, end de fleste sikkert tror. For eksempel kunne vi i et af de seneste RUC-projekter, jeg har været en del af, påvise, at Poul Erik Heilbuths dokumentarfilm fra 2007 *Flugten fra Grønland* var drevet af en stærk moderniseringstanke. Filmens udgangspunkt er, at Grønland skal være et moderne samfund, og ikke mindst en moderne velfærdsstat ligesom Danmark. Jeg har ikke indtil videre stødt på artikler eller andet om Grønland, der ikke har denne idé som en grundlæggende forudsætning. Og det er ikke nogen ny idé. Tværtimod viser historien, at en meget central del af forholdet mellem landene består i en modsætning mellem på den ene side ønsker (fra både dansk og grønlandsk side) om en moderne

grønlandsk velfærdsstat, og på den anden side nationalromantiske forestillinger om bibevarelse af grønlandsk natur og kultur². Man kan sige, at moderniseringstanken vandt, blandt andet på grund af Grønlands valg om at handle og have kontakt med andre lande end Danmark efter 2. verdenskrig. Det giver derfor god mening, at det er denne tanke, der er bærende i danske mediers tilgang til Grønland.

” Ministerpræsidenten kontrollerer via sit reklamebureau Publitalia 80, der er en del af Mediaset-gruppen, omkring to tredjedele af fjernsynsreklamemidlerne

Men hvorfor er netop energipolitikken og økonomien i fokus? Fra cirka 2007 blev debatten om Grønlands olie skudt i gang i forbindelse med forhandlinger om landets selvstyre og dets råderet over egne ressourcer. Den danske protest var

ikke ubetydelig, da det stod klart, at Folketinget var klar til at give Grønland fuld selvbestemmelsesret over egne naturressourcer uden indtægt til Danmark, men dog med modregning i bloktilskuddet til Grønland.

Netop den manglende (olie)indtægt var stridspunktet i debatten. Kunne det virkelig passe, at Danmark bare skulle 'give' olien væk—og særligt når nu man årligt donerer omkring 2-3 milliarder i tilskud til den tidligere koloni? I takt med at klimaet er kommet på dagsordenen, er Grønlands olie fortsat til debat, og så sent som denne sommer, i kølvandet

¹ Der er ingen forskrift om undervisning i Grønland og dansk kolonihistorie.

² Lidegaard, Mads: *Ligestilling uden lighed*, J.H. Schultz A/S, 1973, bl.a. s. 37 + 56.

” finder danske medier det usandsynligt interessant at beskæftige sig med, hvem der skal tjene på den grønlandske olie

på oliekatastrofen i Den mexicanske Golf, kunne man se, at de danske medier satte ekstra fokus på de mulige grønlandske dybvandsboringer. Der er altså masser af realpolitiske grunde til, at man har diskuteret Grønlands energipolitik. Men alligevel kan man undre sig.

For det kan være svært at forstå, at det virkelig kan være til diskussion, om et land (Rigsfællesskab eller ej) har ret til at styre sin egen energipolitik. Særligt efter indførelsen af det grønlandske selvstyre i 2009 skulle man ikke tro, at forholdet kan være til debat. Så hvorfor er det, at man i Danmark har en 'ret' til at blande sig? Hvori består de danske kvalifikationer til at sige noget om grønlandske forhold?

Her er vi nødt til at se længere tilbage og prøve at forstå en lille bid af den komplicerede postkoloniale relation. Først og fremmest må det pointeres, at der stadig i dag, ligesom i hele den fælles historie, er et ulige magtforhold mellem Danmark og Grønland. Ifølge forsker Ulrik Pram Gad kan man ikke betragte landene som ligeværdige medlemmer af Rigsfællesskabet på trods af, at dette rent faktisk er Rigsfællesskabets forudsætning³. Uligheden hænger ikke kun sammen med Danmarks økonomiske og fysiske overlegenhed, men også i høj grad med noget, der ikke fremstår nær så tydeligt.

Ifølge Pram Gad spiller Danmarks selvforståelse en stor rolle heri. 'Danmark' ser sig selv som et land, der værdsætter 'bløde' værdier, og som kan hjælpe

med fattigdomsbekæmpelse og menneskerettigheder. Ligeledes vil vi gerne have, at andre tænker det samme⁴. Forståelsen af relationen mellem de to lande er altså, at det ikke umiddelbart er et forhold, hvor begge har noget at 'vinde'. Det er derimod et forhold, der lever på, at Danmark har noget at tilbyde Grønland, noget at hjælpe Grønland med. Bloktilskuddet er en væsentlig del af Grønlands økonomi, men derudover forstår man Danmark som det land, der kan støtte grønlænderne i opbygningen af deres land. Realiteten er dog, at forholdet har båret mere præg af at være til gavn for Danmark end at være godgørende for Grønland, og hvorfor

ellers opretholde koloniseringen over så lang en periode? (Et enkelt eksempel kunne være, at Danmark fik større vægt som amerikansk allieret på grund af Thulebasen m.m.). Nogle argumenterer for, at dette stadig er tilfældet i dag.

” Realiteten er dog, at forholdet har båret mere præg af at være til gavn for Danmark end at være godgørende for Grønland

Med dette in mente kan forholdet mellem landene aldrig blive betragtet som ligeværdigt. Tilmed kan man sige, at i denne situation vil Grønland altid stå som den underlegne 'lillebror' i forhold til 'storebror'. Netop denne analogi ses normalt brugt i beskrivelsen af relationen, f.eks. i nogle folketingsdebatter⁵.

Man kan argumentere for, at denne ulighed ikke er af det onde, og at det jo er i Grønlands interesse at

3 Gad, Ulrik Pram: Tidsskriftet Politica, Når mor/barn relationen bliver teenager. Kompatible rigsfællesskabsbilleder som (dis)integrationsteori, Aarhus Universitets Forskningsfond og Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, 2008.

4 Ibid.

5 Ibid.

” det kan være svært at forstå, at
det virkelig kan være til diskussion,
om et land (Rigsfællesskab eller ej)
har ret til at styre sin egen energipolitik

modtage den hjælp, som Danmark nu er villig til at give. Det vil jeg dog mene er tvivlsomt, hvilket jeg vender tilbage til.

Men én ting er sikker. Uligheden i relationen og den danske selvforståelse forklarer en del i forhold til mediernes dækning af Grønland. For hvis relationen ikke er lige, men tværtimod er udtryk for et skævt magtforhold, hvor Danmark betaler for Grønlands gøren og laden, tilbyder sin hjælp, og hvor Grønland er afhængig af Danmark, så er der vel ikke noget mere naturligt, end at man til stadighed har en vis kontrol med, hvordan der ageres, og i hvert fald holder øje med Grønlands situation. Man forventer måske endda taknemmelighed og kræver et udbytte igen f.eks. i form af olieindtægter eller et nedsat bloktilskud, når Grønland tjener på sin olie.⁶

Danmarks selvforståelse som givende nation er ikke et nyt fænomen. Allerede tilbage i 1800-tallet ser man, hvordan Danmark ikke kun udnytter Grønlands naturressourcer, men også forsøger "at højne befolkningens kulturelle og sociale stade"⁷. Vi kan altså se, at den ulige relation, hvor Danmark står som en slags 'bedre' samfund, er en idé, der hænger ved fra kolonitiden.

Det ovenstående giver os et indblik, der kan hjælpe med at forklare mediernes opmærksomhed på energi- og ressourceforhold. Greenpeace-protester ved olieselskabet Cairns boreplatform, mulig minedrift i afsides beliggende områder af Grønland, klimakonsekvenser i Grønland og faren ved dybvandsbo-

ringer er nogle af de historier, der har været meget oppe i det seneste års tid. Det er alle ting, der ligger under Grønlands suverænitet, men samtidig har i hvert fald historierne om olie og klima også store konsekvenser globalt. Man kan derfor næppe kritisere medierne for at bringe historierne, da de jo netop er 'oppe i tiden' og væsentlige for mange.

Historierne vanskeliggør det dog alligevel for Grønland at frigøre sig fra afhængighed af bloktilskud og at have øget selvstændighed. Ligesom ældre historier om Grønlands råderet over egne ressourcer osv. havde samme effekt.

Når medierne fokuserer på olien, minedriften og alt, hvad der kan betyde penge i Grønlands statskasse, afspejler det for det første Danmarks konkrete interesser i Grønlands økonomi. Dernæst bliver mediernes interesse et udtryk for en reproduktion af det ulige magtforhold, hvor Grønland har brug for Danmarks hjælp, og dermed genskaber man en kolonial diskurs om Grønland, som har rødder tilbage til 1800-tallet.

Det er sandsynligvis sådan, at hvis ikke der eksisterede en følelse af, at Danmark havde et ærinde i Grønland, altså enten konkret økonomisk eller med forståelsen af, at man er medvirkende til 'udviklingsarbejde' i landet, så ville der næppe være nær den samme medieinteresse for den energipolitiske agenda. Samtidig er det dog ikke alle lande, som Danmark giver udviklingshjælp til, som får nær samme medieopmærksomhed. Det er også her, at den mangeårige fælles kolonihistorie samt moderniseringen af Grønland i Danmarks billede, som har formet både Grønland og Danmark, spiller ind. Danmarks historiske lederskab af Rigsfællesskabet har f.eks. muliggjort en dansk selvopfattelse som

6 Iflg. Selvstyrelovens par. 8 reduceres bloktilskuddet, hvis selvstyret får indtægter fra råstofaktiviteter.

7 Lidegaard, Mads: Ligestilling uden lighed, J.H. Schultz A/S, 1973, s. 28.

mere end en lilleputnation.

Forskellen med selvstyre?

Indførelsen af det grønlandske selvstyre i 2009 sætter den ovenstående diskussion i et interessant perspektiv. Tanken med selvstyret er, at Danmark ikke længere skal have nogen politisk indflydelse på forhold i Grønland. Kun det sikkerhedspolitiske område skal vedblive at være dansk ansvar (hvilket vil sige, at den omstridte Thulebase også stadig hører under dansk overhøjhed).

Dertil er der en række områder, som Grønland endnu ikke har overtaget ansvaret for, men som skal overgå til selvstyret, når der er økonomi og kapacitet til at administrere dem. Det betyder i praksis, at Grønland endnu ikke er fuldt selvstyrende, og de er altså ikke alene afhængige af det danske bloktilskud, men også den danske regerings politik. Grønland står altså i en relation til Danmark, hvor man officielt er uafhængig, men ikke i praksis. Man forsøger at gøre sig uafhængig, men det har lange udsigter.

På grund af dette har mediedækningen som nævnt sandsynligvis også en stor betydning, da selvstændighed altså ikke alene har med økonomi at gøre, men også i høj grad med magtforhold mellem landene.

Bloktilskuddet er lige nu den største hurdle for et Grønland, der forsøger at være 'mentalt' uafhængigt, og for at landene kan indgå i den ligeværdige relation, som Rigsfællesskabet forudsætter, og som nu er klart udtrykt i selvstyreloven. De økonomiske forhold opretholder følelsen af, at Grønland 'skyl-der' Danmark noget, og energipolitik fungerer som en oplagt undskyldning for, at Danmark fortsat via medier eller politik kan interessere sig for interne grønlandske forhold.

Hvad der fremover sker med denne ulige relation er uvist, men det står foreløbig klart, at kolonitiden stadig influerer mediernes vinkler på Grønland.

”

i denne situation vil Grønland altid stå som den underlegne 'lillebror' i forhold til 'storebror'

Andre vinkler

Dog ser vi også en ny tendens. På trods af—eller på grund af—al den opmærksomhed (primært negativ), der har været fra dansk side omkring Grønland, såsom de ovenstående forhold samt den allerede nævnte omdebatterede dokumentarfilm fra 2007 *Flugten fra Grønland*, som absolut ikke gjorde noget forsøg på tage sine 'kolonimagtsbriller' af, har der været nye tilgange i dansk journalistik og kunst. Der er lavet flere andre dokumentarfilm, som i højere grad tager udgangspunkt i grønlandernes liv, og der bliver (dog i temmelig ringe grad) også i dagbladene skrevet med andre vinkler på det grønlandske samfund. Især Information og Kristeligt Dagblad har flere eksempler på dette.

Man kan jo håbe på, at der i dette tilfælde er tale om, at selv den presse, der har reproduceret koloniale forståelser og syn, har haft en positiv effekt, idet de i det mindste har skabt en debat. De har skabt en opmærksomhed om Grønland i danskeres bevidsthed, som ikke var der før, og de har måske gjort det mere interessant for medierne også at bringe mere nuancerede blikke på det grønlandske folk og deres land. Om det er den øgede mediedækning, der har haft denne effekt, eller om det udelukkende er politiske hændelser, der har skabt opmærksomhed om grønlandske forhold, føler jeg mig dog ikke i stand til at udtale mig om. ■

Eva Waldorff er kandidatstuderende i Kultur- og Sprogstudier og Journalistik fra Roskilde Universitet og venstrefløjsaktivist. Hun har beskæftiget sig med mediernes dækning af Grønland hovedsageligt i arbejdet med projektet: "Det postkoloniale Grønland—en undersøgelse af en dansk dokumentarfilm", i samarbejde med sin studiegruppe.

Energipolitik—før og efter klimakommissionen

ENERGIVISION. Vi har bedt Anne Grete Holmsgaard om at give et bud på, hvad vi kan forvente os af en energipolitik, såfremt S-SF kommer til roret. Hun præsenterer os her for en række konkrete forslag, som efter Holmsgaards mening også nuværende klima- og energiminister Lykke Friis burde lade sig inspirere af.

af Anne Grete Holmsgaard

REGERINGSPARTIERNE har tillagt sig en vældig selvrosende attitude i den energipolitiske debat. Den lyder i kort form: Det er gået rigtig godt i 00'erne med udbygningen med vedvarende energi (VE)—bedre end i 90'erne—og Danmark er et enestående land, der er bedre end alle andre! Nu lugter selvros ofte lidt råddent, så lad mig starte med et par oplysninger.

19 % af Danmarks energiforsyning kommer fra vedvarende energi (VE)—resten fra olie, kul og naturgas—i nævnte rækkefølge. Det rækker til en 8. plads i Europa—efter Norge, Sverige, Letland, Finland, Østrig, Portugal og Rumænien. Den med den fantastiske fremgang i 00'erne må bestemt også tages med et stort forbehold. Fra 2002 til 2009 er VE-andelen vokset med 5,4 procentpoint. Væksten skyldes især tre ting: 2 havmølleparker, der var besluttet inden regeringsskiftet i 2001, og hvor planlægningen var så langt fremme, at de ikke kunne afflyses; 2 yderligere havmølleparker, som vi i oppositionen fik trumfet igennem som prisen for et bredt flertal i en anden energisag; og vækst i forbruget af brænde. Vel ikke ligefrem noget, regeringen kan bryste sig af.

Det var så et kort tilbageblik. Nu til det fremadrettede, der i bund og grund handler om tre store udfordringer: Vores fælles klima, som er belastet af faretruende global opvarmning; behovet for at skabe grøn vækst og nye job samt behovet for uafhængighed af begrænsede og stadigt dyrere fossile brændsler.

I september offentliggjorde klimakommissionen sine analyser og anbefalinger, hvor jeg især vil pege på tre pointer. For det første at det er muligt at slippe helt af med fossile brændsler inden 2050. For det

andet at det ikke bliver dyrere på sigt end at fortsætte i fossil-afhængigheden. Og, for det tredje, at udviklingen ikke kommer af sig selv. Det er derfor afgørende, at der tages nye initiativer, og at vi kommer hurtigt i gang. Kort tid efter erklærede Lars Løkke Rasmussen sig så enig i 2050 målet.

Hvis jeg var Lykke Friis, ville jeg betragte begge dele som en enestående anledning til at fremlægge en offensiv energistrategi med klare målsætninger for de næste 10 år. Målet om at være helt fri af fossile brændsler i 2050 er naturligvis vigtigt for at have et pejlemærke at styre efter, men det er de kommende 10 år, der for alvor skal vise, om der er tilstrækkelig politisk vilje til at gå til makronerne. Eller om hovedparten af opgaven skubbes videre til næste generation af politikere.

Jeg ville starte med at gøre det meget synligt, at vi kan omstille vores el- og varmforsyning langt hurtigere end 2050 og melde ud, at vi går efter, at el- og varmforsyningen er 100 % grøn i 2035. Her har vi den tilstrækkelige viden og de nødvendige teknologier til at gennemføre ændringen i løbet af 25 år, og det signal er det vigtigt at få ud til energiselskaber, kommuner, virksomheder mv.. Det er noget vanskeligere at få transportsektoren ud af fossilafhængigheden. Her mangler vi endnu modne teknologier. Elbilen er godt på vej, men dens rækkevidde er fortsat kort, og prisen er høj. 2. generations biobrændstoffer, dvs. brændstoffer produceret på biologiske restprodukter, er også på vej, men biomasse er en begrænset ressource, og vi kan derfor ikke satse på, at det især er denne teknologi, der skal løse problemet.

Set med mine øjne skal en offensiv strategi være baseret på 4 indsatser:

”

Efteruddannelse af dem, der er beskæftiget med renovering, samt bedre kontrol med at kravene til renoveringer og nybyggeri overholdes

Punkt 1. ENERGIBESPARELSER, så det samlede energiforbrug kommer ned. Investeringer i energibesparelser er den bedste og billigste investering, vi kan foretage. Markante energibesparelser betyder desuden, at vi kan "slippe" med færre investeringer i VE til erstatning for produktionen baseret på fossile brændsler. Mit mål er at få det samlede energiforbrug ned med min. 10 % over de næste 10 år. Det er kun godt, hvis vi kan nå mere, men 10 % er realistisk. Indsatsen vil være koncentreret om at "jage spild" i alle led i kæden fra produktion til forbrug, men hovedindsatsen vil være koncentreret om følgende: 1. En styrket indsats for at få renoveret vores boliger, offentlige institutioner og erhvervsbygninger. I dag går ca. 40 % af vores samlede energiforbrug til varme, varmt vand, ventilation mv. i boliger og bygninger. Potentialet for besparelser er stort, og det er fordelene også: Lavere energiforbrug generelt, lavere energiregning for ejeren/lejereren, bedre indeklima, et større marked for lavenergivinduer mv. 2. Efteruddannelse af dem, der er beskæftiget med renovering, samt bedre kontrol med at kravene til renoveringer og nybyggeri overholdes, så vi ved, om vi får det, vi går efter. I dag er der for mange svigt, og den manglende kontrol betyder reelt, at vi præmierer dem, der sjusker eller ligefrem snyder på vægten. 3. En udvidelse af fjernvarmedækningen. I dag kommer knap halvdelen af vores varme fra kollektive anlæg, der generelt er mere effektive end individuelle anlæg. Der er god energiøkonomi i at koble flere på fjernvarmenettet og udvide det til flere boligområder, men naturligvis skal det ikke ud i tyndt befolkede egne. 4. En gradvis udfasning af individuelle oliefyr og gasfyr. Efter min mening kan det mest fornuftigt ske ved, at vi allerede nu varsler, at det er helt slut med denne form for varme i hhv. 2025 (oliefyr) og 2030 (gasfyr). Det vil indebære at flere motiveres til at skifte til fjernvarme (hvor det

er muligt) eller til en varmepumpe. 5. Anvendelse af afgiftsdifferentiering for at anspore til, at man som forbruger vælger de mindst energiforbrugende produkter.

”

Den med den fantastiske fremgang i oo'erne må bestemt også tages med et stort forbehold

Punkt 2. UDBYGNING MED VEDVARENDE ENERGI, så vi målrettet går efter at fordoble vores nuværende VE-andel inden for de næste 10 år. Jeg vil satse stort på vindkraft, fordi vind er en næsten ubegrænset og gratis ressource. Der er plads til flere og mere effektive møller på land, og der er brug for at udskifte gamle møller med nye. Men det største potentiale ligger i havmøller. Prisen for disse er endnu for høj, bl.a. fordi de store energiselskaber kan tjene mere ved at bygge havmølleparker i England. Den "markedsfejl" skal vi have brudt. Her kan lokale projekter med kystnære havmøller bidrage, fordi det tydeligvis er vigtigere for disse projekter at satse på lokalt medejerskab end at satse på særlig høj fortjeneste. Store mængder vind forudsætter, at vi løbende videreudvikler vores udlandsforbindelser og etablerer såkaldte smart-grids, hvor vi i stigende grad bruger el til transportsektoren og til varme i varmepumper. Men vind gør det ikke alene. Vi har brug for at supplere med biomasse (halm, træ, gylle, slam, organisk affald), store solvarmeanlæg og geotermi (varmt vand fra undergrunden). På sigt vil solceller formentlig også kunne bidrage væsentligt—og måske bølgekraft. Biomasse er imidlertid en begrænset ressource. Vi skal bruge vores—og klodens—landbrugsjord til mange formål: Fødevarer til verdens voksende befolkninger, biomasse som alternativ til plast, der i dag produceres på olie, og biomasse til energi. Vi skal samtidig værne om

L

Overførsel fra kontonummer

BG

Bank

GIROINDBETALING

Indbetalte

87

Beløbsmodtagers kontonummer og betegnelse

1-018-9179

Det Ny Clarté

Nørrebrogade 20, 1. sal

2200 København N

Evt. meddelelser vedr. betalingen kan kun anføres i dette felt

Underskrift ved overførsel fra egen konto

Kroner

Øre

Betalingsdato

eller

Betales nu

Til maskinel aflæsning – Undgå venligst at skrive i nedenstående felt

Dag

Måned

År

Sæt X

B06308 2003.02 S 4030

13-11-06

+01<

+10189179<

” Men det største potentiale ligger i havmøller. Prisen for disse er endnu for høj, bl.a. fordi de store energiselskaber kan tjene mere ved at bygge havmølleparker i England. Den ”markedsfejl” skal vi have brudt

klodens biodiversitet, der bidrager til at opsuge store mængder CO₂. Det er derfor afgørende, at vi forpligter os til, at biomasseanvendelsen skal være bæredygtig. For kraftig satsning på biomasse vil desuden ramme os selv i nakken i form af stigende priser, fordi (alt for) mange lande satser så kraftigt på netop biomasse.

Punkt 3. TRANSPORTSEKTOREN SKAL UD AF OLIE-AFHÆNGIGHEDEN. Her er der brug for mange virkemidler. Elbilteknologien er lovende men endnu i sin barndom. Et andet alternativ er forskellige former for 2. generations biobrændstoffer produceret på organiske restprodukter. Det kan være bioethanol på halm, som Novozymes satser stærkt på, men det kan også være flydende brændstoffer fra forgasning af affald og slam eller biogas. Det er bl.a. derfor en del af strategien, at vi skal bevæge os væk fra at brænde vores affald og over til at forgasse det. Det giver desuden mulighed for at genanvende fosfor, som om få år vil blive en mangelvare som ”byggesten” i landbrugsproduktionen. Et realistisk perspektiv vil være at satse på elbiler til persontransport, at anvende naturgas (i en overgangsperiode) til busser og lastbiler og at stile mod, at 2. generations-brændslerne især skal anvendes til sø- og lufttransport. Det er samtidig helt afgørende, at vi satser på at få antallet af kørte kilometer pr. energienhed op: Betalingsringe om de store byer; mere pendlertrafik i tog; på sigt eldrevne tog; flere der vælger cyklen—halvdelen af alle bilture er på under 5 km.; bedre togforbindelser, afgiftsdifferentiering, så folk vælger biler, der kører længere på literen mv.

Punkt 4. EN OFFENSIV EUROPÆISK STRATEGI, hvor vi går efter skrappe standarder for alt, der bruger energi—fra mobiltelefoner til biler, og hvor vi går efter at danne klubber af lande, der går foran—uden

at slække presset på de andre. En offensiv europæisk strategi indebærer også at få CO₂ kvoteprisen op. I dag er den så latterlig lav, at den ikke virker efter hensigten. Hele ideen med kvotemarkedet er jo at gøre anvendelse af fossile brændsler så dyre, at investeringerne flytter til de grønne alternativer. Der er desuden behov for politiske strategier for at gøre Nord- og Østersøen til store havmølleområder, der kan levere grøn el til Nordeuropa, og for at få taget hul på tilsvarende strategier for Sydeuropa med sol i centrum.

I, der læser dette, har formentlig hørt både V og K sige nogle af de samme ting. Men indtil videre savner jeg den politiske vilje til at rykke på den korte bane, dvs. de næste 10 år. Det går ganske enkelt ikke, for uden et stærkt, ekspanderende hjemmemarked for grønne teknologier mister vi gevinsten ved at være blandt de bedste. Kampen om at være førende i det spirende grønne kapløb er hård, og vi kan ikke i længden regne med at fastholde de stærkeste og mest innovative virksomheder, hvis vi ikke dyrker vores hjemmemarked. Energipolitik handler derfor ikke ”kun” om at gå foran i klimapolitik og om at blive mindre afhængig af stadigt dyrere fossile brændsler. Energipolitik er også en ”driver” i erhvervspolitikken og i indsatsen for at skabe fremtidens job. ■

Oppositionens (Rad., SD, SF, Enh.L.) energivision ”Klima-Danmark 2050” kan f.eks. findes via dette link: parti.sf.dk/Default.aspx?func=article.view&id=9267

Anne Grete Holmsgaard er medlem af Folketinget for SF. Hun er partiets klima- og energiordfører og er medlem af Det Energipolitiske Udvalg, Europaudvalget samt Miljø- og Planlægningsudvalget.

Leg og farver i politik og kunst

—Interview med Ole Jorn, søn af Asger Jorn

ASGER JORN ER VERDENSKENDT for sine ekspressionistiske og farvefulde malerier, men Asger Jorn var også stærkt politisk engageret på sin egen farverige og humoristiske måde, han har bl.a. udsmykket national arkivet i Havana, Cuba. I et Interview med sønnen Ole Jorn, går Flemming Larsen fra DET NY CLARTÉ tæt på Jorns holdning til politik, 1968 og trekantsfodbold.

af Flemming Larsen

HVILKE ERINDRINGER har du angående din fars holdninger til og engagement i politik?

Jorn var „en fanatisk kommunist“, sagde Willemijn Stokvis, en velanskreven, hollandsk kunsthistoriker i et interview om Cobra-maleren Corneilles død i september 2010. Og hun har endda skrevet standardbogen om Cobra-gruppens historie. Men Jorns radikale kritik af de herskende magter var ikke kommunistisk. Som han sagde «går man ikke til yderligheder, er det ikke værd at gå».

Han nægtede at tro på, at samfundsstrukturer eksisterer andre steder end inde i folks hoveder. Men mennesket er ikke struktureret, det er levende. Det gjaldt om at sætte sig imod alle forsøg på at påtvinge autoritære, ortodokse udsagn, om det var stat, parti, kirke eller militær.

I sommeren 1971 sad han en dag og spiste ude med min søster Bodil. Frelsens Hær spillede og sang på fortovet og samlede penge ind. Så tog han pungen frem, og Bodil spurgte, om han virkelig ville støtte Frelsens Hær? „Det er den eneste hær, jeg giver penge til i dag,“ svarede han. Han drev paradokset til en kunst.

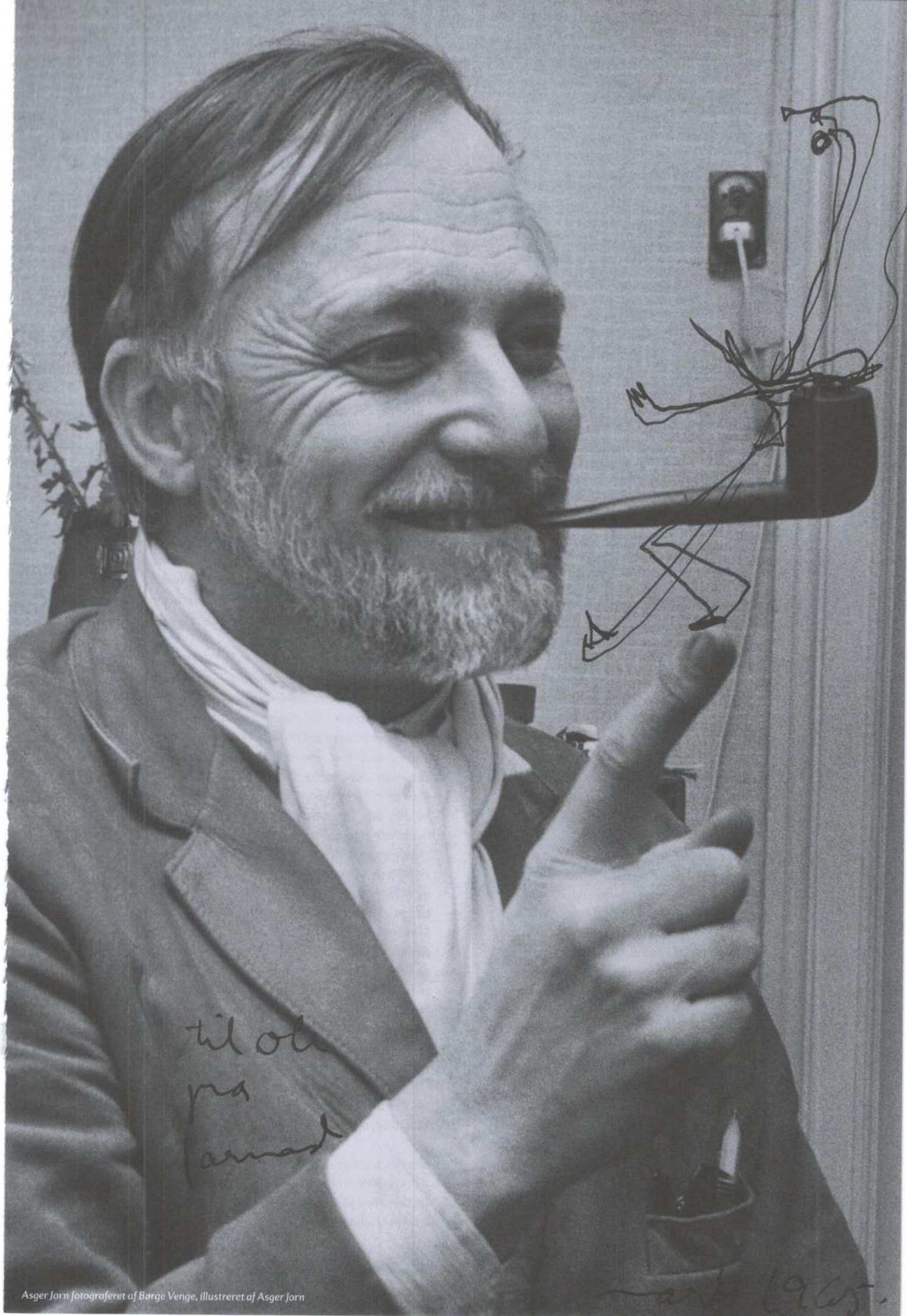
Han blev medlem af DKP og modstandsmand under krigen. Før det havde han lært om syndikalismen gennem Christian Christensen¹. Men allerede i 1940'erne havde han gjort op med tanken

om, at kunst og kultur er underlagt politikken. Kunstneren støbte ikke kugler i klassekampen for det revolutionære parti. For ham var det kreative, altså kunsten i bred forstand, og ikke det politiske, der var det styrende og livsbekræftende princip i menneskets tilværelse og gerne også i samfundet.

Husk på, at han i 1941 som den første oversatte noveller af Franz Kafka til dansk og anmeldte 'I fangekolonien'. Jeg tror, at han blev led ved viljestærke ledere og følgagtighed i maj 1945. På Rådhuspladsen i København havde han oplevet almindelige danskere iført kontormappe og indkøbstaske spytte i flok på en tysk soldat, så han drev af slim. Da var det slut med Modstandsbevægelsen. Han blev allergisk over for dogmatik, flokmentalitet og fjendebilleder.

I 1962 skrev han i en skarp kritik af de socialdemokratiske og kommunistiske fagforeninger og politikere: „Min fremskridtsidé er derfor baseret på en yderliggående, revolutionær konservatisme, idet jeg går tilbage til den første Internationales sammensætning og påstår, at ingen af dens tre grundprincipper i dag kan undværes: Anarkismen eller princippet for udviklingen af den personlige frihed, syndikalismen eller udviklingen af kloge, sociale organisationer, og socialismen eller erkendelsen af alle sociale fænomeners sammenhæng.“

¹ Christian Christensen (1882-1960) havde i årene op til 1918 skabt en stærk syndikalistisk arbejderbevægelse og blev senere kritisk kommunist. Han skrev de populære En rabarberdreng vokser op og Bondeknold og rabarberdreng om sin opvækst.

Asger Jorn fotograferet af Børge Venge, illustreret af Asger Jorn

Maj '68 i Frankrig

I 1968 var du 18 og din far 54, og I boede sammen i Paris—hvordan husker du din fars reaktion på '68-oprøret?

Han støttede de studerendes krav om bedre uddannelse, men for at være kreative. Jeg tror han kunne li' paroler som „fantasien til magten!“. I lighed med andre kunstnere lavede han fire, sjove støtteplakater, som blev solgt i en boghandel på Boulevard Saint Germain—hans blev udsolgt først. Han var indforstået med kritikken af kapitalisme og markedsökonomi, men lige så kritisk var han over for den østeuropæiske socialisme. Han så '68 humoristisk og distanceret: for meget venstresektarisme, for meget teori i debatterne og grupperne, og for lidt kreativitet.

De fire støtteplakater havde paroler, der lignede de studerendes krav, men stavningen var radbrækket, som lidt frit oversat lyder (lidt midtjysk): „Gnus rammen som gvæler billedet“, „Ingen stærk foresdillingsevne uden stærge bilder“, „Jælb de studerende, så de ka studer og lær i frihe“, „Leve den greative intelligens' pasionerede revolution“. Han var ikke nogen tilhænger af retskrivning og formelle krav, og radbrækkede gerne både fransk, italiensk, engelsk og tysk. Hans støtte til de studerende var i tråd med hans arbejde med Situationistisk Internationale i 1950'erne og dens kritik af „la société du spectacle“ (på moderne dansk: „showsamfundet“)², som i Guy Debords

² Situationistisk Internationale var en revolutionær kunstnerisk bevægelse, dannet i 1957 med rødder i marxismen, anarkismen og avantgardismen. To af hovedmændene var Asger Jorn og den franske skribent og filosof Guy Debord. Sidstnævnte udgav i 1967 en bog netop med titlen *La société du spectacle*.

hoved med tiden blev til en total, kritisk teori om den borgerlige kultur i det senkapitalistiske samfund. Da situationismen blev til en abstrakt teori om den totale revolution med centralkomité, kongresser og eksklusioner, bakkede han diskret ud i 1961. Han kunne ikke forlige sig med Débords kritiske begrebsapparat, for det afskrev enhver mulighed for at lave kunst: kunst, der bliver omsat i det kapitalistiske „showsamfund“, bliver del af systemet, altså en vare og dermed ingen kunst. Den slags logik ville han ikke stå model til.

Trekantsfodbold og barokhumor

I 1964 kom hans pamflet 'De la méthode de trioléctique'—om den triolektiske metode, som et sidste indspark i Situationistisk Internationale. Det var et opgør med dialektikken, en af marxismens grundteser. Den triolektiske metodes mest konkrete anvendelse hidtil er trekantsfodbold, hvor der er tre mål opstillet og tre hold på banen: holdet, der får færrest mål, vinder. Det skulle nedbryde aggressioner og antagonisme og lade glæde og samspil ved boldspil genopstå. (Men det er ikke den antagonistiske model med to deltagere men derimod sportens kommercialisering, der ødelægger glæden, hævder min ven Carlos. Men hvad ved jeg om fodbold?!). Sagen er, at den triolektiske lære siger, at i kampen mellem to regelrette modstandere kan en tredje part sætte reglerne ud af spil og frigøre spillet. Sidst blev trekantsfodbold vist spillet ved kunstbiennalen i Lyon i september 2009. Og der er faktisk forskere i post-kolonialisme og idræt, der arbejder seriøst med Jorns triolektik. Skæg og leg er altid godt. Og det var kunstnerne, de skæve og originalerne, der brød reglerne. Han var jo kunstner, sagde han altid, og ikke politiker.

Og det udsagn var en selvbevidst hævde af det kreatives ret til at stå frit i forhold til det politiske. Han forsvarede derfor den fremragende USAnske digter Ezra Pound, som var erklæret

Erik Nyholm og Ole Jørn i 1965, der hjælper med at iføre Asger Jørn en ægte sousafon.

fascist og talte i Mussolinis radio til langt ind i krigen for at få Joe til at holde sig uden for den krig i Europa, som Joe ikke havde fattet en dyt af. Min far forsvarede ham som pacifistisk kunstner og var forarget over, at man havde tvangsindlagt en kunstner på et sindssygehospital i 10 år, fordi han var politisk ukorrekt.

Netop i 1968 lavede han og forfatteren Noël Arnaud, der også var knyttet til Cobra-gruppen, ikke tilfældigt en komisk parodi over antropologen Claude Lévy-Strauss' arbejder i et stort og gennemillustreret værk *'La langue verte et la cuite: étude gastrophonique sur la marmythologie musiculinaire'*.³ Et hav af farvelagte billeder

fra alverdens lande og kulturer med tunger i alle former—lange, stumpe, kløvede og snoede—er ledsaget af en vildt fantasifuld snørkeltekst, der gør nar af antropologernes strukturalisme. En ophobning af sjov og leg med en syndflod af fjollede ordspil og paradokser på en halv snes sprog. Det er nok den længste vittighed næst efter Rabelais. Claude Lévy-Strauss syntes også, det var sjovt.

En gru-historie fra 'Jomsvikingerne saga', han gerne læste op, giver et billede af den tanke, at skæg og fiduser altid er en mulighed for mennesket over for magter og autoriteter og blodig alvor. Her kommer den: Efter nederlaget til Hakon Jarl står Thorkel og halshugger jomsvikingerne én for én uden et kny fra dem. Så er det turen til „en ung Mand, som havde et stort hår, der var gult som silke. Thorkel spurgte som sædvanlig, hvordan han syntes om at dø. Han sagde: „Levet har jeg nu min skønneste tid, og ej agter jeg livet kært, nu da sådanne mænd er døde, men jeg vil ikke, at trælle skulle lede mig til døden, men en mand, der ikke er ringere end du, og han må holde håret ud fra mit hoved, og rykke hovedet til sig, så at håret ikke bliver blodigt.“ En hirdmand gik da frem, og tog håret og vikled det om sin hånd; Thorkel svang så sværdet og hug til; men da den unge mand hørte hvinet af hugget, rykkede han hovedet hårdt til sig, og hugget ramte hirdmanden, som holdt håret, og Thorkel hug begge hans arme af i albueleddet; den unge mand sprang op, og gjorde løjer af det, og sagde: „Hvem har hænderne i mit hår?“ Min far syntes, det var alle tiders.

3 Bogens titel er et stort ordspil, og lyder: *La Langue Verte et La Cuite: Etude Gastrophonique sur la Marmythologie Musiculinaire / Linguophilée par Asger Jørn; Linguophagée et postpharyngée par Noël Arnaud.* - [s.l.]: Jean-Jacques Pauvert Editeur, 1968. -(Bibliothèque d'Alexandrie Vol. III) For at anskueliggøre ordspil som „langue verte“ („slang“ / „slyngelsprog“); „cuite“ („brændert“) osv. samt orddannelser som „gastrophonique“, „marmythologie“ og „musiculinaire“ er der tre (omtremlige) oversættelser af titlens første del *La Langue Verte et La Cuite: Etude Gastrophonique sur la Marmythologie Musiculinaire*:

1) Rå og kogt tunge: Gastrofonisk Studie om Musikulinarisk Grydemytologi

2) Slyngelsprog og fuldskab: Tarmlydsstudie om musikrøvløft

3) Slang og brændert: Fordøjelseslydsstudie omkring musikøkkensk grydemytologi

Resten af kolofonen kan oversættes omtrent sådan: „Ordremelsket af Asger Jørn og ordgumlet samt efterslugt af Noël Arnaud. Paris: Jean-Jacques Pauvert Editeur, 1968. (Alexandria Biblioteket Bd. III)“

Rabelais (1494-1553), fransk forfatter. I hans bogserie *Gargantua og Pantagruel* findes megen latrinær humor, og lange lister over fornærmelser og bandeord fylder flere kapitler.

Kommunister og kunst

For at vende tilbage til '68—diskuterede du og din far begivenhederne, og var der forskelle i jeres opfattelse af dem?

Jeg var 18 og havde ikke noget videre forhold til det, der skete i Paris, bortset fra det, mine søstre fortalte mig, som alt sammen var vældigt adrenalinfyldt og sjovt. Den antikapitalistiske ånd havde da også fat i mig, så jeg spurgte min far, hvordan han som gammel kommunist havde det med de rige kapitalister, han omgikkes med. Jeg tror nok, at jeg var misundelig på den tid, han tilbragte med blandt andet den stenrige Paolo Marinotti, en i øvrigt kultiveret og venlig mand. Han svarede, at man ikke kunne optræde som revolutionær aktivist og samtidig sælge kunst til de rige. „Man spytter ikke i den tallerken, man spiser af,“ var hans korte svar. Han havde et realistisk forhold til sin stilling som kunstner i det borgerlige samfund og havde bevidst trukket sig ud af partipolitik. Han mente, at de kommunistiske styre både i Sovjet-Rusland og Kina betragtede kunst som et nyttigt redskab i klassekampen og 'kulturarbejdere' som arbejderklassens hjælpere. Men kunst er unyttig per definition, kunst er luksus, sagde han.

Det minder mig om, hvordan vi fik et ordentligt sted at bo i Italien. Vi var kommet dertil i 1953, tror jeg, og lånte kunstneren Lucio Fontanas sommerhus nær byen Albisola i nogle måneder. Så flyttede vi ind i et lagerrum, der var så fugtigt, at kalken flagede af væggene. Jeg lå ustandseligt med bronkitis og mellemørebetændelse. Det var ikke så godt efter otte måneder på tuberkolosesanatoriet ved Horsens Fjord. Men så slog borgmesteren i Albisola til. Han var en kommunist af den gamle skole. Han meddelte min far, at han nu for en slik kunne købe et meget gammelt hus

oppe i bakkerne, så børnene kunne få frisk luft og solskin. Det var godt. Men da min far jo blev ved med at være fattig som en kirkerotte, indkaldte borgmesteren ham igen og erklærede, at Asger Jorn hermed blev æresborger i byen. Så slap han da for kommunalskatten. „Og det gør jeg ikke, fordi jeg bryder mig om Deres kunst, Hr. Jorn, det er slet ikke noget for mig. Det er for deres kones og deres børns skyld.“ Og sådan tog man imod ludfattige indvandrere nordfra i en italiensk kommune efter en krig, der havde smadret Italien på en måde, danskere slet ikke kan forestille sig. Men den kommunistiske borgmesters holdning til „abstrakt“ kunst var linjetro—og tæt på rindalismen, der jo siger: giv folk det, de kan li'—så fik de hjort ved skovsøen og grædende sigøjnerbarn over sofaen.

"Go to hell" med Guggenheim-prisen

I øvrigt var min far yderst kritisk over for det kapitalistiske markedes spekulation i kunst og kreativitet. Det fremgår tydeligt af bl.a. hans bog 'Værdi og økonomi' fra 1962. I 1962 sagde han nej tak til Eckersbergmedaljen. Afslog at udstille i den danske pavillon på Venedigs Biennale. Og i 1964 satte han trumf på, da han fik tildelt Guggenheim-prisen, der bestod i en guldmedalje og en stor sum penge. Straks telegraferede han til fondens præsident Harry F. Guggenheim følgende rasende ord:

GO TO HELL BASTARD—STOP—
REFUSE PRIZE—STOP—
NEVER ASKED FOR IT—STOP—
AGAINST ALL DECENCY MIX ARTIST AGAINST HIS
WILL IN YOUR PUBLICITY—STOP—
I WANT PUBLIC CONFIRMATION NOT TO HAVE
PARTICIPATED IN YOUR RIDICULOUS GAME.

Asger Jorn ved siden af en sten, han havde fået fragtet op fra en bjergbæk i Ligurien, som han fik udhugget, stillet op og bemalede i Sejs ved Silkeborg til minde for syndikalistten Christian Christensen

og laver udelukkende for deres fornøjelses skyld, inklusive børn. Kun det kan forvandles til varer, der så giver profit.

Guldmedaljen blev, så vidt jeg husker, i øvrigt snart stjålet fra huset i Albisola. Han var jo imod, at man overhovedet uddelte priser til kunstnere. Hvilken målestok afgør, om en kunstner er bedre end en anden? Da han fik statens livsvarige ydelse, gik den videre til Christian Dotremont, en ven fra 1950'erne.

Jeg vender lige tilbage til de politiske diskussioner mellem min far og os børn. Min søster Olga studerede sociologi på Sorbonne og var glødende maoist. Når min far en sjælden gang var hjemme, brød diskussionen løs med Olga, som syntes, at han var blevet ret borgerlig. Han belærte hende så om, at efter at have læst Marx' Kapital „forfra og bagfra“, som han sagde, anså han den kommunistiske Internationales marxisme for at have taget afgørende fejl ved at anse industriarbejderne som den, der producerer merværdien. Da hun talte om udbytningen af arbejderklassen og de koloniserede folk, svarede han provokerende, at dem, der blev udbyttet for alvor, var folk som Johnny Halliday, tidens store franske rock-ikon. For det, der gav rigtig stor profit, forklarede han, var investering i og udbytning af den kunstneriske kreativitet—altså de skabende kræfter i folket. Over for de profitere, kulturindustrien kaster af sig, giver fodbolde syet af pakistanske børn forsvindende lidt—om der overhovedet kan tjenes penge på det... Med andre ord mente han, at det eneste, der har reel værdi, ligger uden for markedet, nemlig alt det, mennesker skaber

Helt økologisk skrev han: „Råmateriale kan ikke, som kapitalister og socialister påstår, være konstant eller gratis kapital. Råmaterialet er i en fortsat reduktiv proces.“ Men i sådan en sammenhæng spiller industriarbejderklassen jo ikke nogen revolutionær rolle.

For at sætte det lidt på spidsen hævdede han ligefrem at have vendt Marx på hovedet, at have revideret hans værdilov og dermed erstattet arbejderklassen som dem, der skaber merværdi, med „dem, der får en ny idé, dem, der finder på nye maskiner og processer, opfinderne. Her er vi ved den egentlige kilde til den stigende merværdi, den menneskelige opfindsomhed og fantasi.“ Nemlig „den skabende elite“, som han i dansk sammenhæng ønskede samlet i et reformeret højskolemiljø. Højskolerne skulle være centre med „en progressiv, åndelig, digterisk, kunstnerisk, filosofisk og nordisk-filologisk ledelse“ for genetablering af en direkte forbindelse mellem det bedste og det folkelige eller vulgære. „Der må planlægges et gennembrud og udformes en selvstændig social struktur, som kun skal varetage dette ene, i direkte kontakt mellem det højeste og det bredeste i folkets livsberigelse“. Så han var langt fra marxistiske, men havde dog Marx-inspirerede samfundstanker.

I øvrigt sagde han til Olga, at „universitetet er dødt, det har det været længe“, og „når du er færdig med studierne, vil du opdage, at du intet har lært“.

Cuba, kunst og bananer

Husker du noget om din fars Cuba-besøg?

Ja, jeg fik et postkort med et cubansk frimærke på, der afbildede noget af maleriet „Stalingrad“, som er cirka fem gange fire meter stort. Det frimærke var han mægtig stolt af. Så stort et billede på et enkelt frimærke! Også det komiske i proportionerne tiltalte ham vist. For kunne man lave noget sjov, så var han der som en mis. Jeg husker, hvordan han nogle år tidligere havde hjulpet mig med at klæbe nogle frimærker ind i et album: en serie værdier fra DDR med helt samme flymotiv, men selvfølgelig kunne de da ikke alle flyve i samme retning, nogle skulle da den modsatte vej, ikke? Det med at indordne sig lå ikke rigtigt til ham, og leg og kritik var ét for ham. Han mente, at den frihed, der var i legen, bragte det bedste frem i mennesket. Da han kom tilbage fra Cuba, fortalte han begejstret om det dejlige land, som var så frugtbart, at „hvis man stak en finger i jorden, væltede bananerne ud af ørerne på én“—nej, det var ikke de dybsindige analyser af revolutionen, han underholdt med, men han var rigtig glad for at have været i Cuba. Han havde leget rigtig godt med gode venner. Det var tydeligt, at oplevelsen havde været et vældigt friskt pust—også som kunstmaler, og han bukkede da også snart under for de mange taler på kulturkonferencen og bad om at komme til at male, og så gik det ellers løs.

Krig i Algeriet og Paris

Har du erindringer om din fars forhold til den 3. verden i øvrigt?

Fra slutningen af 1950'erne boede vi i Paris' 13. arrondissement—et indvandrerkvarter. Fra slutningen af 1950'erne har vi krig og terror, tortur og mord i Paris og Algeriet. Da 121 franske kunstnere i september 1960 udsendte et manifest, hvor de krævede, at enhver „skulle kunne afgøre med sin samvittighed, om han ville slå nordafrikanere ihjel“, blev de udelukket fra deres pladser, blandt andet fra forlystelseslivet. I 1963 var krigen på kogepunktet og terroren fra både OAS (den franske højreorienterede milits, der modarbejdede algersk uafhængighed) og FLN (den socialistiske, nationale befrielsesfront i Algeriet) allerværst—husk på, at hundredvis af algeriere var blevet dræbt i Frankrig, og snesevis af dem druknede i Seinen. I 1962 og 1963 var der gang på

gang razziaer med maskinpistolbevæbnet politi mod nordafrikanernes caféer. Det var en grim stemning. Jeg blev klar over, hvor slemt det var, da min far en dag kom hjem helt bleg og oprevet. På vej hjem til fods var en bil kommet kørende og havde fyret med maskinpistol lige ind i de forbipasserende på fortovet. Min far nåede at kaste sig ind i en port og kom ikke noget til. Men han var rystet, og situationen var faktisk alvorlig. Med hans kommunistiske fortid—jeg tror, at han på det tidspunkt stadig betalte kontingent til DKP, så at sige anonymt—og som fremmed i Frankrig var hans opholdstilladelse alt andet end sikret. Jeg ved, at han i alle de år, han boede i Frankrig, hadede at skulle op til 'la Prefecture' for at forny opholdstilladelsen: intet var givet, og slet ikke i '68, hvor udlændinge, der var lidt for politisk aktive, blev udvist med dags varsel. Det, indvandrere igen idag bliver udsat for. Jo, jeg er overbevist om, at han altid havde et meget kritisk syn på imperialismen og kolonialisme, som vi nu oplever i Irak og Afghanistan—for det er kolonialisme—og undertrykkelsen af de koloniserede. Han var jo selv immigrant, og hans retssikkerhed var til at overskue, det var han meget bevidst om.

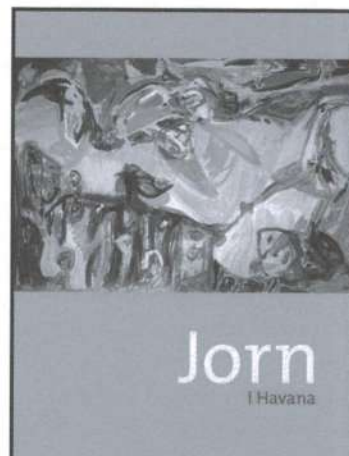
Men tilbage til de 121 franske kunstners aktion og sortlistning. Den tillagde han en særlig betydning: „Denne lockout virkede så lammende, at man var nødt til at kalde dem tilbage. Dette viser, hvad en lille elitestrejke kan afstedkomme. Det er på tide, at den skabende elite bliver klar over sin magt, kræver ret og gør sin pligt over for folket.“ Det er afskedssalutten i hans bog 'Værdi og økonomi', udsendt på Borgens Forlag i 1962 som „meddelelse nr. 2“ fra Skandinavisk Institut for Sammenlignende Vandalisme og „Foreningen for ung dansk kunst“.

Som man kan se af alt dette, fanatisk var han slet ikke, men radikal, jovist, men på legens og kreativitetens barrikader! ■

Flemming er psykoanalytiker og bachelor i samfundsfag, desuden sidder han i redaktionen for Det Ny Clarté

Denne folkelige fest for menneskets frihed

BOGTITEL Jorn i Havana
FORFATTER Arne Herløv Petersen
FORLAG Forlaget Sohn 2005, genudgives 2011, 80 sider, 195 kr.
ANMELDER Flemming Larsen
TEKST Troels Andersen
FOTO Brian Rasmussen og Roald Pay

I 2001 HENVENDTE JORN-EKSPERTEN Troels Andersen sig til Ole Sohn (stifter af Forlaget Sohn), fordi han var bekymret for en række unikke vægmalerier af Asger Jorn i Havana, Cuba. Efter at have konstateret værkernes truede tilstand indstiftede Ole Sohn en støttekomité, der fik rejst penge til en smuk restaurering af malerierne. Som bieffekt kastede arbejdet en pragtfuld bog af sig—Jorn i Havana.

Asger Jorn var blevet inviteret til en cubansk kulturkongres i 1968 af de cubanske myndigheder. Af andre deltagere kan nævnes internationale navne som forfatterne Hans Magnus Enzensberger, Jean-Paul Sartre og Pablo Neruda. Fra Danmark deltog forfatterne Ivan Malinowski og Jens Branner, etnografen Werner Jacobsen, redaktøren Bente Hansen—og så har bogen glemt at nævne journalist Jens Lohmann. Jorn trættedes dog hurtigt af det officielle programs taler og fik udvirket, at han i stedet kunne udsmykke det historiske revolutionsarkiv med vægmalerier. Det blev til en række af slagsen fra gulv til loft, et enestående Jorn-værk for eftertiden.

Bogen *Jorn i Havana* består dels af tekst og dels af farvefotografier af en række udsnit af billederne. Hovedteksten er skrevet af Troels Andersen, men suppleres af tre interviews med cubanere, der i begejstrede vendinger mindes Jorns arbejdsproces og samværet med ham. Teksterne præsenteres både på dansk og engelsk, idet Jorn-kenderen Peter Shield har stået for den engelske oversættelse. Bogen udkom første gang på dansk i 2005, men den bliver genoptrykt i februar 2011 med et nyt afsnit om selve restaureringsarbejdet, der blev færdiggjort februar 2009.

Troels Andersen, tidligere direktør for Silkeborg Museum og blandt andet kendt for sin *Jorn*-biografi i to bind, beskriver Jorns kunstneriske udvikling samt selve vægmalerierne. Det er som sædvanligt en fornøjelse at læse Troels Andersens indsigtfulde betragtninger.

Brian Rasmussen står for to vigtige dele af bogen, nemlig for de mange farvefotos af maleriudsnit samt for interview'ene med de tre cubanere. Han har helt klart stor sans for at vælge udsnit, som i sig selv fremstår som små malerier med enten et genkendeligt motiv midt i de jornske abstrakte farveeksplorationer, eller også netop med en meget fin farvesammensætning.

Jorn er ikke altid umiddelbart forståelig. Således fortæller den cubanske fotograf Raul Corrales, at han havde sagt til Jorn: "Jeg forstår ikke, hvad det er, du maler?" Asger Jorn forklarede ham, at det sorte udtrykte diktaturets kræfter, mens den cubanske revolution blev malet i rødt og grønt. Corrales erindrer, at Jorn kaldte et af malerierne "Revolutionsfesten" og et andet for "Triumfen i Sierra Maestra Bjergene".

De interviewede cubanere har i tilbageblik mange rosende ord at sige om den danske, verdensberømte kunstner. De begejstredes både over hans arbejdsiver (undertiden til langt ud på natten) og over hans vindende væsen. Og så er de tydeligvis også stolte over, at en verdenskendt kunstner har viet deres revolution disse værker.

Hvad var Asger Jorns holdning til den cubanske revolution, der allerede en del år før 1968 var blevet erklæret socialistisk? Jeg har ikke kunnet finde nogen direkte udtalelser fra Asger Jorns side. Førrom-

talte Corrales siger, at Jorn anså sig selv for at være revolutionær, og at han gav udtryk for, at en revolution skulle være rummelig; at den skulle give plads til alle, som ville være med. Dette giver for mig god mening. Skønt meget kritisk over for kommunistiske landes kulturpolitik (jævnfør interviewet med Ole Jorn i dette nummer) lå hans sympatier altid hos venstrefløjen. Jeg ser hans Cuba-besøg som en naturlig forlængelse af hans beundring af syndikalist Christian Christensen, medlemskabet af DKP, det illegale bladarbejde under besættelsen, forsvaret af kommunisterne i modstandsbevægelsen i artikler i Information 1948-49 ("Vi var måske de eneste, der vidste hvor bestialsk og pervers nazisternes grusomhed var. Borgerskabet vidste det ikke, fordi de ikke ville vide det.") samt hans start på et åbent brev til Aksel Larsen efter bruddet mellem denne og DKP: "Går du til højre, så går jeg til venstre..." (disse eksempler hentet fra Troels Andersens biografi).

Troels Andersen slutter bogens hovedafsnit med at citere en håndskrevet italiensk sproget plakat af Jorn, men desværre i en unøjagtig oversættelse, der neddæmper Jorns begejstring for Cuba. Derfor får Jorn her det sidste ord i den oversættelse af samme plakat, som er benyttet i TV-udsendelsen "Jorn i Havana":

FOLKETS SPROG

TAK CUBA

TAK HAVANA

TAK TIL ALLE MINE VENNER,
FORDI I HAR TAGET IMOD MIG
OG MINE FARVER.

TAK, FORDI I HAR TILLADT MIG
AT FØJE MINE MINDER TIL
DENNE FOLKElige FEST FOR
MENNESKETS FRIHED.

TAK, FOR JERES TILLID
TIL KREATIVITETEN I FREMTIDEN.

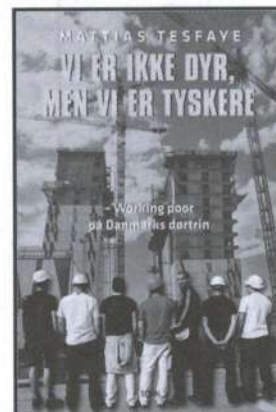
Flemming er psykoanalytiker og bachelor i samfundsfag, desuden sidder han i redaktionen for Det Ny Clarté

En intellektuel arbejder

"Kæmp for fanden! Kæmp for alt, hvad du har kært."

BOGTITEL Vi er ikke dyr, men vi er tyskere
FORFATTER Mattias Tesfaye
FORLAG Forlaget Sohn, 2010, 371 sider, 250 kr.
ANMELDER Jørgen Arbo-Bæhr

DET ER I DE SIDSTE ORD i Mattias Tesfayes bog, *Vi er ikke dyr, men vi er tyskere*. Jeg sagde til mig selv, efter jeg havde læst den sidste side, at alle, som jeg kender, skal læse bogen. Mattias har for det første tænkt over sine egne oplevelser som arbejder, og for det andet har han læst så utroligt mange bøger, og han har reflekteret over de mange ord han har læst. Han viser sig på bedste vis som en intellektuel arbejder.

Dette er en bog, som man skal tænke over som socialist, fordi det lykkes Mattias at give nogle nye tanker, og det er en velskrevet bog, som stiller de væsentlige spørgsmål. Det er dog indlysende, at han ikke rigtigt giver klare svar. Dels fordi det er svært at give svarene, og dels fordi han som medlem af SF ikke rigtigt kan eller vil give svarene. Men han prøver—og prøver godt—at give os en gennemarbejdet historie om det komplicerede samfund, som vi lever i dag.

Mattias tager udgangspunkt i sit eget liv som murer og faglig sekretær i 3F (Bygge, Jord og Miljø fagforeningen i København). Han har oplevet utallige gange, at hans kollegaer bliver presset på løn og arbejdsforhold, blandt andet på grund af de mange udlændinge, som kommer til Danmark og er parate til at arbejde for meget lavere lønninger, end de normale danske overenskomster sikrer. Lige som han har oplevet forskellige lønarbejdere, som bliver presset. For eksempel chauffører og rengøringsfolk, som har svært ved at få lønnen til at slå til, hvis de skal overleve.

"Working poor"

Med utallige eksempler fra rundt omkring i verden kan vi i dagens kapitalistiske samfund konstatere, at tusindvis af arbejdere er en del af det, vi kan kal-

de "working poor", altså mennesker med lønarbejde, der alligevel ikke har råd til et føre et anstændigt materielt liv. Og ikke mindst kan vi se, at working poor står på dørtærsklen til det danske arbejdsmarked. Ikke alene handler det om udenlandske fattige arbejdere, men mere og mere også om indfødte danske arbejdere.

Mattias konstaterer, at vi har forsvarsbastioner i form af fagforeninger for de ufaglærte, i overenskomster og en relativ høj organisationsprocent. Men i forlængelse af dette kan vi se, at forsvaret begynder at smuldre.

Mattias giver os så et historisk tilbageblik, bl.a. gennem sin mormor og mor, som fortæller fra deres arbejdsliv. Det er to generationer som har formet nutidens samfund på godt og ondt. Det gode er, at mange af dem har kæmpet for at skabe sig et godt liv og et godt arbejdsliv. Det onde er, at de uden at ville det, har skabt et samfund, hvor udviklingen glider almindelige mennesker af hænde.

Han giver os nogle billeder på mennesketyper, som bliver skabt i takt med samfundets nyere historie. De bliver fremstillet lidt firkantet som evighedsstuderne, romantikerne, forbrugerne og sofadyrene. Men uanset hvad, så kender vi alle den slags typer, og de er bærere af en del af problemet med samfundets udvikling, hvor vi arbejdere er på vej til at tabe.

Den tredje vej

I forlængelse af dette giver Mattias os en præcis beskrivelse af Socialdemokratiet, som gennem det sidste århundrede har været det største arbejderparti. Det har været det reformistiske parti, som gennem klassekompromis'er har forsøgt at for-

svare arbejderbefolkningen over for kapitalismens udbytning. Men i 1980'erne og i 1990'erne udviklede Socialdemokratiet det, der kaldes den "tredje vej". Socialdemokraterne har opgivet målet om at ville forandre samfundet hen imod den demokratiske socialisme, men vil i stedet forvalte en "menneskelig" kapitalisme. De har nu som målsætning, at den fri konkurrence skal være drivkraften for et rigere liv for alle. Derfor bakker de helhjertet op om udliciteringer og international fri konkurrence, for eksempel gennem EU. Det blev udmøntet af Tony Blair i England, af Gerhard Schröder i Tyskland og, vil jeg tilføje, af Nyrup-regeringen i Danmark.

Et godt arbejdsliv

Det er noget af det centrale i bogen. Det er det vigtigste for os som socialister, at vi kan og skal forstå, hvad udviklingen i Socialdemokratiet betyder for os som "venstrefløj". Vi har et Socialdemokrati, som er det største arbejderparti, og vi har også en betydelig venstrefløj (SF og Enhedslisten). Vi skal forstå, at toppen i Socialdemokratiet går varmt ind for den tredje vej. Hvad vil de menige arbejdere? Efter min mening skriver Mattias nogle af svarene rundt omkring i bogen. Noget han kredser om er, hvad det vigtigste ved arbejdslivet er i dag. Det handler om, at vi alle skal være glade for vores arbejde. Som når han vender tilbage til Phillips-strejken i 1950'erne, hvor de kvindelige arbejdere blev 'sure over værkfærernes behandling af dem. Eller hans samtale med nogle udlændinge, som arbejdede for utroligt lave lønninger. De vil bare have et godt arbejde—i modsætning til arbejdet i deres hjemland.

Det er noget af det centrale for arbejderne i dagens kapitalistiske samfund. Vi ønsker os et arbejde, hvor vi glæder os til at gå på arbejde, og hvor vi også går glade hjem bagefter.

Organiser

I den forbindelse peger Mattias på en særlig type blandt arbejderne, som han kalder "deltagerne". Han tager udgangspunkt i en oplevelse, han har haft i England, hvor han lærte om en ny fagforeringsstrategi—Organizing modellen. Fagforingsmedlemmer får arbejderne til at tage deres arbejdsliv alvorligt og arbejde sammen med deres kammerater for at vinde små delsejre.

Jeg er selv uddannet som "Organizer", og jeg har arbejdet som en sådan. Mine oplevelser som Or-

ganizer ligner meget dem, som Mattias har haft i England. Derfor forstår jeg, at Mattias er blevet lidt mere optimistisk, når han kalder dem, som organiserer deres kammerater for "deltagerne".

Men desværre overvurderer Mattias det, når han umiddelbart kalder deltagerne for socialister. Det er rigtigt, at mange af dem kan blive socialister. Det vigtigste er, at vi som socialistiske praktikere bruger deltagernes egne oplevelser til at vise dem, hvordan de gennem organiseringen af deres kammerater udfordrer udbytterne i praksis. Og lige så vigtigt er det, at vi kan organisere Organizerne dem sammen med alle andre socialister.

Ind i kampen

Det mest ærgerlige ved bogen er, at Mattias ikke har tænkt længere end til at konstatere, at vi skal have en fundamental ændring af samfundet, hvis vi skal have et bedre liv. Hvordan pokker kan han så have valgt at være medlem af SF, som har lagt sig rigtig tæt på Helle Thorningss Socialdemokrati?. Han beskriver meget nøjagtigt, at Socialdemokratiet modarbejder "deltagerne" i al almindelighed og socialisterne i særdeleshed.

Jeg er jo medlem af Enhedslisten, og jeg synes, at vi også har nogle tendenser, som peger i den samme retning. Men jeg bliver nødt til at sige til Mattias, at Enhedslisten er det eneste socialistiske alternativ til den "tredje vej". Vi har i Enhedslisten rigtig meget brug for medlemmer som Mattias, som en deltager og som en socialist. Han skal være velkommen som deltager i kampen. ■

Jørgen Arbo-Bæhr er Folketingskandidat og tidligere medlem af Folketinget for Enhedslisten

Undercover i det århusianske nazimiljø

BOGTITEL Forklædt som nazist – en Årshushistorie
FORFATTER Charlotte Johannsen
FORLAG Informations Forlag, 2010, 259 sider, 299 kr.
ANMELDER Peter Bonfils

FODBOLDKLUBBEN AGF's højreradikale hooli-ganggruppering White Pride er berygtet for utallige overfald på indvandrere og venstreorienterede i Århus samt for deres ideologiske forbindelser med den nazistiske forening Vederfølner. Med deres aktiviteter inden og uden for AGF's stadion har de højreekstreme voldsmænd forvandlet Århus fra smilets til voldens by.

I al hemmelighed valgte den tidligere landsholdssvømmer, 21-årige Charlotte Johannsen, i 8 måneder fra efteråret 2008 til sommeren 2009 at infiltrere det voldelige miljø ved at blive venner med bl.a. "Dollar", "Diesel" og "Føreren". Indtil hun udgav en bog om det, har Charlotte holdt sine oplevelser hemmeligt for selv de allernærmeste.

Hendes bog FORKLÆDT SOM NAZIST – EN ÅRHUSHISTORIE er beretningen om en utrolig modig bedrift af en ung pige, og giver et sjældent personligt indblik i volden, radikaliseringen, sammenholdet og hadet i det ellers så lukkede miljø.

Bogen 'FORKLÆDT SOM NAZIST' har vakt en del opsigt. Charlotte Jensens fortælling skildrer et miljø, der ellers 'kun' kommer til syne gennem researcharbejde og journalistik.

I Politiken konstaterede anmelderen, at der ikke var det store nye. De briller, anmelderen havde på, var nok ret præget af, at han åbenbart har fulgt godt med i dagspressen og velsagtens også researchgruppen Redox's arbejde.

Det er til dels korrekt, at det er småt med ny 'hård' information for dem der har fulgt området, men den største fortjeneste er at bogen bringer information om det ekstreme højre ind i de små hjem og

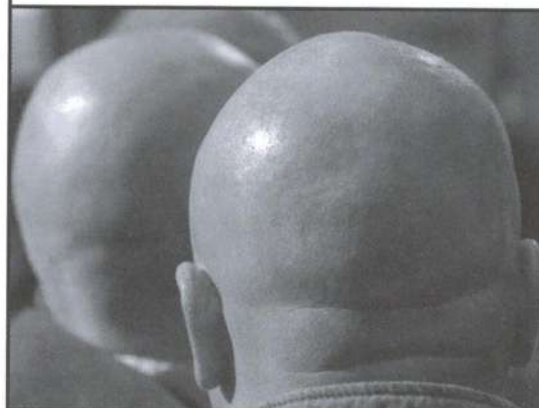
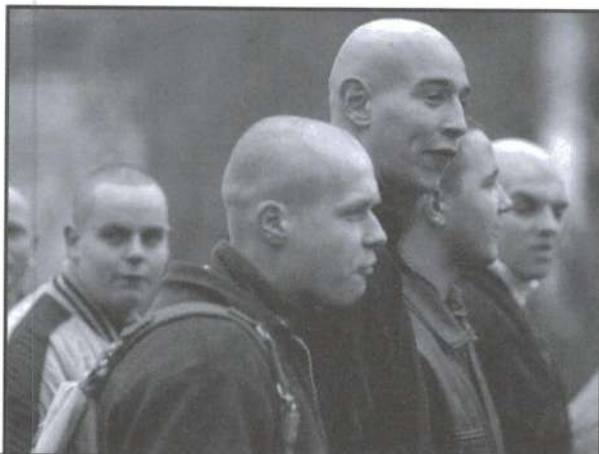
dermed udfylder en vigtig oplysningsopgave.

Men der er også en enkelt ting, der ikke er blevet bemærket endnu. Lad os kalde det Balkanforbindelsen.

Hen mod slutningen af den tid hvor Charlotte Johannsen infiltrerede miljøet planlagde Vederfølner en tur til Serbien. Det er tydeligt at det ideologiske gods i stort omfang leveres af Den Danske Forening, og Balkan fremhæves som et eksempel på hvad der sker, når muslimerne tillades at eksistere—i den ekstreme højrefløj's udlægning er der tale om, at muslimerne søger at udslutte kristendommen og de kristne. Desværre når vi ikke at få nærmere information om turen til Serbien, da det er på dette punkt i fortællingen, hvor Charlotte Johannsen må stoppe sit forehavende. Så hvad der er foregået på Vederfølners sommertur til Serbien ved vi ikke.

Men derfor er det nu stadig interessant, fordi Serbien og Balkan er et fælles referencepunkt for adskillige grupperinger på den yderste højrefløj i Danmark, lige fra Den Danske Forening, White Pride, over Vederfølner og ikke mindst for Dansk Folkeparti og deres udenrigspolitiske ordfører Søren Espersen. Sidstnævnte er af journalisten Jørgen Dragsdahl blevet kritiseret for at have standpunkter, der blandt andet inkluderer benægtelse af massemord på muslimer.

Det lader til at den yderste højrefløj i Danmark ser Serbien og Balkan som et forvarsel om hvad der må komme—og det uundgåelige er åbenbart en form for religions- eller racekrig mellem kristne og muslimer. Det er ikke svært at finde den ene paranoidt-racistiske ytring efter den anden fra diverse højreorienterede, Dansk Folkeparti inklusiv.

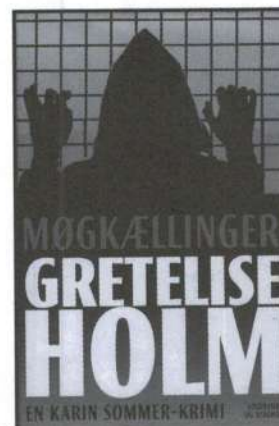
Til gengæld har vi endnu til gode systematisk at få kortlagt Danmarks yderste højrefløjs ideologiske væbning, netværk og ikke mindst forbindelsen til Balkan og Serbien. Hvor dybt stikker forestillingen om en kommende religions- eller racekrig i Dansk Folkeparti og deres front-organisationer? Hvilke forbindelser findes der mellem den yderste højrefløj i Danmark og på Balkan? Hvilke 'forholdsregler', om nogen, er den yderste højrefløj i Danmark i gang med at tage?

Charlotte Johannsen har med sin infiltration af det højreekstreme miljø i Århus ydet et vigtigt bidrag til kampen for demokrati og mod fascisme og racisme—spørgsmålet om forbindelsen til Balkan er endnu ubesvaret. Undertegnede ser frem til at den bog bliver skrevet—og lad gerne det være en opfordring til yderligere research. ■

Peter Bofils er historiker og skribent for Det ny Clarté

Møgkællinger—med fuld fart og fare for overspising

BOGTITEL Møgkællinger
 FORFATTER Gretelise Holm
 FORLAG Lindhardt og Ringhoff, 2010, 301 sider, 219 kr.
 ANMELDER Pernille Vigsø Bagge

MENS JEG VAR VED at læse Gretelise Holms nye krimi MØGKÆLLINGER, kørte jeg en sen aften med regionaltoget mellem Vojens og Fredericia. En ung mand, som var velklædt men tydeligt påvirket af narko, gik hvileløst rundt i togvognen, hvor jeg sad. Jeg var bange for at få øjenkontakt med ham, ligesom den unge pige overfor mig var det. Det var tydeligt, at hans humør var dårligt, og at han var meget aggressiv. Umiddelbart efter ankomst til Fredericia steg den unge mand ud af toget og slog en ung kvinde hårdt i ansigtet, så hun faldt bevidstløs om på perronen. Næste dag kunne jeg læse efter en kort søgning på nettet, at der var tale om kæresteproblemer, og episoden blev omtalt som 'Uro på Fredericia Banegård', selv om den rette overskrift burde have været: 'Grov vold mod sagesløs'.

Det var en chokerende oplevelse, som det altid er når man oplever afstumpet vold på tæt hold, og som det altid er, når man mindes om, at fysisk styrke og overlegenhed alt for ofte bliver den afgørende (af-)magt. Men helt galt er det da, når en episode som vold mellem kærestepar dysses ned som uro, og når mænds vold mod kvinder, de kender, betegnes som noget helt andet end det det er, nemlig overgreb af værste skuffe.

I relation til Gretelise Holms krimi med den spændende titel: MØGKÆLLINGER, er det præcist temaet om mænds vold mod kvinder, der rulles ud i en stærkt underholdende fortælling, som tager alle de kønspolitiske temaer op, der vedrører mænds magt over kvinder. Forstået som fysisk overmagt. Men også religiøst vanvid, kvinders trang til hævn, elits magt over folket og kvinders af og til grænseløse kærlighed til selv de mest troløse og skvattede mænd tages op som tema i denne krimi.

Sproget er legende let og flydende, og det betyder at man begærligt sluger side efter side i jagten på at alle tråde reds ud.

Skal der falde et kritisk ord eller to, så er det, at der er og bliver for mange tråde at rede ud i denne historie: At den vil for meget. Som genre kan krimien meget, som vi har set det med de svenske femi-krimier, også i form af Stieg Larsson, hvor samfunds-kritik, ligestilling, kærlighed og organiseret kriminalitet går hånd i hånd. Men alligevel er det noget af en mundfuld, når man som Gretelise Holm gerne vil omkringe både mord, voldtægt, kvindekamp, retssystem, fængselsvæsen, religiøs fanatisme og hovedperson Karin Sommers egen personlige sorg i én og samme bog.

Når det så er sagt, er jeg kisteglad ikke hver, men hver eneste gang, kønspolitiske temaer tages op i skønlitterær form. Det er så vigtigt i et land som Danmark, hvor der stadig soves tornerosesøvn i skøn forvisning om, at mangel på ligestilling er for folk fra fjerne egne og langt nede i Afrika. I Danmark er det så godt som umuligt at få sat gang i en debat om, at der kun på papiret er lige muligheder og lige rettigheder for mænd og kvinder. Det er altid de andre der har et problem. Selv om vi hverken har ligeløn, ligelig repræsentation i råd, nævn og bestyrelser eller lige stort held med at begrænse mænds vold mod kvinder, så er det så godt som umuligt at rejse en reel ligestillingsdebat i Danmark.

Netop derfor er det også så befriende når Gretelise Holm sætter en dagsorden i underholdende form, som læses af forhåbentligt mange. Der er i sandhed tale om en både morsom og sarkastisk tilgang til møgkællingerne i denne bog, og de mænd, der skal forestille at have overtaget og overmagten, skildres

som i bedste fald vattede, i værste fald direkte ude af stand til at føle empati med andre end de unge mænd, der på bestialsk vis mærker kniven mod, ja ikke struben, men så mod noget andet.

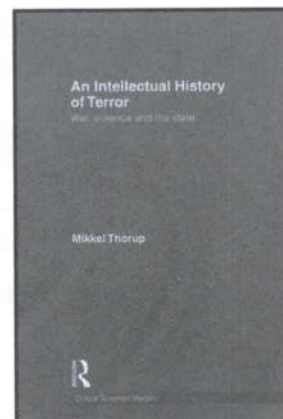
Det skønne ved denne historie er måden hvorpå alting vendes op og ned, og det triste er, hvordan det alligevel ikke giver sig udslag i en anden praksis omkring mænds vold mod kvinder. Selv i 2010 er voldtægtsmandens retssikkerhed alt for ofte vægget højere end offerets, og vold betegnes stadig som husspektakler så længe volden holdes indenfor parforholdet og hjemmets fire vægge. Godt at Holm tager bolden op for på ny at skabe debat om et stort samfundsproblem. En dag må del vel lykkes at se på mænds vold mod kvinder i en anden og mere alvorlig optik.

Alt i alt er der tale om rigtig god underholdning, som dog fordel kunne have begrænset sig til at ville lidt mindre—måske udelukkende med det rene plot og det kønspolitiske for øje. Skønhedsfejl som at dommerens kone i starten hedder Louise og senere på mystisk vis er omdøbt til Lotte lever man med, netop fordi Gretelise Holm skriver så siderne flyver og stemningen fortættes mere og mere. Her er tale om god efterårs-u-hygge med et trods alt temmelig klart budskab! ■

Pernille er medlem af Folketinget for SF og er ligestillingsordfører

Voldelige ideer

BOGTITEL An intellectual history of terror
- War, violence and the state
FORFATTER Mikkel Thorup
FORLAG Routledge, 2010, 282 sider, 130 \$
ANMELDER Marc Grønlund

VOLDENS VÆSEN fascinerer og skræmmer, men samtidig er og har vold altid været en del af tilværelsen. I en flot, international udgivelse byder den danske idéhistoriker Mikkel Thorup ind på voldens væsen og dens sammenhæng med terror såvel som statsmagt.

HVAD KAN MAN LÆRE af at studere vold, ikke forstået som selve hændelsen, men mere den logik der ligger bag handlingen, og som for så vidt er med til at forme vores indtryk af volden? Dette svære, men desværre også evigt aktuelle, spørgsmål kan man søge svar på i Mikkel Thorups nye bog. Det engelske forlag Routledge har i serien Critical Terrorism Studies antaget Thorups bud på en uortodoks historie om terror og vold, der fokuserer på de ideer og forestillinger, som lurer under overfladen og bidrager til at forklare, igangsætte og ikke mindst legitimere voldshandlinger.

Voldslegitimering er i høj grad et moderne fænomen. Fokus i bogen retter sig derfor i overvejende grad mod modernitetens vold, herunder hvordan vi er nået frem til at betragte vold som en undtagelse og nærmest en skandale. Hvor det tidligere blev anset for en uundgåelig del af livet, så bliver vold i moderniteten snarere set som et produkt af det sociale. Fortællingen om og retfærdiggørelsen af moderne vold må derfor i langt højere grad præsentere sig selv som en anti-vold, det vil sige, som noget der forsøger at sætte en stopper for en voldelig situation. Ironisk nok har dette ofte givet anledning til endnu mere vold, for snarere end reelt set at begrænse vold, så indeholder den moderne tænkning om vold tilsyneladende uanede muligheder for at fremføre argumenter for netop vold, som et middel til at hindre mere og værre vold. Det er denne argumentspirals, som Thorup på yderst kyndig vis for-

følger, eftersom pointen består i at insistere på det analytiske potentiale i at se bort fra handlingens anatomi og se på tænkningen bagved; deraf bogens titel. Dette er vel også den idéhistoriske præmis for overhovedet at beskæftige sig med emnet.

I bogen tages læseren med ud på en lærd rejse, som strækker sig over talrige eksempler og bugter sig som en både udbytterig og fordomsfri gennemgang af voldens idémæssige historie. For dem der allerede har stiftet bekendtskab med Thorups udgivelser på dansk, kan bogen føles lidt som en greatest hits opsamling, meget af det beskrevne lyder således som numre vi allerede har lyttet til. I det store billede ændrer det dog ikke på netop denne udgivelseres potentiale, når Thorup nu på engelsk under ét samler de ting han har arbejdet med i en årrække i dansk sammenhæng. I den forstand kan man sige at opsamlings-cd'en er udstyret med solide bonusnumre, ligesom der intet forgjort er ved at sende noget gammelt kendt ud til et internationalt publikum. Så har vi jo ligesom noget at snakke videre om. Og de her ting er i høj grad værd at snakke om.

Et spørgsmål i den kritiske ende er dog, om bogen i det hele taget handler om terror, sådan som titlen ellers synes at indikere? Det gør den selvfølgelig også, men mest af alt er fokus på voldslegitimering gennem tiden. 'Terror' i sine mange forklædninger er kun ét element blandt flere, hvorfor titlen kan fremstå lidt skæv, selvom den da er virkningsfuld. Undertitlen giver omvendt fint indtryk af hvad det hele handler om—det analytiske omdrejningspunkt er statens forhold til vold, dels som modtager og dels som igangsætter.

Staten er således fikspunktet, netop fordi den moderne stat har udviklet sig til en 'voldeligt privilegeret'.

ret' aktør, altså som den der fastsætter normer omkring voldsudøvelse og tilskriver sig selv et rum for legitim voldsudøvelse, der står i skarp modsætning til alle andre aktører, som fortsat begår den 'skandaløse' vold. Det fordomsfri i bogen består netop i antagelsen om, at volden er den samme, uanset hvem der begår den, men at der blot er stor forskel på hvem der historisk har haft magt og dermed ret til at definere lige netop sin vold som den rigtige eller tilladelige. Her er staten i moderne tid blevet det voldelige vokabulariums udgangspunkt, som alle aktører må forholde sig til.

Der er ingen tvivl om, at Thorup, ligesom i sin tidligere bog *Pirater, terrorister* og stater fra 2008, gør en dyd ud af at udforske dette betændte emne ud fra talrige eksempler og historiske dybdestudier. Pointerne er derfor hele vejen båret godt igennem af et fokus på udvikling over tid, dels af selve begreberne og dels af den aktive handlen og tankegang som begrebsudviklingen fører med sig. En anke i forhold hertil, hvilket til dels også gælder den tidligere danske bog, er de lidt forvirrende sammenhænge i det store og i det små, som Thorup insisterer på at drage frem. I det små grundles de mange eksempler på voldslegitimering ofte i en lind strøm af citater, på dette 'mikroniveau' bliver man derfor let forpustet. Der går kun sjældent i dybden med de konkrete citater, som godt nok alle virker uhyre relevante, men hvis hastighed og volumen simpelt hen er for højt skruet op.

Derudover fremstår variationen imellem bogens fire hovedafsnit til tider lidt for stort, hvert afsnit er på sin vis sit eget lille studie, hvor eneste fæl-

lestræk er fokus på de sproglige forskydninger omkring vold samt udviklingen i skellet mellem regulær/legitim og irregulær/illegitim vold. Hver for sig er de enkelte afsnit eksemplariske og velfunderede indføringer i hvert sit nøje udvalgte aspekt af det overordnede emne, men samlet set fremstår bogen lidt for uegal og fornemmelsen af at læse en sammenhængende analyse halter lidt. Så meget indrømmes da også i sidste kapitel, hvor der ikke gøres forsøg på at samle op og konkludere.

Ingen tvivl skal der dog være om, at Thorups bog er længder foran den diskussion der foregår herhjemme om de her ting. At bogen samtidig udgør et nuanceret og væsentligt bidrag til den forskningsmæssige indsats er ubetvivleligt, al den stund at meget af det der udgives om emnet mest har karakter af enten navlepilleri eller behagesyge overfor staten (arbejdsgiveren!).

Mest af alt er bogen et solidt studie, der fint kan indtage hovedstolen blandt lignende studier. Lur mig dog, om ikke den er så tilpas historisk bevidst og kritisk anlagt, at den lige netop ikke vil få nogen større offentlig udbredelse trods sit højaktuelle emne, af den simple grund at sådanne kvaliteter i sammenhængen vold-terror-stat ikke just er velset på bjerget. Ærgerligt, for der er meget at lære. ■

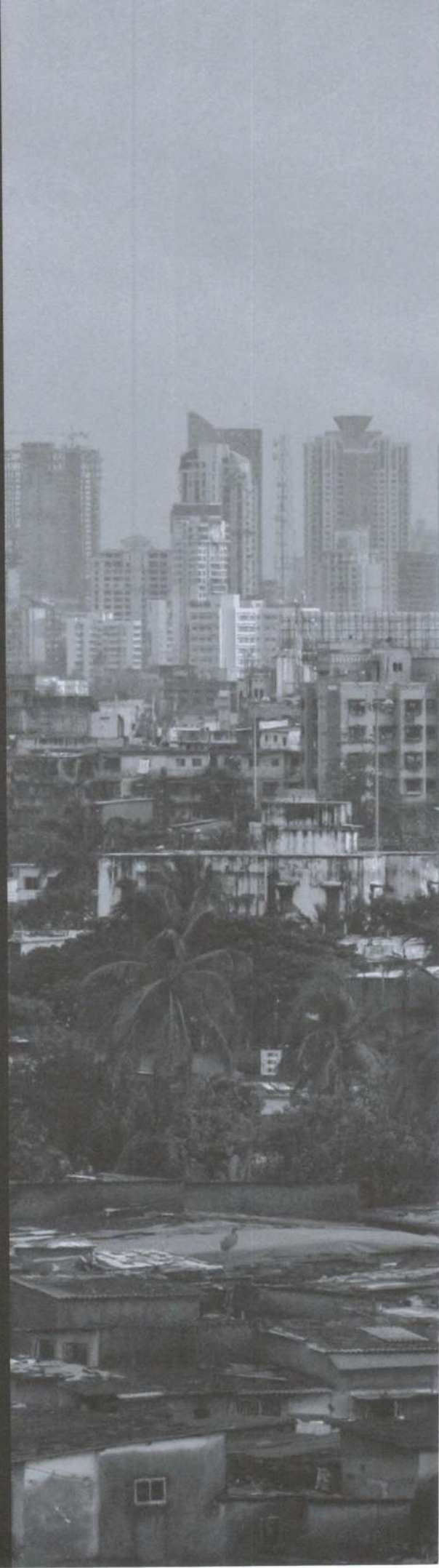
Marc Grønlund studerer journalistik ved Aarhus Universitet og har tidligere været med i redaktionen af *Det Ny Clarté*

DET NY

Clarte

www.clarte.dk

4 numre — 200 kr.

relieved...

Magasinet rØST

Brænder du for Østeuropa?

Magasinet rØST er et nyt internetmagasin, dedikeret til at dække en region, der alt for ofte bliver glemt, forsimplet eller misforstået i andre danske medier.

Bliv opdateret med aktuelle nyheder, anmeldelser, analyser, opinionsindlæg og reportager om og fra Østeuropa.

Se mere på vores hjemmeside:

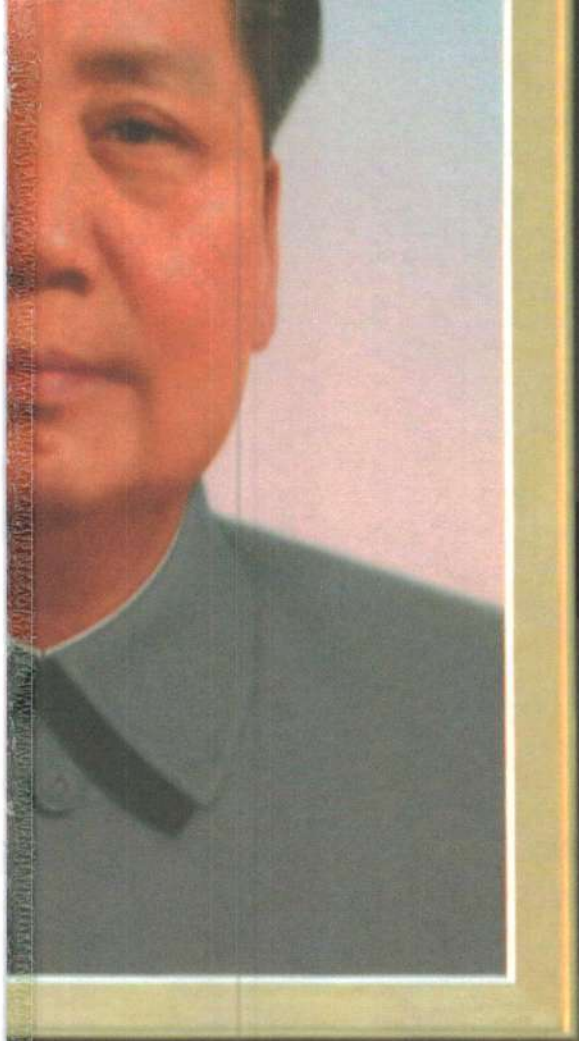
www.magasinetroest.dk

GLÆD DIG TIL NÆSTE NUMMER...

DET NY

Clarté #17

TEMA: SUPERMAGTER

An abstract painting featuring a vibrant palette of red, blue, green, yellow, and orange. The composition is dynamic, with thick, expressive brushstrokes and visible textures. In the lower right, there's a dark, angular shape that resembles a stylized animal head or a mask, rendered in dark blue and black with red highlights. The background is a mix of broad, sweeping strokes of yellow and orange, suggesting a bright, open space. The overall style is reminiscent of mid-20th-century abstract art, possibly influenced by expressionism or surrealism.

DET NY
Clarté
HVIS DU VIL VIDE HVAD DER SKER
PÅ DEN TÆNKENDE VENSTREFLØJ